

MONIKULTTUURINEN VÄKIVALTATYÖ TURVAKODEISSA

Tiia Parviainen

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos

Yhteiskuntapolitiikka

Huhtikuu 2018

MONIKULTTUURINEN VÄKIVALTATYÖ TURVAKODEISSA

Tiia Parviainen

Yhteiskuntapolitiikka

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Husso Marita & Virkki Tuija

Kevät 2018

Sivumäärä: 109 + liitteet 2 sivua

Tiivistelmä:

Tutkimus käsittelee monikulttuurista väkivaltatyötä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa. Tutkimuksessa kysytään, millaiseksi väkivaltatyöntekijät hahmottavat työskentelyn uudessa monikulttuurisemmassa ympäristössä, minkälaisia vahvuuksia, heikkouksia ja kehittämismahdollisuuksia työskentelyssä on, ja miten maahanmuuttajanaisten erilaiset asemat ja taustat vaikuttavat väkivaltatyöskentelyyn ja väkivaltakierteen katkaisemiseen. Tutkimus jäsentää maahanmuuttajanaisten erilaisia asemia, jotka vaikuttavat heidän toimijuuteensa ja kykyyn vastaanottaa apua sekä sitä, mikä näiden asemien vaikutus on verrattuna valtaväestön kanssa tehtävään väkivaltatyöhön. Tarkastelun kohteena ovat myös turvakodin työntekijöiden arvio monikulttuurisen väkivaltatyön nykyisestä tasosta turvakodeissa sekä väkivaltatyöskentelyn kehittämistoiveet.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista sisällönanalyysia. Teoreettisena viitekehyksenä on käytetty intersektionaalista teoriaa. Tutkimuksessa haastattelin teemahaastattelulla kahdeksaa turvakodin työntekijää kahdesta eri turvakodista. Lisäksi selvitin sähköpostikyselyllä neljältä eri turvakodilta maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määriä. Sisällönanalyysin keinoin aineistosta oli eroteltavissa maahanmuuttajanaisten toimijuuteen vaikuttavia tekijöitä, jotka liittyivät yksilöllisiin, institutionaalisiin sekä yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Väkivaltatyöskentelyä pyritään toteuttamaan kaikille asiakkaille samalla periaatteella asiakkaan yksilöllisyys ja erityispiirteet mahdollisuuksien mukaan huomioiden. Suurimpana työskentelyyn vaikuttavana tekijänä oli yhteisen kielen puuttuminen, muita olivat eroavat näkemykset, psyykkiset tekijät ja yhteiskunnallinen asema. Maahanmuuttajataustaisilla naisilla esimerkiksi kielitaidon tai oleskeluvan puute saattoivat olla sellaisia avunsaamista vaikeuttavia tekijöitä, joista valtaväestö ei joudu kärsimään. Maahanmuuttajanaisten kanssa työskentely oli turvakodintyöntekijöiden mukaan yleensä hitaampaa, koska usein jouduttiin turvautumaan tulkkausapuun ja antamaan perusteellisempaa palveluohjausta. Haastateltavien kuvaukset näistä tekijöistä toivat esiin yhteiskunnan liian niukat resurssit väkivallan ehkäisemiseen ja hoitamiseen, maahanmuuttajanäkökulman huomioon ottamisen vähäisyyden sekä yhteiskunnan syrjivät käytännöt ja rakenteet.

Asiasanat: parisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivalta, monikulttuurisuus, kulttuurisensitiivisyys, maahanmuutto, intersektionaalisuus, väkivaltatyö

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	PARISUHDEVÄKIVALTA	4
2.1	Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ilmiönä Suomessa	5
2.2	Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta Suomessa	7
3	TOIMENPITEET NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMISEKSI 10	
3.1	Lainsäädäntöä ja palvelutarjontaa väkivaltaa vastaan	10
3.2	Turvakotilaki	12
3.3	Väkivaltatyön kehittämishankkeet ja koulutus	16
4	VÄKIVALTATYÖ TURVAKODEISSA	19
4.1	Moniammatillinen väkivaltatyö ja turvakotiasiakkuuden jälkeinen elämä	23
4.2	Kulttuurisensitiivisyys väkivaltatyöskentelyssä	25
4.3	Intersektionaalisuus näkökulmana	28
5	TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	31
6	AINEISTO JA MENETELMÄ	33
6.1	Tutkimusaineisto	33
6.2	Haastattelut	34
6.3	Temaattinen sisällönanalyysi	35
6.4	Menetelmien ja lähestymistavan rajoitteet	38
6.5	Eettinen pohdinta	40
7	MONIKULTTUURISEN VÄKIVALTATYÖN ERITYISPIIRTEITÄ	44
7.1	Yhteisen kielen puute ja tulkkaukspalvelujen käyttäminen	45
7.2	Erilaiset käytännöt ja käsitykset	52
7.3	Psyykkiset ja emotionaaliset tekijät: häpeä, pelko, trauma	60
7.4	Yhteiskunnallinen asema, valtasuhteet ja tiedon merkitys	63
8	MONIKULTTUURISEN VÄKIVALTATYÖN VALMIUDET JA TYÖN KEHITTÄMISTOIVEET	72

8.1	Työntekijöiden omat taidot	72
8.2	Monikulttuurinen työskentely turvakodissa	76
8.3	Työntekijöiden kehittämistoiveita väkivaltatyölle	81
9	LOPUKSI	88
10	LÄHTEET	98
11	LIITE 1	110
12	LIITE 2	111

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa käsittelen monikulttuurista väkivaltatyötä turvakodeissa. Tutkimukseni keskiössä on maahanmuuttajanaisten kokema parisuhdeväkivalta. Yleisesti ottaen parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneille on ominaista, että he ovat voineet menettää voimansa, itsetuntonsa ja elämänhalunsa jatkuvan pelossa elämisen takia. Joskus muiden on autettava väkivallalle altistunutta hakemaan apua väkivaltaiseen parisuhteeseen, oli kyse sitten ystävistä, järjestöstä tai viranomaisesta. Ongelmien alkaessa väkivaltaa kokeneet tukeutuvat todennäköisemmin omaan sosiaaliseen verkostoonsa. Turvakodin tarjoamaan apuun turvaudutaan yleensä väkivallan jatkuessa pidempään ja turvakotiin lähdetään usein virallisen tahon ohjaamana. (Nyqvist 2001, 153.) Suomesta löytyy myös väkivaltaa kokeneita, joilla tukiverkostot voivat olla heikkoja tai puuttua kokonaan. Maahanmuuttajanaisten on arvioitu olevan erityisen heikossa asemassa parisuhdeväkivallan uhreina (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 42).

Mari Lehtikangas (2013) tutki pro gradu -tutkielmassaan, millä tavoin monikulttuuriseen väkivaltatyöhön erikoistuneet työntekijät näkevät maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan ja selviytymistä tukevan työn. Lehtikankaan tutkimusta lukiessani minulla heräsi kiinnostus tietää, miten tavallisissa turvakodissa työskentelevät työntekijät kokevat monikulttuurisen väkivaltatyön. Väkivaltatyö on jo muutenkin haastava ja sensitiivisyyttä vaativa työ, joten haluan selvittää, miten työntekijät kokevat väkivaltatyön kohdatessaan toisesta kulttuurista saapuvan ihmisen, jonka kanssa ei välttämättä ole edes yhteistä kieltä. (Parviainen 2014) Tutkin sisällönanalyysin keinoin, mitä haasteita turvakodintyöntekijät saattavat kokea työskennellessään parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa ja mitä vahvuuksia, heikkouksia ja kehittämismahdollisuuksia turvakodintyöntekijät kokevat monikulttuurisessa työskentelyssään. Ongelmia ja vahvuuksia esiintuomalla haluan tuoda uusia näkökulmia monikulttuurisen väkivaltatyön kehittämiseen ja parisuhdeväkivallan ehkäisemiseen.

Suomesta löytyy myös omia kulttuurisia ja etnisiä vähemmistöjä, kuten suomenruotsalaiset, saamelaiset ja romanit, mutta tässä tutkimuksessani keskityn maahanmuuttajataustaisiin vähemmistöihin. Maahanmuuttajataustaisille ihmisille suomalainen palvelujärjestelmä ja sen toimintatavat eivät välttämättä ole yhtä tuttuja kuin valtaväestölle, mikä voi vaikuttaa heikentävästi heidän toimijuuteensa apua vaativissa tilanteissa. Maahanmuuttaja-käsitettä

pidetään sopivana tapana kuvata muualta muuttanutta (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19). Tutkimuksessani en rajaa maahanmuuttajia mihinkään tiettyyn ryhmään tai kulttuuriin. Maahanmuuttaja-käsitteen käyttäminen ei ole yksiselitteistä, mutta tässä yhteydessä tarkoitan maahanmuuttajilla Suomessa asuvia henkilöitä, joilla on eri äidinkieli, kansalaisuus tai syntymävaltio kuin Suomen valtaväestöllä. Tutkimuksessani maahanmuuttajanaisia yhdistää sukupuoli ja maahan muutto. On tärkeää muistaa, että maahanmuuttajia on hyvin erilaisista lähtökohdista ja asemista. Suomeen muuttaminen ja monikulttuurisuuden kasvaminen lisäävät tarvetta myös monikulttuurista taitoa vaativille palveluille. Suomessa on tällä hetkellä vain yksi monikulttuurisuuteen erikoistunut salainen turvakoti Helsingissä. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, miten suomalainen turvakoti työskentelee eri maista lähtöisin olevien kanssa ja miten turvakodit ja suomalainen palvelujärjestelmä osaavat vastata maahanmuuttajanaisten tarpeisiin.

Tutkimusta maahanmuuttajista tai parisuhdeväkivallasta on tehty 1990-luvulta lähtien, mutta maahanmuuttajiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa ei ole vielä paljoa Suomessa tutkittu. Koen aiheen tarkastelun tärkeäksi, koska väkivalta on myös ihmisoikeuskysymys, tasa-arvokysymys, terveys- ja hyvinvointikysymys. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa väkivaltatutkimusta löytyy suomalaiselta tutkimuskentältä enemmän vasta 2000-luvun puolelta. Vuonna 1999 julkaistiin Auli Ojurin toimittama teos Kotitalossa koko maailma: Mixeri-maahanmuuttajaprojektin kokemuksia ensi- ja turvakodeissa. Michelle Andrew ja Miira Hartikainen (1999) tarkastelivat turvakotityötä suomalaisten miesten maahanmuuttajavaimojen kanssa sosiaalityön näkökulmasta. Myöhemmin Hartikainen (2006) on tutkinut thaimaalaisten naisten kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja avunsaamisesta Suomessa. Vuonna 2000 julkaistiin Väkivaltaa kokeneet maahanmuuttajanaiset: haaste turvakotipalveluille Suomessa, jossa selvitettiin maahanmuuttajien turvakoti asiakkuutta ja turvakotityön kehittämistarpeita (Haarakangas, Ollus & Toikka, 2000) ja kaksi vuotta myöhemmin Väkivalta ei tunne kulttuurisia rajoja: maahanmuuttajanaisiin kohdistunut väkivalta Suomessa (Nurmi & Helander 2002). Eija Kyllönen-Saarnio ja Reet Nurmi (2005) lähestyivät aihetta Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta - Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön- nimisellä teoksellaan. Marianna Kanervo, Reet Nurmi sekä Natalie Gerbert (2011) kirjoittivat maahanmuuttajanaisten auttamisesta Ensi- ja turvakotien liiton raportissa. Tuija Virkki ja Mari Lehtikangas (2014) tarkastelivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulkintoja parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta vahvistavasta työstä, jossa maahanmuuttajuus oli yksi

näkökulma. Taru Vitikka (2017) on tehnyt pro gradu -tutkielmansa monikulttuurisesta väkivaltatyöstä intersektionaalisen näkökulman huomioiden. Suvi Keskinen on julkaissut monia artikkeleita koskien naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja maahanmuuttajuutta sekä yhdistänyt näitä teemoja feministisellä tutkimusotteella (2012;2014;2017).

Tutkielmani alussa käsittelen tutkimuksen teoreettista taustoitusta ja selitän, mitä tarkoitan parisuhdeväkivallalla tässä tutkimuksessa, miten yleinen ilmiö parisuhdeväkivalta on valtasuomalaisien naisten ja maahanmuuttajanaisten keskuudessa tutkimusten mukaan Suomessa sekä millaisia poliittisia toimenpiteitä on tehty tai suositeltaisiin tehtävän ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Teoreettisen taustoituksen toisessa osiossa kerron väkivaltatyöstä turvakodeissa ja selvitän, mitä moniammatillinen väkivaltatyö sisältää turvakotijakson jälkeen, mitä kulttuurisensitiivinen työskentely pitää sisällään ja millaisia haasteita monikulttuurisessa väkivaltatyössä voi ilmetä intersektionaalisesta näkökulmasta. Sen jälkeen esitän tutkimukseni asetelman ja tutkimuskysymykset. Metodia ja aineistoa käsittelevässä luvussa esittelen tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmänä käytetyn sisällönanalyysin ja aineiston sekä eettistä pohdintaa parisuhdeväkivallan tutkimisesta. Analyysiluvuissa käsittelen aineistoani ja siitä esiintyneitä teemoja. Lopuksi tarkastelen, miten aineisto vastaa tutkimuskysymyksiini ja miltä tulokset näyttävät viitekehysten ja aikaisemman tutkimuksen valossa. Lisäksi pohdin tutkimuksen kehittämistä tulevaisuudessa.

2 PARISUHDEVÄKIVALTA

Valtaosa turvakoteihin hakeutuneista on parisuhdeväkivallan kohteena olleita naisia. Tässä tutkimuksessa tarkoitan parisuhdeväkivallalla väkivaltaa, jossa uhri ja väkivallan tekijä ovat keskenään seurustelusuhteessa, avo- tai avioliitossa. Parisuhdeväkivallalla viitataan yleensä heteroseksuaalisessa suhteessa tapahtuvaan väkivaltaan (Nyqvist 2001, 17). Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan fyysisen voiman tai vallan tahalliseksi käytöksi tai sillä uhkailuksi, joka kohdistuu itse tekijään, toiseen henkilöön, ihmisryhmään tai yhteisöön, jossa todennäköisesti menettäisi henkensä, loukkaantuisi fyysisesti tai psyykkisesti tai kehitys häiriintyisi. Lisäksi perustarpeiden tyydyttämättä jättäminen luetaan väkivallan muodoksi. Määritelmä ei keskity vain kuolemaan tai loukkaantumiseen johtuviin haittavaikutuksiin, vaan huomioon otetaan muut fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat, jotka rasittavat yksilöä, perhettä, yhteisöä ja terveydenhuoltojärjestelmää. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2002, 5.)

Väkivalta voi olla luonteeltaan fyysistä, henkistä, seksuaalista sekä perustarpeiden täyttymisen estämistä tai laiminlyömistä. Fyysiseen väkivaltaan luetaan kuuluvaksi lyöminen, hakkaaminen, kuristaminen, teräesineen käyttö, töniminen, väkivallalla tai tappamisella uhkaaminen. Henkiseksi väkivallaksi määritellään esimerkiksi uhkailu, vapauden rajoittaminen, eristäminen, kontrolloiva käyttäytyminen, alistaminen sekä uhrin syyttäminen väkivallasta. Väkivallan tekijä voi vahingoittaa uhriaan myös seksuaalisella väkivallalla, joka on sekoitus fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Lisäksi lapsia voidaan käyttää väkivallan välineenä. Vähemmän ilmiselviä väkivallan muotoja ovat taloudellinen väkivalta sekä uskonnollinen väkivalta. (Heiskanen & Piispa 1998; Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 30.)

Parisuhdeväkivalta aiheuttaa fyysisten vammojen lisäksi syviä henkisiä vammoja. Fyysinen ja henkinen väkivalta eivät ole yksinkertaisesti erotettavissa toisistaan, koska fyysinen väkivalta voi aiheuttaa psyykkisiä oireita ja henkinen väkivalta fyysisiä oireita. Traumatisoituneet väkivallan uhrit voivat tarvita terapeutista apua toipuakseen väkivallan kokemuksista. Väkivalta voi aiheuttaa vakavaa eristämistä, itsensä syyllistämistä ja häpeän kokemista, itsetunnon ja itsemääräämisoikeuden menettämistä (Paul 1998, 41). Parisuhdeväkivalta on yleensä vahingollista myös fyysisen ja henkisen väkivallan ulkopuolelle jääville henkilöille, esimerkiksi pariskunnan lapsille (Nyqvist 2001). Tästä

johtuen parisuhdeväkivalta voi aiheuttaa vuosien pahoinvointikierteen ja pahimmassa tapauksessa jatkaa sukupolvelta toiselle.

2.1 Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ilmiönä Suomessa

Parisuhdeväkivaltaa kohdataan iästä, sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja kansalaisuudesta huolimatta, ajasta ja paikasta riippumatta. Parisuhdeväkivaltaa voi pitää yksilön että yhteiskunnan ongelmana. Yhteiskunnalliselta kannalta ihmisoikeusloukkauksen lisäksi naisiin kohdistuva väkivalta tulee yhteiskunnalle kalliiksi. Parisuhdeväkivalta vaatii palvelujärjestelmältä paljon, koska parisuhdeväkivalta on moniulotteinen sosiaalinen ongelma, joka voi ulottua monelle elämän osa-alueelle. Parisuhdeväkivalta aiheuttaa huomattavia kustannuksia esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä tuomioistuimiin. Markku Heiskanen ja Minna Piispa (2002) arvioivat naisiin kohdistuneen väkivallan kustannuksien olevan Suomessa noin 91 miljoonaa euroa vuodessa. Turvakotipalvelujen kustannusten arvioitiin olevan lähes 8 miljoonaa euroa ja yhden turvakodin kustannukset keskimäärin puoli miljoonaa euroa vuonna 2013 (Mäkelä & Ewalds 2014, 16). Marita Husson (2003, 327) mukaan parisuhdeväkivallan hoitaminen ja ennaltaehkäisy tulevat yhteiskunnalle pitkällä aikavälillä halvemmaksi vaihtoehdoksi kuin tämän yhteiskunnallisen ongelman hoitamatta jättäminen.

Parisuhdeväkivallasta ilmiönä ei ole täysin tarkkaa tietoa, koska monesti lievemmat väkivallan teot jäävät ilmoittamatta poliisille. Parisuhdeväkivallasta yleensä vain vakavimmat tapaukset tulevat poliisiin tietoisuuteen. (Nyqvist 2001, 23–24.) Parisuhdeväkivallan yleisyydestä saa tietoa poliisien rekisteristä sekä uhritutkimuksista. Uhritutkimusten avulla pystytään hahmottamaan paremmin poliisien rikostilastojen ulkopuolelle jäänyt väkivalta. Suomessa uhritutkimuksia on kuitenkin tehty vain kaksi koskien naisiin kohdistunutta väkivaltaa (ks. Heiskanen & Piispa 1998; Piispa & Heiskanen 2006).

Euroopan Unionin perusoikeusviraston (FRA 2014, 28) mukaan 30 % 15-vuotiaista tai sitä vanhemmista suomalaisista naisista on kokenut fyysistä ja/tai seksuaalista parisuhdeväkivaltaa. Vuonna 2015 perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksia oli tilastoitu 8 800 ja tapauksissa oli 6 900 eri uhria. Lukuja tarkastellessa kannattaa huomioida, että sama uhri

on voinut kokea vuoden aikana useammankin väkivallan teon. Tilastoidusta väkivallasta 40,7 % oli avio- ja avopuolisoiden välistä väkivaltaa ja vajaa viidennes oli entisten kumppanien tekemää väkivaltaa, jossa uhri oli nainen noin 80 % tapauksista. (Tilastokeskus) Naisten osuus on korostunut parisuhdeväkivallan uhreina lievissä (84 %) ja perusmuotoisissa pahoinpitelyissä (88 %), kun taas törkeissä pahoinpitelyissä ja henkirikosten yrityksissä osuudet ovat jakautuneet tasaisemmin naisten osuuden ollessa 55 % (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 17). Naisiin kohdistuneista henkirikoksista jopa kaksi kolmannesta oli uhrin kumppanin suorittamia. Puolessa henkirikostapauksissa oli edeltänyt aikaisempaa parisuhdeväkivaltaa. Kehityssuunnat naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta eivät ole kovin myönteisiä. Vakavaa, henkirikoksiin päätyvää parisuhdeväkivaltaa ei ole pystytty vähentämään, sillä parisuhteessa tapahtuvien tappojen osuus naisten väkivaltakuolemista on pysynyt vakaana. Lisäksi naisia, jotka ovat kokeneet entisessä parisuhteessaan väkivaltaa, on lukumääräisesti entistä enemmän. (Honkatukia 2009, 241–242; Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 16.)

Piispan (2006) tutkimuksessa sitä vastoin ilmeni, että nykyisessä parisuhteessa tapahtunut väkivalta on hieman vähentynyt pitkällä aikavälillä, mitä voi pitää positiivisena kehityssuuntana. Kuitenkin viidesosa tutkimuksen parisuhteessa olevista naisista on joskus kokenut nykyisen avio- tai avopuolison taholta väkivaltaa tai uhkailua. Kuluneen vuoden aikana uhkailua ja väkivaltaa on kokenut vajaa 10 %. Parisuhteen päättyminen ei välttämättä takaa väkivallan poistumista elämästä (ks. Nikupeteri 2016). Parisuhteen loputtua erilaiset häirinnän ja vainon muodot voivat yleistyä, joihin auttajatahojen on vaikea puuttua. Esimerkiksi lähestymiskieltokaan ei välttämättä riitä rajoittamaan väkivaltaisen osapuolen käyttäytymistä. Riitta Pohjoisvirta (2011, 143) toteaa lähestymiskiellon olevan kannattavaa vain niissä tapauksissa, joissa lähestymiskiellon saanut hyväksyy lähestymiskiellon ja kunnioittaa yhteiskunnan sääntöjä. Vakavasta persoonallisuushäiriöstä kärsivä tai rikosrekisterimerkinnän saanut väkivaltainen puoliso ei välttämättä koe lähestymiskieltoa minkäänlaisena rajoitteena häiriköivään ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Piispan (2006, 46) tutkimuksessa noin puolet parisuhteessa väkivaltaisista miehistä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti, uhkaavasti tai häiritsevästi eron jälkeen.

2.2 Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta Suomessa

Maahanmuuttajanaisten kokema perheväkivalta ei tutkimusten mukaan eroa oleellisesti valtaväestön kokemuksista (Andrew & Hartikainen 1999, 5). Maahanmuuttajanaisten kokemuksista väkivallasta tiedetään vähemmän kuin suomalaisnaisten (Honkatukia 2009, 247). Väkivaltarikosten ilmoitusten määrät ovat kuitenkin lisääntyneet. Syitä ilmiöön voi olla maahanmuuttajien määrän kasvu, maahanmuuttajanaisten lisääntynyt tietoisuus auttavista tahoista sekä viranomaisten kyky puuttua väkivaltatilanteisiin paremmin. Toisaalta peruspalveluissa väkivalta jää usein tunnistamatta (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 14). Väkivaltarikosten ilmoitusten kasvusta huolimatta piilorikollisuuden osuus on suuri, johtuen maahanmuuttajanaisten korkeasta kynnyksestä ottaa viranomaisiin yhteyttä väkivaltatilanteissa. Ilmoittamatta jättämiseen voivat vaikuttaa muun muassa kulttuuriset tekijät, pelko viranomaisia kohtaan, heikko kielitaito, puutteelliset tiedot omista oikeuksista, auttamistahoista ja rikosprosessista sekä pelko maasta karkottamisesta. Esimerkiksi pakolaisstatuksella maahan tulleilla pelko kotimaahan palauttamiseen voi olla traumaattisten kokemusten takia niin suuri, että uhri voi kokea paremmaksi vaihtoehdoksi vaieta parisuhdeväkivallasta. (Honkatukia 2009, 247.)

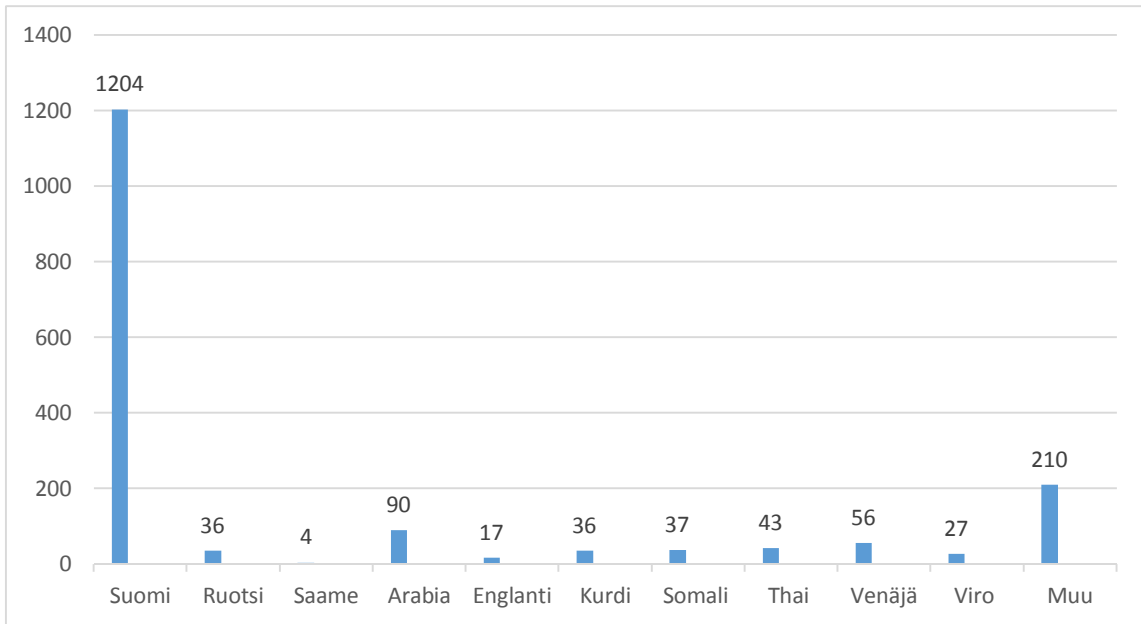
Tutkimusten mukaan maahanmuuttajanaiset kokevat enemmän väkivaltaa kuin alkuperältään suomalaiset naiset. Maahanmuuttajataustaisen lasten väkivaltakokemuksia koskevassa tutkimuksessa (Kääriäinen, Ellonen, Peutere & Sariola 2010, 167) selvisi, että maahanmuuttajalasten äiteihin kohdistuu merkittävästi enemmän vakavaa fyysistä väkivaltaa kuin vertailuryhmän äiteihin. Tosin kyseisessä tutkimuksessa ei äidin taustasta ole tietoa, joten maahanmuuttajataustaisen lapsen äiti voi olla myös kantasuomalainen.

Rachel Paul (1998, 39) jaotteli tutkimuksessaan parisuhdeväkivaltaa kokeneet maahanmuuttajanaiset neljään eri kategoriaan: maahanmuuttajanaisten aviossa maahanmuuttajamiehen kanssa, maahanmuuttajanaisten aviossa valtaväestöllisen kanssa, turvapaikanhakija/pakolainen aviossa turvapaikanhakijan/pakolaisen kanssa sekä toisen sukupolven maahanmuuttajanaisten. Heidän tilanteet ja avuntarve vaihtelevat myös kategorioiden sisällä. Vuonna 2005 maahanmuuttajanaisiin tai – tyttöihin kohdistuneissa rikoksissa väkivallan tekijä oli useimmiten nykyinen tai entinen puoliso melkein 30 %:n osuudella. Puoliso oli useimmiten tekijänä pahoinpitelyissä sekä törkeissä pahoinpitelyissä, kun taas lievissä pahoinpitelyissä rikoksen tekijä oli joku muu tuttava tai uhrille

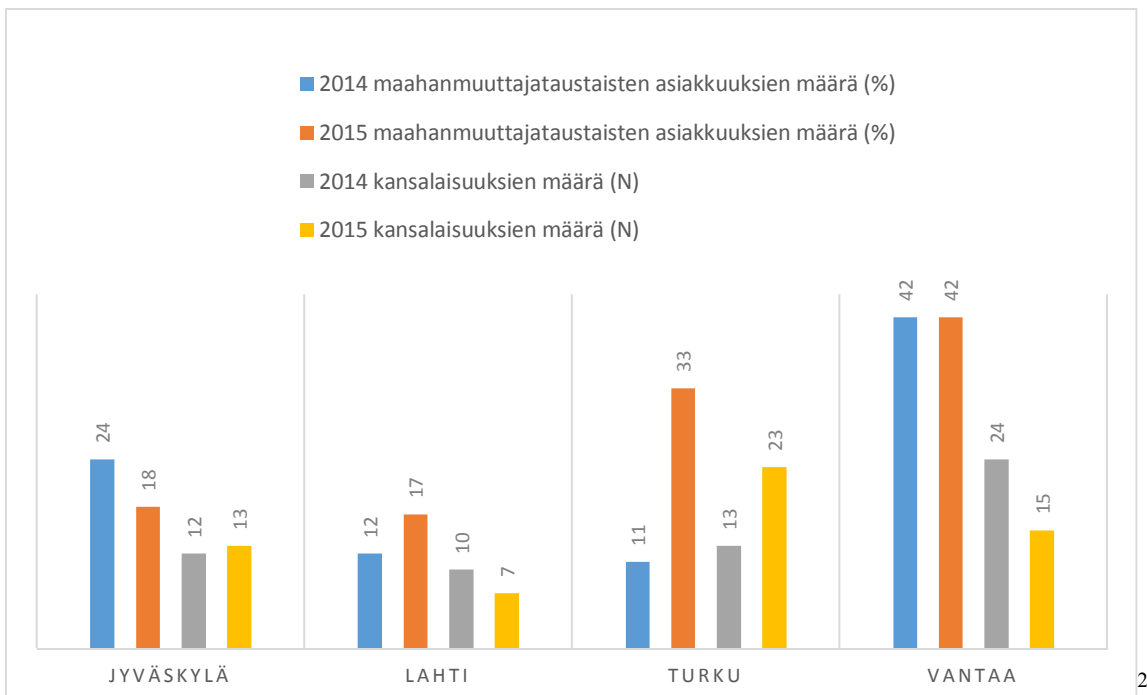
entuudestaan tuntematon henkilö. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvassa väkivallan teoissa epäilty tekijä oli noin puolessa tapauksista suomalainen (55 %). Noora Ellonen ja Kaija Korhonen epäilevät, että maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta tapahtuisi usein seka-avioliitossa tai seka-avioliitoissa elävät maahanmuuttajanaiset ilmoittavat väkivallasta helpommin viranomaisille. (Ellonen & Korhonen 2007, 178–183.) Maahanmuuttajanaisten kuolleisuus henkirikoksen uhrina on kaksinkertainen valtaväestön naisiin verrattuna. Kuitenkin on huomioitava, että ryhmään kohdistuvien henkirikosten määrä ja osuus kaikista naisiin kohdistuvista henkirikoksista on edelleenkin suhteellisen pieni ryhmän koosta johtuen. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 28.)

Vuonna 1998 turvakotien asiakkaista 14 % oli maahanmuuttajia ja vuonna 2008 Etelä-Suomen suurissa kaupungeissa asiakaskunnan osuudeksi arvioitiin 20–30 % (Haarakangas ym. 2000, 43; Keskinen 2014). Vuonna 2015 muun kuin suomen, ruotsin tai saamenkielisiä oli 29 % turvakotien asiakkaista (Peltonen & Ewalds 2016, 7). (ks. Kuvio 1) Suorittamastani sähköpostikyselystä ilmeni neljän suomalaisen turvakodin maahanmuuttajataustaisten asiakkuuksien prosentuaalinen ja eri kansallisuuksien numeraalinen määrä vuosina 2014 ja 2015 (ks. Kuvio 2). Maahanmuuttajanaisten osuus turvakodissa voi siis vaihdella suuresti riippuen turvakodin sijainnista, koska maahanmuuttajia asuu enemmän Etelä-Suomessa kuin pohjoisemmassa osassa Suomea. Lukuja tarkastellessa on hyvä pitää mielessä, että siinä ei ole selvyttä onko turvakotiin tultu parisuhdeväkivallan tai sellaisen lähisuhdeväkivallan takia, jossa väkivallan tekijä tai sillä uhkaaja voi olla joku muu kuin oma puoliso, esimerkiksi lähisukulainen. Tilannetta arvioitaessa on syytä huomioida maahanmuuttajien turvakotiasiakkuuksien korkea käyttöaste verrattuna maahanmuuttajien prosentuaaliseen määrään Suomessa (n. 5 %¹), mutta pitää mielessä, että maahanmuuttajat voivat turvautua turvakoteihin valtaväestöä useammin esimerkiksi puutteellisemman sosiaalisen turvaverkoston takia. Kanervon ym. (2011, 176–177) mukaan harvaanasutuilla alueilla asuvien maahanmuuttajanaisten avunsaanti on erityisen huolestuttava, jossa mahdollisuudet palvelujen tarjontaan omalla äidinkielellä ovat rajallisemmat verrattuna isoihin kaupunkeihin.

¹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos web6

KUVIO 1. Turvakiotiasiakkaiden äidinkieli vuonna 2015 (Peltonen & Ewalds 2016, 7)

KUVIO 2. Vuoden 2014 ja 2015 maahanmuuttajataustaisten asiakkuuksien määrä turvakodeissa

² oma sähköpostikysely vuonna 2016

3 TOIMENPITEET NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMISEKSI

Naisiin kohdistuva väkivalta on yksi vakavimpia ihmisoikeusloukkauksia, joten on syytä tarkastella, miten valtio pystyy suojelemaan ihmisiä väkivallalta ja mitä toimenpiteitä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi on tehty. Monet Suomen allekirjoittamat kansainväliset sopimukset ovat velvoittaneet ja velvoittavat vielä jatkossakin Suomea jatkamaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä. Suomi on allekirjoittanut YK:n ihmisoikeuksien julistuksen sekä CEDAW-sopimuksen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women 1979), joka ratifioitiin Suomessa 1986 (Ojuri & Laitinen 2015, 8). CEDAW-komitealta Suomi on saanut kuitenkin toistuvasti kritiikkiä turvakotien, resurssien, työn koordinoinnin, rahoituksen ja lainsäädännön riittämättömyydestä. Suomi on myös sitoutunut Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan tasa-arvon, kehityksen ja rauhan puolesta. Pekingin sopimuksessa kirjattiin ylös naisten aseman parantamiseen liittyviä haasteita vuonna 1995, mukaan lukien köyhyys, koulutus ja väkivalta. (Ulkoministeriö) Vuoden 2011 toukokuussa EU:ssa hyväksyttiin Istanbulin sopimus, joka on ensimmäinen Euroopassa oleva kansainvälinen sopimus sisältäen säätelyä nimenomaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaan ja perheväkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen (Ojuri & Laitinen 2015, 8).

3.1 Lainsäädäntöä ja palvelutarjontaa väkivaltaa vastaan

Suvi Ronkaisen (2008, 391) mukaan kansallisella tasolla väkivallan vähentäminen alkoi vasta kansainvälisten sopimusten myötä, vaikka tietoa väkivaltaongelmasta oli jo paljon aikaisemmin ja turvakotejakin oli perustettu. Suomi on lainsäädännöllisesti kulkenut pohjoismaalaisessa mittakaavassa jäljessä, mutta lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa on kuitenkin ollut kehitystä. Vuonna 1995 (578/1995) kotona tapahtuvasta pahoinpitelystä tuli virallinen syytteen alainen rikos, koska rikoksia ei enää jaettu yksityisellä ja julkisella paikalla tapahtuviin rikoksiin, jolloin syyte voidaan nostaa ilman asianomaisen rikosilmoitusta. Seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä on myös tiukennettu. Avioliitossa tapahtuneet raiskaukset kriminalisoitiin vuonna 1994 ja rangaistuksia raiskauksesta

kovennettiin vuonna 1998 (563/1998). Vuonna 1999 Suomessa oli mahdollista saada lähestymiskielto tiettyä henkilöä kohtaan (898/1998) ja vainoamisesta on tehty rangaistava rikos. (Ellonen & Korhonen 2007, 168–169; October & Piispa 2016, 13.) Suomen lainsäädännöstä puuttuu täsmälliset kriminalisoinnit sukupuolielinten silpomisesta ja pakkoavioliitosta. Avioliittoon pakottaminen menee joko ihmiskaupan tai tarkoitetun pakottamisen lainsäädännön alaisuuteen. (October & Piispa 2016, 16.)

Vuonna 2015 voimaan tulleeseen sosiaalihuoltolakiin (11§ 30.12.2014/1301) on ensimmäistä kertaa kirjattu, että sosiaalipalveluja on järjestettävä ”lähisuhde- tai perheväkivallasta tai muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvan tuen tarpeeseen”. Uusi sosiaalihuoltolaki pyrkii myös asiakaslähtöisyyteen ja huomioimaan entistä paremmin erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumisen sekä moniammatillisen yhteistyön toimivuuden. Lisäksi Suomessa tuli voimaan vuonna 2016 EU:n uhridirektiivi, jossa asianomistaja arvioidaan henkilökohtaisesti haavoittuvan aseman varalta. Asianomistajalle on esimerkiksi ilmoitettava hänen oikeuksistaan esitutkinnassa ja oikeusprosessissa sekä mahdollisuudesta tukeen ja suojeluun. Uhrin oikeuksien tiedottamiseen on valmisteilla ”Tietoja rikoksen uhrin oikeuksista”-esite, jossa tiiviisti kerrotaan esimerkiksi tukipalveluista, oikeudellisesta avusta ja tulkkauksesta. Esite on käännetty vasta suomeksi ja ruotsiksi, mutta muita kieliversioita on luvassa myöhemmin. (October & Piispa 2016, 10–11.)

Sosiaalihuoltolain myötä parisuhdeväkivallan uhreille olisi myös tarjottava palveluita. Parisuhdeväkivallasta toipuminen voi vaatia monipuolista palveluverkostoa. Tapauksesta riippuen asiakkaalla voi olla tarvetta esimerkiksi sosiaalityölle, sosiaaliohjaukselle, sosiaaliselle kuntoutukselle, perhetyölle, kotipalvelulle, asumispalveluille, laitospalveluille, päihdetyölle, mielenterveystyölle, kasvatus- ja perheneuvonnalle sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalle. Tukea ja palveluita asiakas voi tarvita tilapäisesti, toistuvasti tai pitkäaikaisesti. Turvakodin asiakkaan palvelutarve muotoutuu oman tilanteen ja sosiaalisten turvaverkostojen vahvuuden mukaan.

Suomessa on hyvinvointivaltiostatuksesta huolimatta erittäin suuria eroja avun saamisen suhteen, varsinkin alueellisesti. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ovat eriarvoisessa asemassa riippuen asuinpaikastaan. On tapauskohtaista, miten hyvin kotipaikkakunnat pystyvät vastaamaan asiakkaan tilanteeseen ja tarpeisiin. Kuntien palveluntarjonta erityisesti väkivaltaa kokeneiden tai maahanmuuttajataustaisten ihmisten tarpeeseen voi vaihdella paljon. On syntynyt huolta siitä, miten parisuhdeväkivaltaa koskevat palvelut pystyvät

auttamaan Suomen vähemmistöryhmiä. Parisuhdeväkivaltaa kokeneille palvelutarjonta erityisesti pienissä kunnissa voi olla erittäin vähäistä. Isoissa asutuskeskuksissa voidaan taas kärsiä palvelujen liian suuresta kysynnästä, jolloin avun saaminen voi pitkittyä. Myös etäisyys turvakotiin vaikuttaa palvelun vastaanottamiseen. Pitkät etäisyydet voidaan kokea asiakkuutta estäväksi syyksi, koska asiakkaan työssäkäynti tai lasten opiskelu voisi estyä turvakotijakson aikana. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 19; Mäkeläinen; Husso; Mäntysaari; Notko & Virkki 2012, 20; Ojuri & Laitinen 2015, 24.)

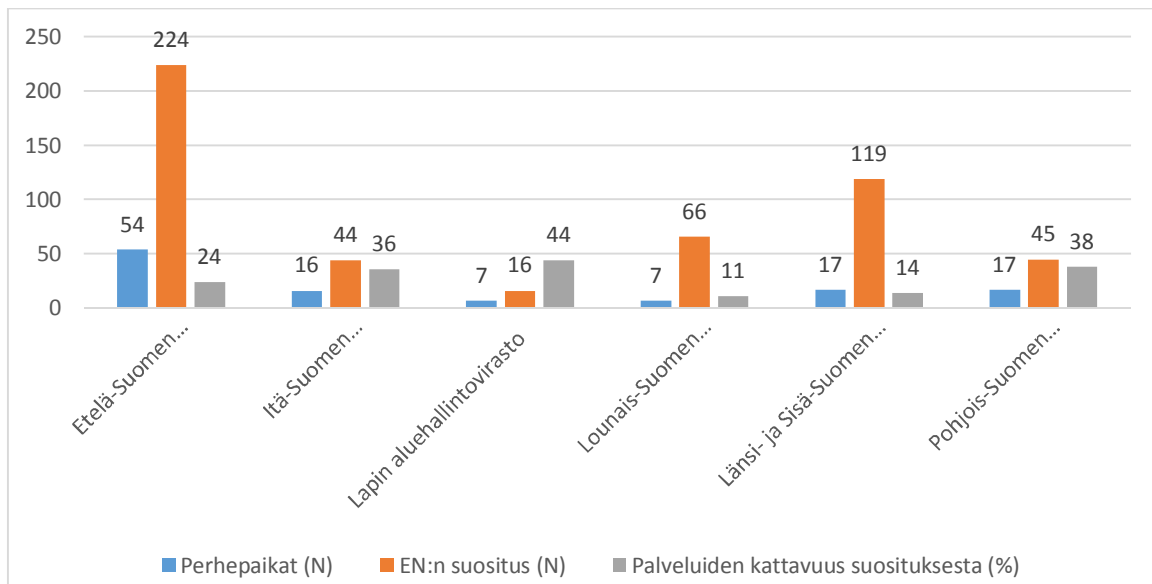
Maahanmuuttajien näkökulma on myös otettu huomioon parisuhdeväkivaltaa ehkäistäessä. Espoossa toimivan Lyömättömän linjan lisäksi on perustettu Miehen linja, joka on tarkoitettu Suomeen muuttaneille miehille. Palvelut on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa lähisuhteessa. Miesten Linjalla voi käydä keskusteluja suomeksi, englanniksi, ruotsiksi, ranskaksi, kreikaksi ja tai omalla äidinkielellä tulkin avulla (Web 3). Lisäksi oleskeluluvan saamiseen on tehty muutoksia koskien parisuhdeväkivallan uhria. ”Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi, ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta” (Ulkomaalaislaki 54§ 31.1.2018/121). Keskinen (2017, 282–283) haastattelututkimuksessa kuitenkin ilmeni, että oleskelulupia on evätty väkivaltaisen suhteen todistuksista huolimatta.

3.2 Turvakotilaki

Euroopan Neuvoston suositusten mukaan Suomen turvakodeissa tulisi olla vähintään 514 perhepaikkaa ja noin 1 perhepaikka 10 000 asukasta kohden. Suomi ei täytä Euroopan Neuvoston suosituksia turvakotipaikkojen määrästä asukaslukuun suhteutettuna eikä Suomessa ole tarpeeksi turvakoteja ilmiön laajuuteen nähden (ks. kuvio 3). Vuonna 2014 Suomen 118 perhepaikkaa käsittivät vain viidenneksen suosituksen mukaisesta määrästä. (Laine 2010; Mäkelä & Ewalds 2014, 8.) Turvakotien rahoituksen siirtymistä kunnilta valtiolle voi pitää myönteisenä edistyskentä. Valtion yhtenä toimenpiteenä olisi vahvistaa Suomen turvakotiverkostoa, ja turvakotien rahoitusta aiotaan kasvattaa kahdella miljoonalla

eurolla vuosittain vuoteen 2019 asti (Sosiaali- ja terveysministeriö web1). Kahdeksan miljoonan euron budjetilla turvakotipalveluiden perhepaikkamäärät pysyisivät entisellään (Mäkelä & Ewalds 2014, 16). Vuonna 2016 valtio rahoittaa 11 550 000 eurolla turvakotitoimintaa (Valtion talousarvioesitykset). Varpu Mäkelän ja Helena Ewaldsin (2014, 16) mukaan valtion tulisi varautua rahoittamaan turvakotitoimintaa noin 40 miljoonalla eurolla vuodessa, jotta turvakotien saatavuus saataisiin paremmin turvattua kaikille ja Suomi täyttäisi Euroopan Neuvoston suosittamat 514 perhepaikkaa.

Turvakotipaikkojen riittävyyteen vaikuttavat määrällisten tekijöiden lisäksi alueelliset erityispiirteet, jotka on hyvä ottaa huomioon alueellisessa vertailussa. ”Harvaan asutuilla alueilla kattavuusprosentit ovat korkeimpia, mutta asettavat vaatimuksia turvakotipalveluiden laadulle tarpeen ja tarjonnan kohtaamisen näkökulmasta. Samoin tiheästi asutun Etelä-Suomen alueen turvakotipalvelutarjonta kohtaa laadullisia haasteita, kuten maahanmuuttajaväestön huomioiminen.” (Mäkelä & Ewalds 2014, 13.) Turvakotipalveluiden tarpeen arviointi on kuitenkin haasteellista, koska asiakasmäärästä voi päätellä vain miten paljon tarjolla olevia palveluita käytetään. Tarjonta vaikuttaa tarpeeseen ja jos palveluita ei ole tarjolla, ei ole myöskään välttämättä kysyntää vakavissakaan tilanteissa. (emt.)

KUVIO 3. Turvakotipalveluiden kattavuus aluehallintovirastoittain 2013 (Mäkelä & Ewalds 2014, 13)

Mäkelän ja Ewaldsin (2014, 20) mukaan olisi tärkeää lisätä sekä turvakotien että perhepaikkojen määrää turvakodeissa. Perhepaikkojen lisäämistä olisi tehtävä erityisesti tarjonnan kattavuudeltaan heikoilla alueilla. Lounais-Suomessa, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Etelä-Suomen turvakotipalveluiden tarve on suurinta ja kattavuus heikointa. Myös harvaan asuttujen pohjoisten ja itäisten alueiden palveluntarjontaan olisi löydyttävä ratkaisuja. Ongelmaksi ovat muodostuneet isot etäisyydet sekä kustannustehottomuus ylläpitää useaa turvakoti harvaan asutulla alueella. Yksi ratkaisukeino voisi olla etäturvakodit³. (Mäkelä & Ewalds 2014, 20–21.)

Väkivallan ehkäisyyn käytettäviä resursseja on usein pidetty epävarmoina sekä projektiluontoisina ja julkinen palvelujärjestelmä on pystynyt heikosti vastaamaan väkivaltaa kokeneiden palvelutarpeisiin (Ojuri & Laitinen 2015, 8), mutta parannusta tilanteeseen on alkanut tulla. Naisiin kohdistuva väkivalta on saanut omat hallinnolliset toimintasuunnitelmansa ja Suomi on pyrkinyt lähentymään Istanbulin sopimuksen velvoitteita. Vuonna 2015 tehtiin lakiuudistus turvakotilaista (1354/2014), jossa 19 turvakotia saa valtion rahoitusta ja rahoituksen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat jatkossa sosiaali- ja terveysministeriölle (THL web2; THL web3). Suomessa ei ole ollut aikaisemmin lainsäädäntöä lähisuhdeväkivaltaa kokeneen turvakotipalveluista. Ennen turvakotilakia turvakotipalvelujen järjestämisvastuu oli epäselvä. Kunnat tarjosivat turvakotipalveluja kunnan yleisen järjestämisvastuun nojalla, mutta koska palvelu ei ollut lakisääteinen velvollisuus, oli kunnan harkinnassa päättää palveluun ohjatut määrärahat. Kunnat ovat voineet järjestää turvakotipalvelun itse tai ostaa palvelun muualta, esimerkiksi naapurikunnassa sijaitsevalta kolmannen sektorin turvakodilta. Rahoitus turvakodeissa on ollut epävarmaa ja riippuvainen kunnan ostopalvelusopimuksista turvakotiin sekä kunnan taloudellisesta tilanteesta ja maksukyvyistä yksittäisiin maksusitoumuksiin. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010; HE 186/2014)

Ennen turvakotilakia taloudellinen riski jäi turvakodin harteille, varsinkin jos kunta alkoi vähentämään turvakotipalveluiden ostoa. Väkivaltaa kokeneita eriarvoistaa

³ ”Turvakotien toiminta voidaan järjestää eri tavoin ja muun muassa harvaanasuttujen alueiden erityistarpeisiin ollaan kehittämässä turvakotipalvelujen toimintamuotoa, jossa suuremman väestöpohjan alueelle olisi sijoitettu keskusturvakoti. Keskusturvakodilla voisi olla harvaan asutulla alueella setäyksikkö tai joissain tapauksissa etäyksiköitä. Turvakodin etäyksiköllä tarkoitetaan erillisiä asuntoja, joissa asuvien asiakasprosessista vastaisi keskusturvakoti. Etäyksiköstä on jatkuva yhteys keskusturvakotiin, joka on alueen turvakoti, jossa olisi aina tarjolla ammattitaitoista henkilökuntaa keskustelemaan ja tukemaan asiakasta, vaikka asiakas olisi etäyksikössä. Joskus voi olla, että etäyksikössä oleskelu riittää asiakkaalle tai, että asiakas ei halua mennä missään vaiheessa keskusturvakotiin. Tällöin asiakkaan kaikki asiat hoituisivat pääosin keskusturvakodin kautta ja etäyksikön henkilöstön avulla. Etäyksikössäkin olisi huolehdittava asiakkaan toipumisesta ja siitä, että asiakkaan koulua käyvillä lapsilla olisi mahdollisuus jatkaa koulunkäyntiä mahdollisimman normaalisti.” (<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140186>)

asuinpaikkakunta ja sen taloudellinen tilanne, kunnan käytännöt ja tarjoamat palvelut lähisuhdeväkivaltaan sekä uhrin oma perhemuoto. Epävarma rahoituspohja vaikeutti turvakotitoiminnan suunnittelua ja kehittämistä tulevaisuutta varten. Tämä on aiheuttanut vaikeuksia turvakotipalvelujen saatavuudessa sekä asettanut palveluja tarvitsevat henkilöt eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi maksusitoumuksissa lapsiperheet olivat etusijalla lastensuojelullisista syistä ja palvelujen ruuhkautuessa tai kunnan taloudellisen tilanteen kiristyessä lapsettomat turvakotiin hakeneet saattoivat jäädä ilman turvakotijaksoa. Laatukriteerien puutteen vuoksi turvakodeissa oli paljon vaihtelua koon, toimintamuotojen ja työmenetelmien suhteen. Yhtenäiset normitukset puuttuivat, joiden perusteella turvakotien toimiluvat voisi myöntää. Asiakkaiden erityistarpeiden huomioimisessa on myös vaihtelua turvakodista riippuen. Osa turvakodeista on esimerkiksi sijoitettu vanhoihin rakennuksiin, mikä ei välttämättä täytä esteettömyyden vaatimuksia ja vaatimusten täyttäminen säännöksiä vastaaviksi ei saata olla toteutettavissa kyseisissä tiloissa. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010; HE 186/2014)

Ennen turvakotilakia vastuu turvakotipalveluiden järjestämisestä oli kuntien vastuulla, mutta jatkossa kuntien vastuulle jää turvakodin asiakkaiden avohuolto ja hoito turvakotijakson päätyttyä (Web 2). Uudistus turvaa paremmin väkivaltatyön jatkuvuutta, koska se ei ole riippuvainen enää kunnan tekemistä ostositoumuksista. Turvakodin maksuttomuus asiakkaalle on myös hyvin merkittävä asianhaara, koska se turvaa tasa-arvoisen kohtelun asiakkaan taloudellisesta tilanteesta huolimatta (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014). Maksuttomuus madaltaa kynnystä hankkia apua lähisuhdeväkivaltaan, koska turvakotijakso voisi muuten olla taloudellinen taakka jo muutenkin vaativassa elämäntilanteessa. Turvakoteihin on nyt myös kehitetty turvakotipalvelujen laatukriteerit (THL 2013). Lakiuudistuksen myötä turvakotipalvelut ovat THL:n mukaan maksuttomia, asuinpaikasta riippumattomia ja turvakotiin voi jatkossa mennä myös tarvittaessa nimettömänä (THL web2).

Aikaisemmin kaikilla turvakotiin hakeutuneilla ei ollut mahdollisuutta salaiseen asiakkuuteen. Tämä saattoi vakavimmissa tapauksissa vaarantaa väkivallan uhrin tai turvakodintyöntekijöiden turvallisuutta. Ennen turvakotilakia nimetön asiointi oli mahdollista vain avopalvelussa sekä puhelinneuvonnan yhteydessä, paitsi maahanmuuttajille suunnatussa turvakoti Monassa erityisen uhkaavissa tapauksissa. Ennen turvakotilakia asiakkaan tietoja tarvittiin kunnan tekemää maksusitoumusta varten. Anonyymius voi helpottaa turvakotiin hakeutumisen kynnystä sekä helpottaa myös

paperittomien pääsyä turvakotiin (Törmä & Pentikäinen 2016, 47). Anonyymius ei kuitenkaan ole mahdollista, jos asiakas tarvitsee avopalveluita tai lastensuojelullisia palveluita

3.3 Väkivaltatyön kehittämishankkeet ja koulutus

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa olisi parantamisen varaa. Väkivaltaisessa suhteessa elävät saattavat salailla parisuhdeväkivaltaa tai muut ongelmat peittävät sen, ja koettu väkivalta jää tunnistamatta. Väkivallan peittyminen ja salailu aiheuttaa ilmiön tilastollista puutteellisuutta. (Mäkelä & Ewalds 2014, 20). Myös väkivallan katkaisuhjelmat kaipaisivat panostusta (October & Piispa 2016, 8). Moniammatillinen yhteistyö ei ole sujunut vielä toivotunlaisesti ja matalan kynnyksen palveluille olisi tarvetta (Ojuri & Laitinen 2015, 36–38).

Väkivallan tunnistaminen ja kohtaaminen työssä vaatii koulutusta ja asiantuntemusta. Väkivaltakoulutusta tarvitaan vielä laajalti ympäri sosiaali- ja terveyspalveluita (ks. Husso, Virkki, Notko, Holma, Laitila & Mäntysaari 2012; Husso, Virkki, Holma Notko & Laitila 2014). Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa eli Väistö-hankeessa koulutus osoittautui vahvaksi keinoksi väkivaltaan puuttumisessa ja sen ehkäisyssä. Koulutus lisäsi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamista tunnistaa lähisuhde- ja parisuhdeväkivaltaa sekä ottaa väkivalta puheeksi. (Husso, Mänttari-van der Kuip, Mäntysaari & Kotiranta 2015)

THL on kouluttanut vuosina 2011–2013 avainkouluttajia noin kaksi sataa kappaletta. Avainkouluttajien tarkoituksena on saada ensin koulutusta väkivaltailmiöstä ja kouluttaa sen jälkeen oma työyhteisönsä ja oma toimialueensa yhteistyössä alan oppilaitosten ja muiden kouluttajatahojen kanssa. Tarkoituksena on lisätä tietoutta väkivallasta sekä siitä, miten työntekijä oppii tunnistamaan väkivallan, miten puhua asiasta asiakkaan kanssa ja mitä jatkotoimenpiteitä tehdä, jos asiakas on kohdannut väkivaltaa. Lisäksi THL on kouluttanut peruspalvelujen työntekijöitä väkivallan uhrien tunnistamiseen ja opettanut lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttöä. TEM järjesti yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa keväällä 2013 väkivaltakoulutusta kahdeksalla paikkakunnalla yhteensä 500 henkilölle, jotka työskentelevät etnisten vähemmistöjen ja

maahanmuuttajien kanssa. Myös lääkäreille on kehitetty opintoja lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliseen väkivallan tunnistamiseen. (October & Piispa 2016, 6-7.) Kouluttamisen lisääminen edistää asiakkaan parempaa kohtaamista ja oikeanlaisen avun tarjoamista.

Taina Riski (2009, 33) on huomauttanut, että kunnalliset peruspalvelut eivät kykene tarjoamaan tarpeeksi laadukasta väkivaltatyötä maahanmuuttajaryhmien kanssa työskennellessä liian vähäisen tietouden takia. Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa eli Väistö-hankkeen arvioinnissa ilmeni, että valmiudet väkivallan puheeksi ottamiseen vierasta kulttuuria edustavan asiakkaan kanssa olivat riittämättömät. Myös seksuaalisen, uskonnollisen ja taloudellisen väkivallan tunnistamista pidettiin vaikeana koulutuksesta huolimatta. (Husso ym. 2015, 24.) Tasa-arvokoulutusta tarvittaisiin myös osaksi perus- ja toisen asteen koulutusta (October & Piispa 2016, 8).

Ennen Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaa (2010) maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa väkivallan ehkäisyä kehitettiin Stakesissa vuosina 1998–2002 (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 13). Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman aikana on käynnistetty useita erilaisia kampanjoita ja tuotettu materiaaleja eri alojen työntekijöille ja väkivaltaa kohdanneille sekä lainsäädännöllisiä muutoksia, jotta Suomi täyttäisi paremmin velvollisuutensa Istanbulin sopimukseen. Maahanmuuttajiin erityisesti kohdistuvia toimenpiteitä oli myös laadittu. Esimerkiksi MAAMU-tutkimuksen avulla on selvitetty ja tuettu maahanmuuttajien terveyttä ja hyvinvointia, ALPO-hankkeissa hyväksi todettuja neuvonta- ja ohjauspalveluja on vakiinnutettu useilla paikkakunnilla, sekä yli 50 kunnassa toimii neuvontapisteitä tai palveluita. Osa kunnista pystyy tarjoamaan useampia neuvontapisteitä ja osassa kunnista toimii seudullinen kiertävä neuvoja. (October & Piispa 2016.) Kotoutuskoulutuksen tarjonta ei ole lisärahoituksesta huolimatta kyennyt vastaamaan kysyntään ja pitkät odotusajat eivät ole poikkeuksellisia erityisesti kasvukeskuksissa (Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019).

Perustietoa Suomesta -opas on infopaketti suomalaisesta yhteiskunnasta. Sen sähköinen versio on käännetty kahdelletoista eri kielelle. Opas jaetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupa-asioita käsitellessä. (Web 1) Siinä kerrotaan pääpiirteittäin Suomen palveluverkostosta ja ohjeista asettumiseen uuteen maahan. Oppaassa on myös käsitelty lyhyesti perheväkivaltaa ja tarjoaa osoitteita minne ottaa yhteyttä lisätiedon tai tuen tarpeessa (Perustietoa Suomesta 2013, 26–27). Mainintaa voi pitää positiivisena edistyksenä

lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen informoinnin avulla sekä turvata maahanmuuttajien oikeus perustietoon Suomesta.

Moniammatillista riskinarviointikokousta (MARAK) on kehitetty ja sen toimintaa on laajennettu jatkohankkeilla ympäri Suomea ja tavoitteena on vakiinnuttaa MARAK-toimintamalli valtakunnalliseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (October & Piispa 2016, 11–12). Erilaiset hankkeet ja projektit ovat hyvä tapa löytää toimivia käytäntöjä väkivallan ehkäisyyn, mutta niissäkin on sudenkuoppansa. Niitä voi vaivata vastuunjaon epäselvyys, toiminnan koordinoitavuus, toiminnan rahoituksen turvaaminen ja käytäntöjen juurtuminen erilaisten hankkeiden ja projektien päätyttyä, sekä projektiväsymys toinen toistaan seuraavien projektien takia työntekijöiden keskuudessa (Husso ym. 2014; Husso ym. 2015).

4 VÄKIVALTATYÖ TURVAKODEISSA

Suomen turvakodit on suunnattu lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille ikään ja sukupuoleen katsomatta. Turvakotiin voi hakeutua omatoimisesti tai muiden tahojen ohjaamana, kuten poliisiin tai sosiaalityöntekijän. Vuonna 2015 turvakodeissa oli ihmisiä yhteensä 3 055, joista aikuisia 1 418 (93 % naisia).⁴ Yleisimmin turvakodin asiakkaana on siis äiti lapsineen. Turvakotiin saapumiseen ei tarvita fyysistä väkivaltaa, joskus uhkaavan oloinen tilanne voi olla riittävä syy. Turvakodit ovat ympärivuorokauden auki olevia matalan kynnyksen yksiköitä, jonne voi tulla mihin aikaan tahansa. Turvakotien tarjoama palvelu on merkittävää, koska ne suojaavat väkivaltaa kokenutta fyysisesti sekä tarjoavat erikoistunutta asiantuntijuutta ja psykososiaalista tukea (Ojuri & Laitinen 2015, 14). Turvakotijaksot vaihtelevat parista päivästä muutamaan kuukauteen, riippuen asiakkaan tilanteesta. (Ojuri 2006, 27; Laine 2010, 15). Vuonna 2015 alle viikon kestäneitä asiakkuuksia oli 41 %, yli viikosta kuukauteen 39 % ja yli kuukauden kestäviä asiakkuuksia 20 % (Peltonen & Ewalds 2016, 4).

Turvakodin työntekijät ovat erikoistuneet perheväkivaltaan ja heillä on yleensä sosiaalialan tutkinto (Laine 2005, 14). Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa työntekijöilleen myös lisä- ja täydennyskoulutusta. Vuonna 2015 voimaan tulleen asetuksen myötä turvakodin työntekijöille on asetettu myös pätevyysvaatimukset, jotta Suomen eri turvakotien toiminnan laatu yhtenäistyy ja parantuu. ”Asetus määrittelee turvakotien henkilöstön koulutusvaatimukset sekä sen, millaista käytännön kokemusta työntekijöillä pitää olla. Vaatimukset on otettava huomioon uutta henkilöstöä palkattaessa. Alalla toimivan henkilöstön, jolla on paljon kokemusta alalta, mutta ei muodollista pätevyyttä, on hankittava asetuksen mukainen koulutus vuoden 2019 loppuun mennessä. Asetus velvoittaa turvakodit laatimaan henkilöstölleen koulutussuunnitelman yhteistyössä THL:n kanssa. Tarkoitus on varmistaa se, että turvakotipalvelun tuottaja järjestää henkilöstölleen säännöllistä ammatillista koulutusta. Henkilökunnan ammattitaito ja työssä jaksaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä asiakaspalvelun näkökulmasta.”(THL web2)

Suomen turvakodeissa pitäisi olla noin 530 perhepaikkaa 125:n sijaan, jotta Euroopan Neuvoston suositukset täyttyisivät (Laine 2010, 19–23). Turvakotilain myötä käytännössä

⁴ Peltonen & Ewalds 2015

turvakotipalveluiden kapasiteetti ei kasvanut vaan itse asiassa väheni. THL sai käsiteltäväkseen 24 turvakotien valtionapuhakemusta, joista hyväksyttiin 19. Aikaisemmin Suomessa on toiminut 21 turvakodiksi luokiteltavaa yksikköä. Tätä voi pitää Istanbulin sopimuksessa mainitun turvakotien alueellisen kattavuuden vastaisena toimenä. (Törmä & Pentikäinen 2016, 55.) Vuonna 2016 raportin mukaan perhepaikkojen määrä olisi lisääntynyt ja perhepaikkoja Suomessa olisi 118, mutta koska turvakotien perhepaikkojen kokoa ei ole sitovasti määritelty (perhepaikka voi olla yksi henkilö tai enemmän), tilannetta on vaikeampi arvioida (Peltonen & Ewalds 2016, 14). Valtion rahoittamista turvakodeista 13 on kolmannen sektorin organisaatioita ja 6 kunnallisia. Suurin osa turvakodeista sijaitsee Etelä- ja Länsi-Suomen lääneissä. Vuonna 2017 perustettiin 3 uutta turvakotia ja yksi etäturvakoti ja perhepaikkojen määrä nousi 143 paikkaan. (THL web1) Pääkaupunkiseudulta löytyy Suomen ainoa maahanmuuttajanaishuone ja – lapsille suunnattu turvakoti, jonne voi tulla kaikkialta Suomesta. Turvakoti Mona pystyy tarjoamaan palveluitaan asiakkaan ymmärtämällä kielellä. Maahanmuuttajanaishuoneet turvautuvat myös ns. tavallisten turvakotien palveluihin, johon keskityn omassa tutkimuksessani.

Vuonna 2015 turvakotien tilanpuutteen vuoksi asiakkuuksia ohjattiin toiseen turvakotiin 1 182 kertaa ja ruuhkautuminen tapahtui useimmiten pääkaupunkiseudulla (Peltonen & Ewalds 2016, 2). Esimerkiksi Mona-turvakodista käännytettiin yhteensä 528 aikuista (Helsingin Sanomat 2016), mitä voi pitää merkinä maahanmuuttaja-asiakkuuksien ja salaisten asiakkuuksien liian vähäisille varatuille resursseille. Turvakotien rahoitus ja resurssit ovat vieläkin liian pienimuotoisia. Turvakotien valtionrahoitteisuus oli tärkeä askel, mutta se ei johtanut tässä vaiheessa Istanbulin sopimuksen mukaisesti turvakotiverkoston vahvistumiseen eikä alueellisen kattavuuden parantumiseen.

Turvakodissa tapahtuva väkivaltatyö on painottunut naisen selviytymiseen ja väkivallasta aiheutuneen trauman käsittelemiseen. Tavoitteena on katkaista väkivallan kierre ja eritoten tarjota lapsille turvallinen kasvuympäristö. Sirkka Liisa Aaltio (2002, 53) luettelee turvakotityön tavoitteiksi ”naisen voimistamisen, tietojen kartuttamisen yhteiskunnasta, yhteiskunnan tarjoamien palvelujen käyttöön opastamisen, juridisista oikeuksista kertomisen ja taloudellisen itsemääräämisoikeuden realistisen tarkastelun”. Maahanmuuttajanaisten kanssa työskennellessä Aaltion mainitsemilla tavoitteilla on erityinen asema, koska maahanmuuttajanaishuoneissa saattaa olla valtaväestöä heikommat tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toiminnasta. Lisäksi turvakodissa vaikutetaan asiakkaan väkivaltakäsityksiin, jolloin pyritään purkamaan erilaisia uskomuksia ja myyttejä.

Tietämättömyys ja vääristyneet mielikuvat turvakodeista ja turvakotityöstä ovat voineet hidastaa tai jopa estää avun hakemista. (Ojuri & Laitinen 2015, 19–20.)

Väkivaltatyö parisuhde- tai perheväkivaltatilanteissa jaetaan kahteen vaiheeseen: kriisityöhön ja selviytymistyöhön. Työskentelytavat saattavat myös limittyä keskenään, varsinkin lyhemmissä turvakotijaksoissa pyritään työstämään asiakkaan tilannetta mahdollisimman paljon ennen asiakkuuden loppumista. Kriisityössä ja selviytymistä tukevassa työssä on kuitenkin eri tavoitteet väkivallan uhrin kannalta. (Parviainen 2014, 7.) Ei ole poikkeuksellista, että väkivallasta selviytyäkseen voidaan tarvita useita tai pitkäaikaisia turvakotijaksoja (Ojuri & Laitinen 2015, 26). Turvakoti työnä (2015) selvityksessä ilmeni, että turvakodin asiakkuuksilla oli erittäin myönteisiä kokemuksia saadusta avusta ja tuesta.

Leo Nyqvist (2001, 39) luonnehtii kriisityötä työskentelymuodoksi, jossa ”(nais)asiakas kohdataan useimmiten akuutin väkivaltatilanteen yhteydessä ja häntä autetaan selviytymään väkivallan aiheuttamien välittömien ongelmien hoitamisessa”. Turvakotiin tullessa asiakas voi olla traumatisoitunut, joten on tärkeää, että työntekijä pystyy rauhoittamaan asiakasta tarjoamalla huolenpitoa, lepoa ja turvallisuuden tunnetta. Kriisityöskentely aloitetaan yleensä tulokeskustelulla; mikä tilanne toi asiakkaan turvakotiin ja puretaan väkivaltatilannetta. Tulokeskustelussa voi olla myös asiakkaan lapset mukana. Talon arjen ja sääntöjen kertomisella pyritään myös luomaan turvallisuuden tunnetta, koska traumatisoitunut henkilö voi tarvita rajoja ja säännönmukaisuutta toipuakseen tilanteesta. (Ojuri 2006, 29.)

Asiakkaan tilannetta pyritään työstämään paremmin mielellään jo heti seuraavana päivänä oman työntekijän kanssa. Asiakkaalle tehdään yleensä väkivaltakartoitus, jossa taustoitetaan uhrin historiaa väkivaltakokemuksista lapsuudesta nykyhetkeen sekä selvitetään mitä väkivallan muotoja hän on kokenut. Väkivaltatyöskentelyssä työntekijällä on tärkeä rooli informoida asiakasta väkivallasta ja sen monista seurauksista, koska uhri voi olla niin turtunut väkivallan alaisuudessa elämiseen, että voi pitää väkivaltaa normaalina osana elämää. (Parviainen 2014, 7.)

Kriisityöskentelyyn voi kuulua myös käytännön asioiden järjestelyjä. Tarpeen vaatiessa asiakas esimerkiksi voi tarvita tukea hakemaan lääkäriltä sairauslomaa, rikosilmoituksen tekemisessä tai uuden asunnon etsimisessä. Turvakotijakson aikana varsinkin perheelliset uhrit voivat joutua tekemään yhteistyötä myös viranomaisten kanssa, esimerkiksi

sosiaalityöntekijöiden lastensuojelullisista syistä. Väkivaltatyöskentelyssä voidaan myös käsitellä uhrin naiseuden ja vanhemmuuden tukemista, jolla pyritään vahvistamaan väkivallan uhrin identiteettiä. (Ojuri 2006, 28.)

Yksi väkivaltatyöskentelyn osa-alueista on turvallisuus. Väkivallan riskin arvioinnissa hahmotellaan turvasuunnitelmaa, johon kuuluu esimerkiksi toimintamallit uhkaaviin tilanteisiin. Asiakkaita suositellaan varautumaan väkivaltatilanteisiin esimerkiksi pitämään puhelin lähettyvillä sekä parin päivän reissua varten täytetty matkalaukku vaatteineen ja hygieniatarvikkeineen. Turvasuunnitelma on hyvä myös kertoa läheiselle tai omalle väkivaltatyöntekijälle. Turvasuunnitelmaa voi joutua myös päivittämään ajan kuluessa.

Väkivallasta toipuminen on pitkä prosessi. Väkivallan uhri voi joutua käsittelemään monenlaisia henkisiä kamppailuja olemaan tarpeeksi vahva jättämään väkivaltaisen puolison menneisyyteen ja vastaisuudessakin välttelemään itselle haitallisia ihmissuhteita. Heikentynyttä itsetuntoa olisi tärkeä hoitaa terapeuttisilla keskusteluilla vahvemman minuuden rakentamiseen. Uhrin voivat epäillä omaa selviytymiskykyään ja jaksamistaan sekä kärsiä tulevaisuudenuskon puutteesta, mikä vaatii pitkän työstämisaian. (Ojuri 2006, 33.)

”Selviytymistä tukevassa työssä tavoitteena on asiakkaiden tukeminen väkivallattomaan elämään ja selviytymiseen väkivallan aiheuttamista moninaisista seurauksista” (Nyqvist 2001, 39). Erotilanteessa naisella on mahdollisuus saada tukea eroprosessiin sekä neuvoja oikeudellisissa asioissa kuten lasten huoltajuuteen liittyvissä kysymyksissä (Ojuri 2006, 33). Oikeusprosessit saattavat olla joissakin tapauksissa erityisen raskaita, joten tukihenkilön läsnäolo voisi olla hyväksi toipuvalle väkivallan uhrille. Mutta jos nainen haluaa jatkaa parisuhdettaan, turvakoti tai jokin toinen auttajataho voivat tukea pariskuntaa väkivallattomaan elämään. Pariskunta voi hakea apua esimerkiksi pari- tai yksilöterapian muodossa. (Nyqvist 2001, 20.)

Väkivallattomaan elämään sopeutuminen ei välttämättä ole niin yksinkertaista kuin luulisi. Hajonnut perhemuoto voi tuntua epäonnistumiselta, vaikka uhrilla voi olla jo haaveita uudesta elämästä ja sen muokkaamisesta mieleisekseen. Väkivaltainen kumppani on voinut hyvin monin tavoin hallita uhrinsa elämää, esimerkiksi pahoinpidellyn pukeutumisesta rahan käyttöön ja sosiaaliseen elämään. Väkivaltaa kokeneesta voi tuntua aluksi jopa omituiselta, kun hänellä on vihdoinkin vapaus toimia niin kuin itse haluaa. Parisuhteen loppumisen jälkeen entinen kumppani voi myös alkaa vainota ja häiritä uhriaan, mikä voi jatkaa pelon ja

ahdistuksen tunnetta sekä vaikeuttaa uusien ihmissuhteiden rakentamista ja itsenäisen elämän aloittamista.

4.1 Moniammatillinen väkivaltatyö ja turvakotiasiakkuuden jälkeinen elämä

Väkivallasta selviytyminen jatkuu turvakotijakson päätyttyä ja asiakkaalla voi olla tarvetta avopalveluille. Avopalveluita saattavat tarvita myös henkilöt, jotka ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa, mutta eivät ole kokeneet omaa tilannettaan niin uhkaavaksi, että olisivat turvautuneet turvakotipalveluihin. Väkivallan ehkäisyssä palveluketjun toimivuus on merkittävää hyvässä palveluohjauksessa. Jälki- ja avopalveluissa toimivien on kyettävä tunnistamaan ja puuttumaan väkivaltaan. Avopalveluita voi olla puhelinneuvonnasta tuettuun asumiseen. (October & Piispa 2016)

Idea viranomaisten välisestä yhteistyöstä parisuhdeväkivaltatilanteissa sai alkunsa Iso-Britanniassa. Väkivaltatyöskentelyssä on otettu käyttöön uusi työskentelymuoto, jossa moniammatillinen työryhmä kokoontuu yhdessä työstämään tilannetta. Työryhmä koostuu viranomaisista ja väkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa työskentelyyn erikoistuneista toimijoista. Sen avulla pirstaloitunut palvelujärjestelmä saa yhteydet eri toimijoiden välille, kuten poliisiin ja terveydenhuollon. Yhteistyö eri toimijoiden kesken myös vähentää päällekkäisten työn tekemistä viranomaisilla asiakkaan suhteen. Moniammatillinen riskin arvioinnin kokous on nimeltään MARAC (Multi Agency Risk Assessment Conference), suomeksi MARAK. Työryhmän suunnittelemien toimien tavoitteena on saada kokonaisvaltainen kuva tilanteesta, tukea väkivallan uhria esimerkiksi hänen tarvitsemilla palveluilla ja vähentää väkivallan uhkaa vastaisuudessa. Tukimuotoihin voi kuulua esimerkiksi turvallisuussuunnitelma, turvallinen asumisjärjestely ja hälytysjärjestelmä. (Pohjoisvirta 2011, 134–135; Piispa & Lappinen 2014, 17–24.)

MARAK:issa viranomaisilla on käytössään yhteinen riskinarvioinnin lomake, jonka alustavan työstämisen aloittaa yleensä pahoinpidelty väkivaltatyöntekijänsä tai muun viranomaisen kanssa. Alustavassa työskentelyssä tutkitaan uhrin kokemia eri väkivallanmuotoja ja ne pisteytetään. Kyseisestä mittarista saatujen pisteiden ja työntekijän arvion pohjalta täytetään sitten itse riskienarviointilomake. Täytön jälkeen lomake

lähetetään MARAK:iin. (Pohjoisvirta 2011, 134.) MARAK:in riskinarviointi voi auttaa väkivaltaa kokenutta paremmin tunnistamaan oman elämäntilanteen vakavuus sekä hakemaan apua (Piispa, Tuominen & Ewalds 2012, 39). Pohjoisvirran (2011, 134) mukaan ”riskinarviointilomake helpottaa väkivallan uhrien kanssa työskenteleviä viranomaisia ja ammattilaisia tunnistamaan kohonnut väkivallan uusiutumisen riski parisuhteeseen, häirintään ja vainoamiseen sekä kunniaan liittyvässä väkivallassa”. MARAK:in avulla väkivallan riskeistä saadaan realistinen arvio sekä mahdollisimman monet toimijat ovat tietoisia väkivallan uhrin tilanteesta, joten jokainen toimija hoitaa arvioinnin jälkeen oman vastuualueen uhrin auttamisessa (emt. 135).

Hyvin toimiva yhteistyö on tärkeää myös työntekijöille. Toimiva yhteistyö muiden palvelujärjestelmien kanssa tuo myös työntekijälle palkitsevaa kokemusta onnistuneesta työstä (Ojuri & Laitinen 2015, 41). Lähisuhdeväkivalta voi herättää työntekijässä voimakkaita tunteita, jotka voivat sumentaa työntekijän kykyä rationaaliseen työskentelyyn. Useamman henkilön kanssa työskentely voi mahdollistaa toisenlaisten näkökulmien huomioonottamisen ja välttämään virhearvioiden tekemisen uhrin tilanteesta. Toisten kanssa työskentely voi myös helpottaa tunnekuormaa ja antaa tukea työskentelyyn. (Piispa ym. 2012, 11.) Kokemus hyvin suoritetusta työstä voi auttaa jaksamaan omassa ammatissa sekä vahvistamaan käsityksiä oman työn merkittävyydestä niin yksilötasolla kuin yhteiskunnallisesti.

Auli Ojuri ja Merja Laitinen (2015, 36–37) huomasivat selvityksessään, että moniammatillinen yhteistyö saattoi toimia heikosti. Asiakkaan turvallisuus voi olla vaarassa jos hänen toimintakykynsä on heikentynyt sekä tiedot mahdollisista auttajista vähäinen ja jos väkivaltatyöhön erikoistumaton toimija ei kykene tunnistamaan väkivaltaa ja ymmärtämään sen dynamiikkaa. Sosiaali- ja terveydenhuolto puolella Suomessa tuntuu olevan vaikeuksia puuttua tai tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa (ks. Piispa ym. 2012, 38). Toimijoiden tiedonkulku ei välttämättä toimi ja uhria ei tiedoteta tarpeeksi eri prosesseista. Lisäksi toimijoiden erilaiset käytännöt eivät saa olla esteenä moniammatilliseen yhteistyöhön. Toimijat saattavat siirtää vastuuta muualle tai taloudelliset tekijät vaikuttavat päätöksen tekoon enemmän kuin inhimillinen hätä. Rahoitus on turvattu kriisivaiheeseen ja turvakotijaksoon, mutta väkivallasta selviytymisessä asiakkaalla voi olla liian iso ja itsenäinen rooli. Riskinä on, että apu voi jäädä saamatta. (Ewalds 2012; Piispa ym. 2012, 23; Ojuri & Laitinen 2015, 36–37.)

Turvakotijakson jälkeen asiakas ei välttämättä aina saa helposti ja tarpeeksi tukea. Varsinkin turvallisuudentunne turvakotijakson jälkeen voi heikentyä. MARAK-pilotissa puolet haastatelluista väkivaltaa kokeneista koki, ettei saanut riittävästi apua ja tukea. Lisäksi väkivaltaa kokeneet kertoivat, että prosessi saattoi toimia hitaasti ja asiakkaalta odotetaan paljon aktiivisuutta avunhakemisessa, mikä voi olla estynyt heikentyneen toimintakyvyn takia. (Piispa ym. 2012, 22.) Tulos on sikäli huolestuttava, koska MARAK-kokeilussa pyrittiin eri organisaatioiden väliseen yhteistyöhön ja uhrin palvelutarpeen kohtaamiseen. MARAK-pilotissa myös havaittiin, että yhteiset lapset vaikeuttavat väkivallan katkaisua, koska väkivaltaa kokenut vanhempi voi joutua olemaan tekemisissä väkivallan tekijän kanssa lasten takia (emt. 2012, 44).

Matalan kynnyksen palveluita väkivaltaa kohdanneille on liian vähän (Ojuri & Laitinen 2015, 38). MARAK-raportissa väkivaltaa kokeneet henkilöt kertoivat henkisen tuen tarpeesta (Piispa ym. 2012, 23). Joskus tukea voi hakea palvelujärjestelmän ulkopuolelta esimerkiksi vertaistukiryhmistä. Vertaistukiryhmässä voi kohdata kohtalotovereita sekä saada kuuntelijan ja keskustelukumppanin väkivaltakokemuksiin. Ongelmana on, että vertaistukiryhmät voivat olla paljon kiinni ihmisten omasta aktiivisuudesta ja halukkuudesta toimintaan omalla vapaa-ajalla. Lisäksi kielitaidottomalla maahanmuuttajalla voi olla haasteellisempaa löytää vertaistukiryhmä omalta asuinpaikkakunnaltaan, jossa puhuttaisiin hänen osaamaa kieltä.

Vaikka MARAK:ista on saatu lupaavia positiivisia tuloksia, se ei vielä ole kaikissa kunnissa muodostunut vakiintuneeksi työskentelymuodoksi ja kehitettävää vielä riittää. Kokeilun kunnissa havaittiin, että MARAK:in käyttöönotto vaati rutinoitumista ja koulutusta sekä ratkaisua asiakkaan tiedonvaihdon ongelmiin. Kehitysideoina mainittiin myös paikallisten yhteisöjen huomioiminen sekä vähemmistöryhmien edustajien osallistaminen mukaan toimintaan. (Piispa ym. 2012, 26–29; Piispa & Lappinen 2014, 38.)

4.2 Kulttuurisensitiivisyys väkivaltatyöskentelyssä

Maahanmuuttajat tarvitsevat usein palveluita käyttäessään työntekijältä ”kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, pitkäaikaista ja suunnitelmista tukea sekä totuttua enemmän ohjausta” (THL web 4). Eri kulttuureista tietäminen helpottaa maahanmuuttajien

kanssa käytävää kommunikaatiota ja antaa pohjan kotouttamis- ja väkivaltatyölle sekä paremman ymmärryksen toisesta ihmisestä. Kulttuurit vaikuttavat monella tavalla siihen, millaisia arvoja, käyttäytymismalleja ja ajatuksia olemme omaksuneet. Tärkeää on myös huomioida asiakkaan omat elämäkokemukset ja vahvuudet sekä tukea asiakasta. Lisäksi on hyvä huomioida, että maahanmuuttajatkään eivät ole yhtenäinen ryhmä, jolle voisi räätälöidä oman erillisen palvelurakenteensa. Siksi työntekijän on hyvä uskaltaa kysyä asiakkaan kulttuurisesta taustasta ja sen huomioimiseen liittyvistä tekijöistä.

Suomessakin puhutaan yli 150 kieltä (Söderling 2013, 17), mikä lisää tulkkauspalvelujen tarvetta maahanmuuttamisen alkuvaiheissa. Maahanmuuttajalla on oikeus omankielisiin palveluihin ja tulkkaukseen kielilain nojalla (423/2003), ”mikäli hän ei osaa suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Tulkkauksesta aiheutuvat kulut hoitaa tulkin tilaaja eli viranomainen, koska lain mukaan viranomainen on velvollinen järjestämään tulkkauksen tarvittaessa. Pakolaistaustaisten potilaiden osalta valtio korvaa kunnille aiheutuneet tulkkauskulut.” (THL web 4)

Suomessa on eniten maahanmuuttajia Virosta, Venäjältä, Ruotsista, Somaliasta, Kiinasta, Irakista ja Thaimaasta (THL web6), joten myös maahanmuuttajat poikkeavat lähtökohdiltaan paljon toisistaan esimerkiksi kulttuurisesti ja koulutustasoltaan. Oletus samankaltaisuudesta voi vaikeuttaa työskentelyä asiakkaan kanssa, koska ei voi odottaa kaikilla olevan samoja tapoja, tarpeita ja odotuksia. Tästä johtuen palvelujen yksilöllistämiseksi on tarvetta (Valtion kotouttamisohjelma 2012). Esimerkiksi Ruotsista Suomeen saapunut ruotsinkielisellä alueella vuosikausia asunut korkeasti koulutettu työperäinen maahanmuuttaja on aivan erilaisessa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa verrattuna juuri muuttaneeseen luku- ja kielitaidottomaan pakolaiseen. On myös tärkeää ottaa huomioon, että pelkästään samasta maasta muuttaneet voivat olla erilaisessa asemassa. Jo lähtömaan sisällä voi esiintyä eroavaisuuksia, jotka vaikuttavat henkilöön, kuten kuuluminen tiettyyn heimoon, kastiin, kieliryhmään tai etniseen vähemmistöön. Lisäksi uskonnollisilla tai poliittisilla näkemyksillä, koulutuksella sekä syntymäpaikalla on merkitystä heidän yksilöllisyyteensä. (Ekholm & Salmenkangas 2008, 48.) Myös kulttuurit ja ihmiset ympärillämme muuttuvat koko ajan, joten valmista pohjaa työskentelylle ei voi olla olemassa.

Luottamus on tärkeä osa väkivaltatyössä työskentelyä. Luottamuksellista suhdetta tarvitaan onnistuneeseen asiakassuhteeseen ja luottamuksen on oltava molemminpuolista. Asiakkaan on luotettava viranomaiseen ja kyettävä kertomaan totuuden omasta tilanteestaan.

Työntekijän on puolestaan luotettava asiakkaan rehellisyyteen tilannetta arvioitaessa ja oltava avoin työskentelynsä tavoitteista. Rehellisyys ja luottamus ovat tärkeää, kun työskennellään väkivaltaa kohdanneiden ihmisten kanssa, jotta auttaminen kohdentuu oikein. Luottamuksen rakentaminen ei kuitenkaan ole helppoa, jos taustalla on aikaisempia negatiivisia kokemuksia esimerkiksi rasismista tai entisen kotimaan korruptoituneista viranomaisista, tai työntekijällä puolestaan on kokemuksia epärehellisyydestä. Luottamuksen rakentaminen voi olla aikaa vievä prosessi, joka voi vaatia useitakin kohtaamisia asiakkaan kanssa. (Haarakangas ym. 2000, 51–52; Kanervo ym. 2011, 191–192.)

Monikulttuurinen työskentely vaatii sopeutumista puolin ja toisin, myös suomalaiselta yhteiskunnalta, jotta tasa-arvoisuuden ihannetta pystytään toteuttamaan. Yhdenvertainen kohtelu voi tarkoittaa toisen erilaisuuden ja erityistarpeiden huomioimista parempien ratkaisujen ja tulosten saamiseksi asiakkaille. Monikulttuurinen osaaminen voi vaikuttaa myös positiivisesti työntekijän omaan työhyvinvointiin. Se voi antaa selviytymiskeinoja työkuormittavuudelle vaikeissa asiakastapauksissa. (Anis 2013, 148–149.) Kulttuurinen sensitiivisyys on toisen erilaisuuden hyväksymistä, oli kyse sitten esimerkiksi erilaisista arvoista, tavoista, uskonnosta tai kielestä. Erilaisuuden kunnioittaminen ja sen huomioiminen turvakodissa ja muilla palvelualoilla on kulttuurisesti sensitiivistä palvelua. Oppaissa painotetaan, että monikulttuurisessa työskentelyssä on myös kyettävä luopumaan ennakkokäsityksistä ja annettava asiakkaan itse kertoa omasta taustastaan, tärkeistä arvoistaan ja uskomuksistaan toimivan työskentelyn takaamiseksi. Työntekijän on hyvä huomioida, että jokainen yksilö on kokeva, ajatteleva, toimiva, sosiaalinen, kulttuurinen, biologinen, hengellinen ja poliittinen kokonaisuus, mikä vaikuttaa asiakkaan toimijuuteen. Lisäksi työntekijän omat kulttuuritaustan vaikutukset on hyvä tiedostaa, tarkastella niitä kriittisesti sekä tarvittaessa muuttaa työskentelytapojaan asiakkaan tilanteeseen sopivammaksi ja pyrkiä työskentelyssä avoimuuteen monikulttuurisessa ympäristössä. (Haarakangas ym. 2000, 51–52; Anis 2013, 157; Puukari & Korhonen 2013, 13–15; THL web4)

Maahanmuuttajilla on oikeus pitää yllä kulttuurista erityisyyttään yhteiskunnan lakeja kunnioittaen. Maahanmuuttajilla saattaa olla erilaisia käsityksiä esimerkiksi tasa-arvosta ja perhe-elämästä, joten suomalainen lainsäädäntö ja tasa-arvon periaatteet voi olla vieraita. Monikulttuurinen työskentely tarvitsee keskustelua siitä, ”miten erilaisuutta käsitellään ja ymmärretään ja minkälainen erilaisuus on yhteiskunnallisesti hyväksyttävää” (Anis 2013,

150). Suomessa kuitenkin pätevät samat lait kaikille ja väkivaltatilanteisiin on aina puututtava yksilön taustasta huolimatta. Väkivaltatyössä on tärkeää informoida maahanmuuttajanaisia omista oikeuksistaan ja suomalaisesta lainsäädännöstä, koska lähtömaassa ei välttämättä ole ollut samanlaisia käytäntöjä kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Kulttuurierojen tunnistaminen on tärkeää maahanmuuttajataustaisen asiakkaan kanssa työskennellessä, jotta työntekijä voi paremmin ymmärtää hänen taustaansa, käyttäytymisnormeja, käsityksiä naisen asemasta ja syitä väkivallan sietämiseen. Nainen voi jäädä väkivaltaiseen suhteeseen, koska avioero ei välttämättä ole hänen kulttuurissaan hyväksytty vaihtoehto. Työntekijän on hyvä myös muistaa, että tietyissä tapauksissa ei työskennellä pelkästään yksilön kanssa, vaan yksilön taustalta voi löytyä käyttäytymiseen vaikuttava yhteisö. Kulttuurinen yhteisö voi olla samaan aikaan sekä maahanmuuttajan voimavara että rajoittava tekijä. Yhteisöllisyyden takia asiakas voi kokea olevansa vain ryhmän osa, jossa ryhmän etu ja maine on laitettava omien tarpeiden ja halujen edelle, varsinkin naisten. (Räty 2002, 57–58; Kanervo ym. 2011, 174–175.)

4.3 Intersektionaalisuus näkökulmana

Intersektionaalisuus on melko tuore käsite, mutta esimerkiksi sukupuolen ja etnisen taustan tai sukupuolen ja seksuaalisuuden yhteisvaikutusta on tutkittu jo pitkään aikaisemmin. Intersektionaalisuus-käsite esiintyi ensimmäisen kerran Kimberlé Crenshaw'n artikkeleissa 1980-luvun lopulla. Intersektionaalisuus käsittelee eron politiikkaa, eli sitä, miten erot ovat moninaisia ja toisiinsa niveltyneitä. Ihmisten väliset erot esimerkiksi sukupuolen, ”rodun”, etnisyyden, seksuaalisuuden, kielen, uskonnon, ja yhteiskunnallisen luokan suhteen sijoittavat ihmiset eri tavoin sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin valtajärjestyksiin. Etuoikeutettuina positioina on pidetty esimerkiksi mieheyttä, valkoisuutta, heteroseksuaalisuutta, keskiluokkaisuutta ja vammattomuutta. Etuoikeutetuista positioista poikkeavat ovat yhteiskunnan ”toisia”: naisia, ei-valkoisia, köyhiä jne. (Valovirta 2010, 95; Harjunen 2014)

Intersektionaalisuuden lähtökohtana on, ettei yksilö määrity vain sukupuolensa, seksuaalisuutensa tai muun tekijän perusteella. Sukupuolen ja seksuaalisuuden lisäksi on monia muita merkitseviä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön asemaan. (Husso, Virkki, Hirvonen, Eilola & Notko 2017, 4-5.) ”Kaikilla on useita risteäviä ja sisäkkäisiä

identiteettejä, sosiaalisia positioita, statuksia. Risteävät statukset/sosiaaliset identiteetit määrittelevät ihmisten elämää ja kokemusta maailmasta eri tavoin. Keskeistä on, että ne asettavat ihmiset erilaisiin valtapositiioihin suhteessa toisiinsa eri konteksteissa.” (Harjunen 2014)

Cecilia Menjivarin ja Olivia Salcidon (2002, 898) mukaan maahanmuuttajanaisten kokemukset usein kärjistyvät parisuhdeväkivaltatilanteissa heidän erityisen asemansa takia maahanmuuttajana. Tilanteeseen voivat vaikuttaa esimerkiksi aikaisemmat kokemukset kotimaan viranomaisista, eristäytyneisyys, epävarma oleskelulupa, kielivaikeudet sekä haasteet työllistymisessä. Crenshaw (1991, 1245) havaitsi tutkimuksessaan vähemmistöyhteisöjen turvakodeista Los Angelesissa, että suurin osa asiakkaista oli työttömiä tai alityöllistettyjä sekä melkoinen osa oli köyhiä. Crenshaw jakoi intersektionaalisuuden rakenteelliseen, poliittiseen ja representaationaaliseen osoittaakseen, miten värillisiin naisiin kohdistuva väkivalta eroaa valkoisten naisten kokemasta väkivallasta. Yhteiskunnan rakenteissa ja instituutioissa voidaan ylläpitää eriarvoisuutta aiheuttavia valtasuhteita tai etuoikeuksia, jotka vaikuttavat naisten kykyyn irtautua väkivaltaisesta parisuhteesta. Representaationaalisessa intersektionaalisuudessa tarkastellaan, miten paljon eri ryhmiä esitetään ja huomioidaan, sekä millaisia kulttuurisia kuvastoja eri ryhmistä on. Yhdysvalloissa tutkijat ovat tiedostaneet ”rodun” ja sukupuolen hierarkian. Samalla tavalla kuin poliittisessä ja rakenteellisessä intersektionaalisuudessa, yhden intersektion ylikorostuminen tai huomiotta jättäminen diskurssissa vahvistaa valtajärjestyksiä. (emt. 1991, 1282–1285.)

Eroja ja niitä ympäröiviä käytäntöjä voidaan luoda politiikassa ja instituutioissa, jos intersektionaalisuutta ei huomioida (Harjunen 2014). Poliittisen intersektionaalisuuden käsite korostaa sitä tosiasiaa, että värilliset naiset sijaitsevat vähintään kahdessa alisteisessa ryhmässä, joihin usein harjoitetaan ristiriitaisia poliittisia asialistoja. Rasismien vastaiset toimenpiteet eivät toimi värillisten naisten aseman parantamiseen niin hyvin kuin värillisten miesten, koska sukupuolta ei ole välttämättä huomioitu. Seksismien vastaiset toimenpiteet toimivat taas paremmin valkoisten naisten voimaannuttamiseen. (Crenshaw 1991, 1251–1252). Vähemmistöjen naiset voivat joutua kärsimään oman ryhmän poliittisten tai kulttuuristen intressien vuoksi. Väkivallasta voidaan haluta vaieta oman ryhmän maineen ylläpitämiseksi ja negatiivisten mielikuvien välttämiseksi. Lisäksi väkivaltatyössä voidaan sivuuttaa asiakkaiden intersektionaaliset erot, jolloin voimaantumisen jää saavuttamatta

(emt. 1254–1262). Tärkeää on myös huomioida, miten maahanmuuttopolitiikka ja lainsäädäntö vaikuttavat maahanmuuttajan asemaan ja toimintamahdollisuuksiin.

Crenshaw'n tutkimuksessa värilliset naiset kärsivät heikommasta tulotasosta, työttömyydestä ja syrjivistä asuntomarkkinoista. Samoista syistä väkivaltaa kohdanneen värillisen naisen on vaikeampi saada tukea sukulaisiltaan tai ystäviltään. Crenshaw mainitsi myös maahanmuuttajanaisten oleskeluluvan riippuvaisuudesta puolisoa kohtaan. Maahanmuuttolakiin tehtiin rakenteellinen parannus, jossa väkivaltaa kohdanneet saivat poikkeusluvan avioliiton purkamiseen ilman oleskeluluvan menettämistä, mutta poikkeusluvan saaminen oli haasteellista maahanmuuttajille. Poikkeuslupa edellytti väkivallan todistamista, kuten poliisiraportteja, lääkärin- tai sosiaalityöntekijänlausuntoja. Esteeksi saattoivat muodostua kielitaito, kulttuuriset tekijät tai täydellinen riippuvaisuus puolisoa oman kodin ulkopuolella. Intersektionaalista alistamissuhdetta ei tarvitse tarkoituksella tuottaa; itse asiassa, se on usein seurausta yhden taakan liittämistä jo olemassa oleviin haavoittuvuuksiin luodakseen taas yhden voimattomuuden ulottuvuuden. Jopa jaloimmat yritykset auttaa voivat olla tehottomia, jos niissä ei pystytä huomioimaan erilaisia intersektionaalisia asemia. (emt. 1245–1250.) Tästä näkökulmasta intersektionaalisuuden huomioiminen on oleellista myös monikulttuurista väkivaltatyötä tutkittaessa.

5 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Parisuhdeväkivalta on erittäin laaja-alue ja moniulotteinen ongelma tutkittavaksi. Otin tarkasteltavaksi maahanmuuttajanaiset, koska heidän on arvioitu olevan erityisen heikossa asemassa koskien parisuhdeväkivaltaa (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 42) ja maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa ei ole Suomessa vielä paljoa tutkittu. Tutkimukseni rajautuu maahanmuuttajanaisten kokemaan parisuhdeväkivaltaan turvakotityöntekijöiden näkökulmasta. Väkivaltatyöntekijöitä haastatteleamalla haluan valaista yhtä osaa tästä moniulotteisesta sosiaalisesta ongelmasta. Tutkimuksellani pyrin tarkastelemaan aihetta käytännön intresseistä ja palvelujärjestelmän tarpeet mielessä pitäen.

Maahanmuuttajanaisten tarkastelu turvakotiasiakkaina on myös sukupuolen merkityksen huomioiva lähestymistapa. Vaikka naiset voivat olla myös väkivaltaisia parisuhteissa, koen väkivallan sukupuolistuneisuuden tiedostamisen tärkeäksi (ks. Husso 2003, 41). ”Määrällinen tieto – omissa rajoissaan – kuvaa hyvin selkeästi väkivallan yleistä sukupuolittuneisuutta eli miesten ylliedustusta väkivallan tekijöinä, naisten ja miesten kokeman väkivallan erilaisia muotoja ja erityisesti erilaista suhdetta seksuaaliseen väkivaltaan” (Ronkainen 2008, 395). Sukupuolella täytyy olla jotain merkitystä, jos yli 90 % turvakodin aikuisista asiakkaista on naisia (ks. Peltonen & Ewalds 2016, 1). Se, millaista todellisuutta ja selitysmalleja parisuhdeväkivallasta tuotetaan, rakentaa ymmärrystä ja suhtautumista parisuhdeväkivaltaan. Asenteet ja näkemykset parisuhdeväkivaltaa kohtaan vaikuttavat siihen, millaisia ratkaisumalleja parisuhdeväkivallalle etsitään ja tarjotaan. (Husso 2003, 327–328.) Sukupuolen tai muiden oleellisten piirteiden ja asemien huomioimisella löydetään paremmin kohdennettuja toimintamalleja väkivallasta selviämiseen.

Tässä tutkielmassa kysyn, millaiseksi väkivaltatyöntekijät hahmottavat työskentelyn uudessa monikulttuurisemmassa ympäristössä, minkälaisia vahvuuksia, heikkouksia ja kehittämismahdollisuuksia työskentelyssä on, ja miten maahanmuuttajanaisten erilaiset asemat ja taustat vaikuttavat väkivaltatyöskentelyyn ja väkivaltakierteen katkaisemiseen. Hypoteesinani on, että erilaisuutta työskentelyssä ilmenee maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa ja maahanmuuttajilla voi olla valtaväestöstä poikkeavia tekijöitä, jotka vaikeuttavat toimijuutta ja ratkaisukykyä. Vahvuuksien, heikkouksien ja kehittämismahdollisuuksien esille tuomisen avulla on mahdollista tehdä

työskentelymahdollisuuksista toimivampia, jakaa tietoutta ja vastata paremmin ilmiön ongelmiin. Terhi Laineen (2005, 13) mukaan ”turvakodin työntekijät ovat sosiaalipolitiikan toteuttajia ja vaikuttavat osaltaan parisuhdeväkivallan määrittelyyn”. Parisuhdeväkivallalla on tutkitusti kauaskantoiset ja kalliit seuraukset (ks. Heiskanen & Piispa 1998; Heiskanen & Piispa 2002), joten väkivaltailmiön eri osa-alueiden tarkastelu on tärkeä osa yhteiskuntapoliittista tutkimusta.

6 AINEISTO JA MENETELMÄ

6.1 Tutkimusaineisto

Keräsin tutkimusaineiston haastattelemalla kahdeksaa turvakodin työntekijää yksilöhaastatteluna. Aineisto on kerätty kahdessa osassa. Aikaisemman aineiston keräsin keväällä vuonna 2013 ja loput neljä haastattelua suoritin keväällä 2016. Haastatteluissa turvakodintyöntekijät kertoivat omista kokemuksistaan maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelystä. Valitsin menetelmäksi haastattelun, koska uskon sen parhaiten motivoivan informanttejani, ja menetelmänä teemahaastattelu on joustava (Hirsjärvi & Hurme 2001, 36). Postikyselyyn verrattuna minulla on enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 205) ja puhelinhaastattelussa taas non-verbaalinen kommunikointi olisi jäänyt välistä. Koin kahdeksan henkilön aineiston tarpeeksi kattavaksi. Yritin välttää sekä liian pientä aineistoa että aineiston liiallista kylläntymistä.

Kerätty aineisto koostuu kahdeksan turvakodin työntekijän nauhoitetusta teemahaastattelusta. Aineiston kaikki työntekijät ovat naisia ja heillä on sosiaali- tai terveysalan koulutus. Yleisin koulutustausta oli sosionomin (AMK) tutkinto. Kuusi työntekijöistä oli suomalaisia ja kahdella työntekijällä oli kaksoiskansalaisuus. Työntekijöiden ikä vaihteli alle kolmikymppisestä viisikymppisiin ja heidän kokemuksensa väkivaltatyöstä oli vuodesta kymmeneen vuoteen. Informanttini eivät olleet homogeeninen joukko koulutustaustaltaan tai työhistorialtaan. Informanttien erilaiset taustat voivat myös vaikuttaa heidän näkemyksiinsä kysymyksistäni. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista tuntiin ja kuuteentoista minuuttiin. Haastattelujen keston arvioin informanteilleni etukäteen noin tunnin mittaiseksi, jotta heidän olisi helpompaa sovittaa haastattelu osaksi työpäiväänsä. Haastattelut suoritin työntekijöiden työpaikalla, koska oletan turvakodin ympäristön tarjoavan tarpeeksi yksityisen tilan sensitiivisistä aiheista koskeviin haastatteluihin. Haastatteluiden toteuttaminen työpaikalla vähentää myös työntekijöiltä haastatteluihin käyttämää aikaa ja motivoi osallistumiseen pienemmän vaivannäön vuoksi verrattuna informantin matkustamiseen johonkin toiseen haastattelupaikkaan.

Haastattelujen lisäksi lähetin sähköpostikyselyn turvakodeille ympäri Suomea vuonna 2016, jossa kysyin maahanmuuttaja-asiakkuuksien määrästä vuosina 2014 ja 2015. Kyselyllä halusin selvittää, miten paljon maahanmuuttajataustaisia asiakkaita turvakodeissa on ja

miten tasaisesti asiakkuudet jakautuvat ympäri Suomea. Kyselyyn vastasi neljä turvakotia. Kyselyn tulokset olen esitellyt Parisuhdeväkivalta ilmiönä Suomessa - luvussa.

6.2 Haastattelut

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joissa työntekijät pystyivät kertomaan omin sanoin kokemuksistaan ja tuntemuksistaan maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelystä sekä niistä haasteista, joita on voinut ilmetä. Etenin tiettyjen etukäteen valittujen teemojen eli aihepiirien mukaan ja esitin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun teemat ovat muotoutuneet oman mielenkiinnon sekä aiemman tutkimuksen avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–75.) Tavoitteena on löytää aineistosta tutkimuskysymyksiini vastaukset ja uskon näin tapahtuvan haastattelurungon kattavuuden ansiosta.

Ennen haastatteluja informoin haastateltaviani lyhyehköllä tutkimussuunnitelmalla, kävin paikan päällä keskustelemassa tutkimuksestani ja vastailin informanttien esittämiin kysymyksiin. Keskustelimme esimerkiksi anonyymiteetistä ja tutkimuksen luottamuksellisuudesta. Annoin haastateltaville myös etukäteen tutkimussuostumuslomakkeen ja haastattelukysymykset tutustuttaviksi. Ennen haastattelua kertasin vielä tutkimuksen teemat, haastattelun kulun ja suostumuslomakkeen sisällön, jotta haastateltaville ei jäänyt epäselvyyksiä tilanteesta. Ihmisiä tutkittaessa informointi ja luottamuksellisuus ovat tärkeä osa tutkimuksen eettisiä periaatteita (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20). Annoin informanteilleni myös yhteystietoni, jos he halusivat vielä kertoa lisää näkemyksistään tai tarkentaa tai korjata sanojaan haastattelun jälkeen. Yksikään informantti ei ottanut minuun yhteyttä asiaan liittyen.

Haastattelun alkuosiossa selvitin informanttien taustatietoja, kuten koulutustaustan ja työhistorian. Teemahaastattelun avulla nostan haastattelussa esille eri aihepiirejä. Haastattelun ensimmäisenä teemana kysyin informanttien kokemuksia maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelystä esimerkiksi kielen, kulttuuristen käsitysten ja yhteiskunnallisen aseman kannalta. Toisena pääteemana haastattelussa oli työntekijöiden ja työympäristön valmiudet monikulttuuriseen työskentelyyn sekä kehittämistoiveet. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastattelujen aikana haastateltavilta voidaan kysyä tarkennuksia, vaihtaa kysymysten

järjestyistä tai käydä jostain aiheesta keskustelua, mikä lisää menetelmän joustavuutta tilanteen niin vaatiessa. Parin tutkimuskysymyksen toimimattomuuden huomasin parin haastattelun jälkeen, joten jätin ne pois muista haastatteluista. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit oli etukäteen määrätty ja minun haastattelijana oli varmistettava, että kaikki aihepiirit käydään haastattelussa läpi (Eskola & Vastamäki 2001, 26–27). Pysin etenemään haastattelurungon mukaisesti, vaikka välillä keskusteluissa puhe saattoi siirtyä toiseen aihepiiriin. Haastatteluja tehdessä huomasin, että työntekijöillä saattoi olla myös painotuseroja teemojen suhteen ja toisia aihepiirejä koskien tuli enemmän puhetta.

Haastatteluaineiston nauhoitin äänitteeksi tabletillani. Nauhoitusten jälkeen litteroin ne itse ja hävitin alkuperäiset nauhoitteet. Työntekijöiden tunnisteet muokkasin T1-T8 koodeihin anonymiteetin turvaamiseksi. Haastattelimieni työntekijöiden puheista tuli yhteensä 69 sivua litteroitua tekstiä. Litteroinnissa en merkannut lyhyitä ajatustaukoja, toistoa tai änktyystä haastattelussa, keskityin puheen sisältöön ja yleiskielisyyteen. Aineistoon litteroin pidemmät ajatustauot sekä naurahdukset. Haastatteluissa ei ilmennyt muita voimakkaita tunteiden ilmaisuja, mutta nauru tuntui olevan haastateltavien tapa keventää henkisesti raskasta aihetta. Lisäksi poistin haastatteluista esimerkiksi paikannimiin tai kansallisuuksiin liittyviä tietoja, jotta haastateltavat eivät olisi tunnistettavissa. Pysin tutkimuksessani takaamaan informanttieni turvallisuuden ja välttämään vahingon tai haitan aiheuttamista heille (Silvasti 2014, 48). Litteroinnit tallensin henkilökohtaiseen pilvipalveluuni ja muistitikulle ja poistin kyseiset tiedostot tutkielmani valmistuttua.

6.3 Temaattinen sisällönanalyysi

Analyysi on aineiston erittelemistä, jäsentämistä ja tarkastelemista (Silvasti 2014, 37). Sisällönanalyysillä pyrin saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvauksen tiivistetyssä ja selkeässä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Sisällönanalyysiin valmistauduin lukemalla haastattelut moneen kertaan läpi. Aineistoa lukiessa huomasin, että niissä toistui samanlaisia ajatuksia ja piirteitä. Sisällönanalyysin keinoin koodasin aineiston haastattelu-teemojen sekä tutkimusprosessin aikana muotoutuneiden teemojen ja näitä tarkentavien alateemojen mukaan. Koodatessa etsin yhteisiä nimittäjiä eli koodeja ja avainsanoja, jotka kuvaavat hyvin jotain ilmiötä aineistossa ja vastaavat tutkimusongelmaan. Toisiinsa liittyviä koodeja yhdistelemällä muodostin aineistosta laajempia asiakokonaisuuksia eli teemoja. Esimerkiksi

tulkkien käytöstä ja yhteisen kielen puutteesta muodostui maahanmuuttajan asemaa koskevan teeman alateema, kieli (ks. taulukko 1). Pääteemaksi muodostuivat monikulttuurinen väkivaltatyöskentelyn piirteet turvakodissa sekä monikulttuurisen väkivaltatyöskentelyn taso ja kehittämistoiveet. Monikulttuurisen väkivaltatyön piirteet - teeman alateemoiksi muodostuivat kieli, erilaiset näkemykset, yhteiskunnallinen asema sekä psyykkiset tekijät (ks. taulukko 2). Monikulttuurisen väkivaltatyöskentelyn tason ja kehittämistoiveiden alateemoina ovat työntekijöiden käsitys omista kyvyistään monikulttuuriseen työskentelyyn, turvakodin valmiudet monikulttuuriseen työskentelyyn sekä kehittämistoiveet.

TAULUKKO 1. Teemojen synty (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 112)

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Kuulluksi tuleminen Rajoittuneet keskustelun mahdollisuudet Käytännön asiat etusijalla Käsitteiden puuttuminen kielestä Väärinkäsitysten riski Luku- ja kirjoitustaito	Yhteisen kielen puute	Kieli
Tulkkien saatavuus Tulkkien luotettavuus Tulkkien taso/ammattitaito Omaisten käyttö tulkkina Puhelintulkkkaus Miestulkkien käyttö Pienet yhteisöt Selkokielisyys Tulkin turvallisuus	Tulkkien käyttö	

TAULUKKO 2. Teemojen synty (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 112)

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Yhteisen kielen puute Tulkkien käyttö	Kieli	Monikulttuurisen väkivaltatyön erityispiirteitä
Tiedon puute Oleskelulupa/Epävarmuuden tilat Sosiaaliset verkostot	Yhteiskunnallinen asema, valtasuhteet ja tiedon merkitys	
Käsitykset väkivallasta Käsitykset tasa-arvosta Perhe-elämä Yhteisö/Ylirajaisuus Arkeen vaikuttavat erot	Erilaiset käytännöt ja käsitykset	
Häpeä Pelko Trauma	Psyykkiset ja emotionaaliset tekijät	

Teemojen avulla pystyin jakamaan aineistoa tiettyjen aihepiirien mukaisesti ja aineistoa pilkkomalla sain ne helpommin tulkittaviin osiin (Eskola & Suoranta 2014, 155–156; Silvasti 2014, 37–39). Teemojen muotoutuessa kirjoitin eri teemaotsikoiden alle haastatteluista lainattuja vastauksia ja luin mitä kustakin teemasta sanottiin. Tarkoitukseni on löytää aineistosta säännönmukaisuuksia sekä poikkeavuuksia vastauksissa. Teemahaastattelua käytettäessä on otettava huomioon, ”että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa” (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Teemojen muodostamisen jälkeen otin jokaisen kokonaisuuden tarkasteluun ja analysoin kulloisenkin teemaan liittyvää aineistoa.

Ensimmäisenä analysoin sitä, mitä tekijöitä turvakodintyöntekijät pitävät haasteellisena maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelyssään. Maahanmuuttajanaisten yhteiskunnallisen aseman analyysissä hyödynnän intersektionaalista näkökulmaa. Analyysi on teoriaohjaavaa, jolloin aikaisempi tieto ohjaa analyysia ja tutkija pyrkii yhdistelemään aineistolähtöisyyttä sekä valmiita malleja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97). Intersektionaalisuuden avulla

jäsennän erojen suhteita (Valovirta 2010, 95). Intersektionaalisuuden näkökulma ottaa huomioon tutkimuskohteisiin vaikuttavat monet risteävät tekijät. Olemme osa erilaisia sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia valtajärjestyksiä ja intersektionaalisuuden avulla pystymme tarkastelemaan näitä valtajärjestyksiä monien merkitsevien positioiden kautta. Intersektionaalisuuden näkökulmasta analysoin maahanmuuttajien keskinäisiä eroja sekä eroja suhteessa valtaväestöön ja tutkin, miten nämä erot vaikuttavat parisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Intersektionaalisuuden tuottamat risteävät identiteetit ovat Harjusen, (2014) mukaan myös poliittisia kysymyksiä, eikä vain henkilökohtaisia ”kokemuksia”. Ymmärrystä ”rodullistettujen” kokemaan väkivaltaan ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen haen tarkastelemalla sukupuoleen, luokkaan ja etnisyyteen liittyviä valtasuhteita (Keskinen 2017, 275). Maahanmuuttajanaisten erilaiset tilanteet tuovat esille, että parisuhdeväkivaltaan liittyvät ehkäisytöimenpiteet eivät välttämättä ole tehokkaita tai huomioi erilaisten ihmisten tarpeita. Crenshaw (1991) tutki värillisten väkivaltaa kohdanneiden naisten intersektionaalisuutta, mutta omassa tutkimuksessani keskityn maahanmuuttajuuteen. Periaatteessa vaikuttaa siltä, että tutkimuksen kohteeni käsittää vain sukupuolen ja maahanmuuttajuuden, mutta maahanmuuttajat ovat heterogeenisenä ryhmänä hyvin erilaisissa leikkauspisteissä ja asemissa riippuen esimerkiksi etnisestä taustastaan, kielitaidoistaan ja monesta muustakin taustatekijästä.

Toinen tarkastelemani teema on, millaiseksi turvakodintyöntekijät kokevat valmiudet maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelyyn ja miten he haluaisivat kehittää monikulttuurista väkivaltatyötä. Kehitystoiveet suuntautuvat lähinnä rakenteellisiin ja poliittisiin tekijöihin, joista voi paljastua yhteiskunnan eriarvoistavia rakenteita ja syrjivää politiikkaa.

6.4 Menetelmien ja lähestymistavan rajoitteet

Menetelmälliset valinnat ohjaavat tutkimuksen kulkua ja asettavat tutkimukselle myös rajoitteita. Haastattelun huonoina puolina mainittakoon esimerkiksi kustannukset ja ajankäyttö. Matkustaminen paikan päälle ja haastattelujen toteuttamisesta litterointiin vievät aikaa ja rahaa. Olen kuitenkin tyytyväinen valintaani, koska matkustamalla haastateltavien työpaikalle säästin haastateltavien vaivannäköä ja puhelinhaastattelussa taas non-verbaalinen kommunikointi olisi jäänyt välistä. Toisaalta puhelinhaastattelujen avulla olisi

ollut mahdollista haastatella työntekijöitä useammasta eri turvakodista kohtuullisin kustannuksin. Haastatteluissa tutkijan on myös luotettava informanteihinsa, että he vastaavat omien käsitystensä mukaan eikä niin, miten he kokisivat olevan sosiaalisesti hyväksyttävämpää. Lisäksi aineistosta saattaa löytyä tutkimuksen kannalta hyödyttöä tietoa ja tutkijana minun on huolehdittava anonymiteetista tarkasti. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35–36.)

En voi tehdä yleistyksiä saamistani tuloksista, koska aineisto kattaa kahdeksan turvakodintyöntekijää kahdesta eri työyhteisöstä, mutta tulokset kertovat suomalaisten turvakotien valmiudesta monikulttuuriseen työskentelyyn. Analyysia lukiessa on myös huomioitava maahanmuuttajien heterogeenisyys, eli annetut esimerkit eivät käsitä kaikkia maahanmuuttajataustaisia asiakkauksia. Myös haastateltavat itse korostivat asiakkaiden yksilöllisyyttä haastatteluissa ja niissä puhuttiin eniten juuri kaikista haasteellisimmista väkivaltatyöskentelyistä, koska ”rutiinilla” etenevistä työskentelyistä ei ollut haastatteliijoilla paljoa sanomista. Intersektionaalinen tutkimus ei välttämättä anna vastauksia siihen, miten ratkaista erojen aiheuttama ongelma. Pelkän erojen ja risteymien osoittamisen sijaan olisi kyettävä syvällisempään analyysiin ja löytämään ratkaisuja tutkittuun asiaan. (Valovirta 2010, 95.)

Tutkijana minun on myös huomioitava oma vaikutukseni tutkimukseen niin tutkimuksen rajaajana kuin aineiston analysoijana (Hirsjärvi & Hurme 2001, 18). Maahanmuuttajanaisten väkivallan kokemuksia on usein käsitelty erityiskysymyksenä. Väkivallan piirteet ovat samoja valtaväestön kanssa, mutta siinä ajatellaan olevan myös erityispiirteitä sekä ymmärrystä vaativia tekijöitä. Lähestymistavan ongelmallisuus on yleisen ja erityisen välisessä suhteessa. Yleinen on valtaväestön kokemusta, mutta se ei ole kuitenkaan universaali kuvaus, vaan aikaan ja paikkaan sidonnainen eli myös erityinen näkökulma. Tällä tavoin normi ja sen rakentuminen jää kyseenalaistamatta. Erityisryhmänä tarkastelu voi antaa myös mielikuvan ryhmän ongelmallisuudesta ja olla itse ongelmia tuottava käytäntö. Keskinen kysyy, onko maahanmuuttajatausta ratkaisua odottava ongelma väkivaltatyössä ja tulkitseeko normatiivinen ymmärrys normista poikkeamisen negatiiviseksi poikkeamaksi. (Keskinen 2017, 274–275.) Toivottavasti en itse moiseen sorru tutkimuksessani ja uskon, että tutkimuksen ulosannilla on merkitystä mielikuvien luomisessa. Itse en pysty täysin samaistumaan ajatukseen, että erityisryhmät olisivat automaattisesti ongelmallisiksi kuvattuja. Ne ovat kuitenkin ryhmiä, joilla saattaa olla erityistarpeita avun saamiseen ja sen toimivuuteen liittyen. Myös erilaisuuden

huomioimattomuus voi olla epäsensitiivistä, joten painotan tilannesidonnaisuutta ja harkintaa. Crenshawn mielestä yhden intersektion ylikorostuminen tai huomiotta jättäminen vahvistaa valtajärjestyksiä. (Crenshaw 1991, 1285.) Lisäksi huomion kohdentaminen maahanmuuttajiin valaisee, miten universaalit väkivaltatyöskentely menetelmät osaavat vastata erilaisiin asiakkuuksiin ja vastaavatko nykyiset palvelut yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

6.5 Eettinen pohdinta

”Yhteiskuntatutkimuksessa korostuvat ihmisarvon kunnioittaminen, välittäminen ja sosiaalinen vastuu” (Pohjola 2003, 58). Tutkimusta tehtäessä tutkija joutuu tekemään valintoja eri vaihtoehtojen välillä ja tarkastelemaan niiden eettisyyttä. Tutkijan on yritettävä noudattaa tieteellisen yhteisön periaatteita ja hän on itse viime kädessä vastuussa tekemistään valinnoista (Kuula 2011, 26). Feministisessä tutkimuksessa ei uskota tutkijan neutraaliin tarkkailijan rooliin, joten valta-asetelmia on tarkkailtava (Piispa 2006, 152). Tutkijan on mietittävä omaa positiotaan ja ennakkokäsityksiään tutkimusta tehtäessä ja huomioitava, että tutkimuksella on vaikutuksia, tarkoituksellista tai ei (ks. Taira 2004). Oman subjektiivisuuden tunnistaminen luo objektiivisuutta (Eskola & Suoranta 2014, 17). Olen valkoihoinen suomalainen parisuhdeväkivallasta selviytynyt nainen ja näillä taustatekijöillä on vaikutusta tutkimuksessani. Valtaväestöön kuuluvana henkilönä en ole kokenut rasismia tai oleskeluluvan saamisen epävarmuutta, mutta parisuhdeväkivaltaa kokeneena ymmärrän henkilökohtaisesti, miten moniulotteinen ongelma parisuhdeväkivalta on varsinkin kokijan kannalta. Oma taustani on vaikuttanut kiinnostukseeni aiheeseen sekä haluan lisätä tietoutta tästä sosiaalisesta ongelmasta. Tutkimusaihetta valitessa kuitenkin pohdin omaa valmiuttani käsitellä itseäni henkilökohtaisesti koskenutta teemaa, mutta koin omien kokemusten olevan tarpeeksi kaukana menneisyydessä tarttuakseni tähän aiheeseen.

Se, miten kirjoitan ja analysoin vähemmistöryhmään kuuluvan henkilön sosiaalisesta ongelmasta, vaatii kriittistä näkemystä ja sensitiivisyyttä. Varsinkin kun heidän tilanteistaan puhutaan ilman asianomaisten läsnäoloa. Tutkimuksen riskinä on, että tutkimuksessa saattaa esiintyä myös tuotettua tietoa, jolla on leimaava tai loukkaava vaikutus (Rauhala & Vironkangas 2011, 236). Käytettävillä käsitteillä on myös merkitystä (ks. Pohjola 2003, 62–63) ja pohdin esimerkiksi uhri-sanankäyttöä. Väkivallan uhri on suosittu ilmaus

lähdeaineistossani, joten toivon uhri-sanana olevan neutraali käsite tässä tutkimuksessa. En halua kategorisoida tutkimuksessa käsiteltäviä henkilöitä pelkästään uhreiksi, joten pyrin käyttämään myös ilmaisuja turvakodin asiakas ja väkivaltaa kokenut. (ks. Husso 2003)

Keskinen (2014; 2017) on tarkastellut väkivallan ja maahanmuuttajien käsittelemistä yhdessä ja tehnyt mielenkiintoisia huomioita vähemmistöjä ja väkivaltaa yhdistävästä tutkimisesta. Esimerkiksi kansallinen identiteetti rakentuu osin määrittelemällä eroja meidän ja muiden välille. Valtaväestön väkivaltaisuutta on selitetty perinteisesti päihteillä tai mielenterveysongelmilla, kun taas maahanmuuttajiksi luokiteltujen väkivaltaisuus nähdään pääasiassa johtuvan kulttuurista. Jos kiinnittäisin huomioita vain etnisyyteen tai parisuhteen sisäisiin seikkoihin, sivuuttaisin merkittäviä tekijöitä naisten toimijuudessa sekä saattaisin rodullistaa maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Väkivallan selittäminen kulttuurisilla tekijöillä sivuuttaa väkivallan sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset ulottuvuudet. (Keskinen 2017, 272–285.) Perheissä tapahtuva väkivalta on tutkitusti globaali ilmiö, joten kulttuuristen tekijöiden ylikorostamista tutkimuksessa on järkevä välttää.

Lisäksi olisi virheellistä erottaa toisistaan länsimaiseksi ymmärretty ”yksilöllinen kulttuuri” ja maahanmuuttajien ”yhteisöllinen kulttuuri”, koska asia ei todellakaan ole näin kaksijakoinen. Vaikka sitä ei sanota suoraan, tällaisista vastakkain asettelevista kuvauksista huomaa hienovaraisen hierarkisoinnin ja kumpaa pidetään parempana. (Keskinen 2017, 272–273.) Keskinen (2014) mukaan kulttuuristava ja ”toisten” erilaisuuden itsestään selväksi lähtökohdaksi ottava tarkastelu rakentaa käsitystä poikkeavasta ja usein tavanomaisesta vakavammasta väkivallasta. Haastattelijan roolissa on mahdollisuus johdatella aineistoa tiettyyn suuntaan ja kysymysten muotoilu voi olla yksi tapa tehdä niin. Pelkästään sanavalinnoilla voi olla merkitystä siihen, miten informantti lähtee vastaamaan kysymykseen. Lisäksi itse haastateltavien puheen tulkittamista ja analysointia voi pitää haasteellisena. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole sivuuttaa maahanmuuttajanaisten heterogeenisyyttä, vaikka tutkimuksessa keskityn yhdistäviin tekijöihin. Näitä tutkimuksellisia ongelmia pohdin esimerkiksi ilmiöstä kirjoittaessa sekä haastattelutilanteessa, ettei teksti ole maahanmuuttajia alentavaa ja toiseuttavaa (ks. Oinas 2004, 223).

”Luottamuksellisuus tutkimusaineistosta puhuttaessa tarkoittaa niitä sopimuksia ja lupauksia, joita aineistonkäytöstä tutkittavien kanssa on sovittu” (Kuula 2011, 88). Koska haastateltavat työskentelivät palveluorganisaatiossa, he allekirjoittivat tutkimusluvan tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltaville informoitiin suullisesti ja kirjallisesti

tutkimuksen tarkoituksesta, tutkimukseen osallistumisen ehdoista sekä aineiston käytöstä ja käyttötarkoituksesta. Annoin informanteillani yhteystietoni, jotta heillä oli mahdollisuus kertoa lisää näkemyksistään tai korjata sanojaan haastattelun jälkeen. Tutkimukseen osallistuminen oli haastateltavilleni vapaaehtoista ja heillä oli halutessaan mahdollisuus kysyä tutkimuksesta sekä vetäytyä pois tutkimuksesta. (ks. Kuula 2011; Rauhala & Vironkangas 2011, 240–241.) Yksikään haastateltavista ei ottanut minuun yhteyttä haastattelujen jälkeen.

Yksityisyyden suoja on yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä kysymyksiä (Kuula 2006). Yksityisyyttä varjeltaessa tutkijan on otettava huomioon tutkimuksen tietosuojakäytännöt. Tutkimuksessani syntyi suoria ja epäsuoria tunnistetietoja kuten haastateltavan ääni, työpaikka ja paikkakunta, joita minun on tutkijana käsiteltävä varoen (ks. Kuula 2006, 128–129). Haastatteluni nauhoitin tabletilleni ja siirsin ne henkilökohtaiseen pilvipalveluuni ja varmuuskopioin myös muistitikulle. Litterointivaiheessa poistin esimerkiksi paikannimet ja litteroinnin jälkeen poistin alkuperäiset nauhoitteet. Kirjoituksen viimeistelyvaiheessa muokkasini informanttien tunnisteet muotoon t1-t8. Tutkielman valmistuttua hävitin myös litterointitiedostot. Keskustelin tietosuojakäytännöistä myös etukäteen informanttien kanssa ennen haastattelua. Näistä varotoimenpiteistä huolimatta, on mahdollista että tutkittavat saattavat tunnistaa suorista lainauksista itsensä tai toisensa, koska tietyllä koodilla olevat sitaatit voisivat olla työyhteisön tunnistettavissa (Gordon 2006, 248).

Anonymiteetti ja turvallisuussyistä johtuen väkivaltaisissa suhteissa olevat henkilöt on hyvin tarkkaan muokattava aineistossa tunnistamattomiksi. Turvakodin työntekijöiden haastattelemisen parisuhdeväkivallasta on erilaisempaa verrattuna parisuhdeväkivaltaa kokeneisiin. Väkivaltaisia suhteita käsittävissä haastattelututkimuksissa on ollut mainintoja esim. joidenkin yksityiskohtien muokkaamisessa tai vältetty suorien lainauksien käyttöä haastateltavilta (ks. esim. Keskinen 2014). Omassa tutkimuksessani pystyn paremmin käyttämään suoria lainauksia, koska turvakodintyöntekijät osaavat itse jo haastattelutilanteessa yleensä häivyttää esimerkkitapauksia pois tunnistamattomaksi salassapitovelvollisuuden vuoksi ja lisäksi kyse on enemmän turvakodin työntekijöiden näkemyksistä omaan työhönsä, eikä henkilökohtaisista väkivallankokemuksista. Tutkijana huolehdin kuitenkin myös oman aineistoni anonymiteetista esimerkiksi paikannimiin tai kansallisuuksiin liittyen.

Tarkoitukseni on, että tutkimuksellani on käytännöllistä hyötyä ja esiintuomillani havainnoilla pystyisin parantamaan parisuhdeväkivaltaa kokeneiden tulevaisuutta. Tutkimus

voi myös tehdä epätoivon ilmapiiriä hyväksyttävämmäksi tuodessaan esiin sosiaalisten ongelmien kipukohtia, kuten niille suunnattujen palvelujen heikkouksia ja ratkaisujen vaikeuksia (Rauhala & Vironkangas 2011, 236–237). Uskon, että tutkimuksestani on enemmän hyötyä kuin haittaa, koska tarkoitukseni on osoittaa väkivaltatyöskentelyn vahvuudet ja kehittämistä vaativat toimenpiteet. Väkivaltatyöskentelyn piirteitä esiintuomalla haluan antaa tietoa toimivamman palveluverkoston ja väkivaltatyön rakentamiseen.

7 MONIKULTTUURISEN ERITYISPIIRTEITÄ

VÄKIVALTATYÖN

Luvussa esittelen, miten turvakodin työntekijät näkevät maahanmuuttajanaisten intersektionaalisen aseman vaikuttavan väkivaltatyöskentelyyn sekä millaisia haasteita työskentelyssä voi ilmetä. Analyysin yhteydessä käytän aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Analyysikappaleissa hyödynnän sitaatteja haastatteluaineistosta, jotta pystyn havainnollistamaan väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten monimutkaisia tilanteita ja jotta lukija voi tarkastella analyysini vastaavuutta.

Tarkastelen aluksi, miten monikulttuurisuus ilmenee työntekijöiden työskentelyssä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa ja miten maahanmuuttajanaisten asema vaikuttaa heidän toimijuuteensa ja työntekijöiden työskentelyyn. Väkivaltaiseen parisuhteeseen alistuminen ei vaikuta rationaaliselta toiminnalta, joten miksi naiset saattavat jäädä suhteisiin? Väkivallasta irtautumisessa on institutionaalisia ja emotionaalisia tekijöitä, jotka vaikuttavat väkivaltatyöskentelyn mahdollisuuksiin. Aineistosta käy ilmi, että monikulttuurista väkivaltatyötä hankaloittavat asiakkaiden heikko tietämys yhteiskunnan toimintatavoista, oman lähiyhteisön vaikutus ja väkivallan seurauksena heikentynyt toimijuus.

Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on pääpiirteittäin samankaltaista riippumatta kansalaisuudesta. Täytyy kuitenkin huomioida, että helppoja ratkaisuja parisuhdeväkivaltaan ei ole ja valtaväestöön verrattuna maahanmuuttajataustaisilla ihmisillä voi olla omia erityislaatuja haasteita. Maahanmuuttajanaiset voivat olla vähemmistöryhmänä haasteellisemmassa asemassa käsiteltäessä parisuhdeväkivaltaa. Maahanmuuttajanaisen tilanne voi asettaa hänet erityisen heikkoon asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Heidän asemaansa voi heikentää esimerkiksi turvaverkostojen vähyyys suomalaisnaisiin verrattuna, heikko kielitaito, rasismi, työttömyys, eristäytyneisyys, väkivallan salaaminen viranomaisilta muun muassa viranomaispelon tai oleskeluluvan peruuntumisen takia sekä tietämättömyys Suomen tarjoamista hyvinvointipalveluista ja omista oikeuksistaan. Maahanmuuttajanaiset saattavat altistua syrjinnälle palvelujärjestelmässä omatoimisuudestaan ja verkostoistaan huolimatta. Maahanmuuttajanainen voi olla puolisonsa kontrolloitavissa ja puolisostaan riippuvainen niin henkisesti kuin taloudellisestikin. Huonoimmassa tapauksessa he voivat joutua elämään

puolisoidensa varassa kaikissa elämän osa-alueissa kuten virasto- ja raha-asioissa. Mies voi hyväksikäyttää maahanmuuttajanaisen heikompa asemaa esimerkiksi kieltämällä opiskelun ja kodin ulkopuolella olemisen, uhkailla kotimaahan joutumisesta ja pelotella yhteisten lasten huoltajuuden viemisestä erotilanteessa, tai käyttämällä taloudellista väkivaltaa. Lisäksi kulttuuriin tai uskontoon liittyvät tekijät voivat vaikeuttaa avunhakemista. Osa Suomen maahanmuuttajista on lähtöisin kulttuureista, joiden sosiaalinen rakenne turvautuu hierarkiaan ja patriarkaaliseen järjestelmään, joissa naisten asema ei välttämättä ole edes muodollisesti tasa-arvoinen verrattuna miehiin. (Korhonen & Ellonen 2007, 17; Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 29–35; Kanervo ym. 2011, 173–186; Valtion kotouttamisohjelma 2012, 42.)

7.1 Yhteisen kielen puute ja tulkkauspalvelujen käyttäminen

Maahanmuuttajien kanssa työskentelyä voi vaikeuttaa yhteisen kielen puuttuminen. Suomea heikosti tai ei ollenkaan puhuvat naiset kuuluvat ihmisoikeusjärjestö Amnestyyn mukaan väkivallan erityiseen riskiryhmään. Riski jäädä palvelujen ulkopuolelle on valtaväestöä suurempi ja palveluista saatava hyöty heikompi. (Lidman 2017, 91.) Haastattelussa turvakodin työntekijät arvioivat yhteisen kielen puuttumisen olevan isoin haaste heidän työskentelyssään. Vuonna 2015 turvakotien asiakkaista 29 % puhui äidinkielenään muuta kieltä kuin suomi, ruotsi tai saame (Peltonen & Ewalds 2016, 7). Maahanmuuttajilla voi olla vaikeuksia suomalaisessa yhteiskunnassa heikosta koulutustasosta johtuen ja väkivaltaa kokeneen oikeusturva voi vaarantua kieliongelmiensa takia. Tulkkausapua tarvitaan erityisesti lasten huoltajuus-, oleskelulupa- ja rikosasioita käsitellessä. (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 29.)

Työskentely on erilaista suomen tai englannin kieltä osaavan asiakkaan kanssa verrattuna vain äidinkieltään puhuvan maahanmuuttajan kanssa. Yhteinen kieli nopeuttaa työskentelyä kun ei ole riippuvaisuutta tulkin läsnäolosta työskentelyyn. Kaikissa asiakkuuksissa luku- ja kirjoitustaitoa ei voi pitää itsestään selvyytenä. Yksi työntekijä mainitsi olettaneensa kerran väärin asiakkaan olevan luku- ja kirjoitustaitoinen. Tällaisissa tapauksissa ollaan voimakkaasti tulkin varassa, koska asiakkaalle ei voi tarjota omalle äidinkielelle kirjoitettua kirjallista materiaaliakaan.

Tulkkeja pidetään tärkeinä viestijöinä ja mahdollisuutena asiakkaan ilmaisuun omalla äidinkielellään. Tulkin käyttö helpottaa kommunikointia maahanmuuttajataustaisen kanssa ja asiakkaan on helpompi kertoa arkaluontoisista asioista omalla äidinkielellään. Työntekijät myös korostivat sitä, miten tärkeää on asiakkaan kuulluksi tuleminen, mieluiten omalla äidinkielellään. Kuulluksi tulemistä voi vaikeuttaa tulkkipalvelujen huono saatavuus. Joissakin tapauksissa asiakas on voinut keskustella turvakodintyöntekijöiden kanssa vain pari tuntia viikossa tulkin välityksellä ja muulloin on pitänyt turvautua elekieleen kommunikoinnissa. Elekielen käytössä on myös oltava varovainen, ettei tule loukattua toista esimerkiksi käsimerkeillä. Rajoittuneet keskustelun mahdollisuudet vaikeuttavat tutustumista ja spontaanien keskustelujen mahdollisuutta. Lisäksi rajoittuneet mahdollisuudet keskusteluihin voivat syödä aikaa itse väkivalta-työskentelyltä, kun on keskityttävä asiakkaan asioiden hoitamiseen.

”No mun mielestä vaikuttaa ihan hirveän paljon, että mehän tehdään täällä sitä mitä me voidaan näissä olosuhteissa ja näissä tilanteissa tehdä, koska hekin ovat niin yksilöllisiä, et joku osaa pikkuisen englantia, joku ei osaa ollenkaan, joku puhu ihan valtavan hyvin englantia ja näin, mutta sitä yhteistä äidinkieltähän meillä ei joka tapauksessa ole. Et sitten tulkkien käyttö helpottaa, sitä, mut mä koen sen haasteena, mut se johtuu ehkä siitä, että mulla itelläni on huono se kielitaito. Niinku englannin kielen taitokaan ei ole mun vahvuus, niin ehkä se on minulle semmoinen, että sitten ehkä tulee sellaista riittämättömyyden tunnetta. Ja ku ei saa sanottua sitä ja hän ei saa sanottua ja ei tuu kuulluksi nää asiakkaat.” T1

” – Enemmänkin pelottaa se, että nämä asiakkaat ei saa sitä me he tarvii ja kuulluksi tulemistä ja sitä semmosta et oikeesti pystytään antaa heille se mahdollisuus et he pystyy sitä purkaa ja tuomaan omia tunteitaan esiin. Kun he ei voi tehdä sitä omalla äidinkielellään. Et se kuitenkin on niin tärkeä osa tätä työtä.” T1

”Yhteisen kielen puute, siis tottakai se vaikeuttaa. Ei päästä samalla tavalla asioista keskustelemaan ja sillä tavalla spontaanisti. Älyttömän hyviä keskusteluja voi syntyä asiakkaan kanssa sillä lailla spontaanisti, ei silleen, että nyt varataan aika ja tulemme tänne erilliseen tilaan. Se voi syntyä noissa arjen hetkissä tai jotenkin muuten ne keskustelut. Niin sitä ei sitten maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa synny samalla tavalla, et jos ei oo sitä yhteistä kieltä. Eikä

ehkä tutustukaan välttämättä samalla tavalla, jos ei kertakaikkisesti ole ollenkaan mitään yhteistä kieltä kuin mitä sellaisten kanssa, joiden kanssa löytyy.” T6

”– Että väkivaltatyön suhteen tulee semmoinenkin olo kun asiakkaalla on paljon hoidettavaa asiaa, niin moni ei jotenkin niinku jaksaa keskittyä mihinkään väkivalta-asioihin kun niiden mieltä painaa, että mistä mä saan asunnon ja kuinka jokin käytännön asia tulee hoidettua. Niin sen jotenkin olen huomannut varsinkin maahanmuuttajien kohdalla, että jos se asia on vähän vieras, että väkivalta-asioita ei ole tottunut ajattelemaan, tai he eivät osaa apua hakea täältä turvakodilta just siihen väkivaltaan. Että he enemmän kokevat hyötyvänsä siitä, että saavat niihin käytännön asioihin sitten apua. Että siinä on sellainen ristiriita, kun tää kuitenkin on paikka, missä työskennellään nimenomaan väkivaltaa kohdanneiden asiakkaitten kanssa, niin nimenomaan maahanmuuttajien kanssa se painottuu johonkin muuhun kuin väkivaltatyöhön.” T7

Samanaikainen tulkkauksen ja puheen vaikeuttaa keskittymistä työskentelyyn, vaikka se olisikin nopeampaa tahdiltaan. Hitaammalla tulkkauksella taas työntekijällä on mahdollisuus tehdä parempia muistiinpanoja istunnoista. Muistiinpanojen avulla työntekijän on helpompaa palata puhuttuun, koska ilman tulkin läsnäoloa asiaa ei välttämättä pysty tarkistamaan asiakkaalta.

”Hyviä kokemuksia on se, että siinä on hyvä tehdä muistiinpanoja samalla ilman, että se keskustelu sinällään häiriintyy, siinä vaiheessa kun se tulkki tekee sitä tulkkauustyötä. Et siihen omalle puheelle, läsnäololle saattaa tulla sellainen pieni tauko, että hyvä tehdä jotain pientä muistiinpano siinä välissä, että muistaa mistä ollaan juteltu.” T6

Tulkkipalveluiden saatavuus ja tulkkien taso koettiin suurimmaksi osaksi hyväksi, mutta vaihtelevuutta tulkkien tasossa myös esiintyi. Liian pienet resurssit ja mahdollisuudet tulkkien käyttöön rajoittavat väkivaltatyöskentelyn mahdollisuuksia. Lisäksi tieto tulkin käyttömahdollisuudesta olisi tärkeää (ks. Hartikainen 2006, 65). Vuoden 2016 haastatteluissa ilmeni, että turvapaikanhakijoiden määrän voimakas kasvu oli hieman vaikeuttanut tulkkien saatavuutta, mutta parantunut tilanteen tasoittuessa. Tulkkauksen tarpeessa asiakkaat ovat voineet ehdottaa sukulaisiaan, jopa lapsiaan, tulkkamaan, mutta

väkivaltatyöskentelyssä tähän tehdään tiettyjä rajoituksia asian arkaluontoisuuden mukaan. Tulkin saatavuus ja käyttämättömyys jo ennen turvakotia on voinut vaikuttaa väkivaltaan puuttumiseen. Esimerkiksi neuvola voi olla naisen ainoa kosketus kodin ulkopuoliseen maailmaan, jolloin silloinkin mies voi olla portinvartijana ja suodattimena toimiessaan naisen tulkkina.

”No mun mielestä vaihtelee, niinku mikä on asiakkaan äidinkieli, nii se vaikuttaa, että tietyissä kielissä on haasteellisempi saada tulkkia, mutta tota... Ja sitten että mitkä ne resurssit on, et kuinka paljon pystytään käyttämään tulkkia, esimerkiksi jos miettii että et viikossakin kuinka monta kertaa sä voit varata sen keskustelun sitten ja mitä aikoja periaatteessa saat sitten, koska sitten pelkästään jo se, että sä käyt yksilökeskusteluita, missä sä käyt sitä väkivaltaa ja sit kaikki käytännönasiat et jos asiakas päättää erota tai... Et kaikki ne vaatii... Rikosilmoituksen tekeminen, lähestymiskielto, nii ne vaatii myös sen tulkin siihen paikalle ja sit on tiettyjä asiakkaita, jotka sitten niinku kokee, että he voivat käyttää omasta suvusta jotain henkilöä tulkkina, että joskus jopa perheenjäsenkin voi olla, mutta siinä on se et sitä on kyllä pyritty rajaamaan.” T3

”Mies on tulkkina, että tulkkia pitäs aina käyttää, että jos se mies tulkkaa tai lapset tulkkaa, nii eihän siitä voi puhua lasten kanssa semmosista asioista ja sitten jos mies tulkkaa. nii ei sitä voi tietää mitä se jättää kertomatta tai mitä se kääntää, että aina pitäs olla se tulkki.” T4

Tulkkien kanssa yhteistyön tekeminen koettiin joiltakin osilta haasteelliseksi: työskentely tuntuu kömpelömmältä, resurssit tulkkien käyttöön, tulkkien heikompi saatavuus harvinaisempiin kieliin ja virka-ajan ulkopuolella, puhelimitse tapahtuva tulkkkaus, kielten eri murteet, naistulkkien saatavuus, miestulkkien käyttö arkaluontoisissa keskusteluissa ja tulkkauksesta johtuva hitaampi työskentelytahti. Työntekijät pitivät ihanteellisena tilanteena sitä, jos tulkkien käyttö olisi päivittäin mahdollista tarpeen tullen.

Vuorovaikutus ja työskentely eri kulttuurista lähtöisin olevan henkilön kanssa ei välttämättä ole helppoa ja väärinkäsitykset saattavat vaikuttaa tehtävään työhön (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 45). Kasvokkain tapahtuvassa tulkkauksessa on paljon myös non-verbaalista viestintää. Kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä koetaan myös pienempi riski väärinkäsityksille sen ansiosta. Pari työntekijää mainitsi, että asiakkaat ovat voineet

herkistyä non-verbaaliselle viestinnän analysoimisille oman tilanteensa takia ja tehdä tulkin eleistä tulkintoja niin hyvässä kuin pahassa. Siksi tulkin ammattitaito sensitiiviseen työskentelyyn on tärkeää, jotta asiakas saa tarvitsemaansa tukea.

Jos tulkkia ei ole mahdollista saada turvakotiin, turvaudutaan puhelintulkkaukseen. Puhelimitse tapahtuvalla tulkkauksella on myös hyvät ja huonot puolensa. Puhelintulkkeja saa nopeasti tarvittaessa ja helpommin harvinaisemmille kielille. Puhelintulkausta pidetään myös asiakkaan sensitiivisen tilanteen kannalta neutraalimpana ja turvallisempaan, mutta puhelintulkkauksessa työntekijät kokivat suuremman riskin väärinkäsityksille sanattoman viestinnän poisjäämisen takia. Myös puhelintulkkien ammattitaidosta koettiin vaihtelevuutta. Yksi työntekijä mainitsi häiritsevänä tekijänä, jos puhelintulkki työskenteli kotoaan käsin ja tulkkaustilanteessa pystyi kuulemaan tulkin kodin taustahälyn. Työntekijä seuraavassa sitaatissa pohtii puhelintulkkauksen hyviä ja huonoja puolia väkivaltatyöskentelyssä:

”Puhelintyöskentely ylipäänsä on erilaista kuin kasvotusten. Siinä jää iso osa sitä viestintää tavallaan näkemättä ja havainnoimatta. Mutta sinänsä se puhumisen viestiminen nyt voisin ajatella, että ihan ok-toimintaa, jos se tulkki on hyvä ja jos se tulkkaus toimii hänen kanssaan. Se voi olla puhelintulkkauksessa ja tai fyysisesti läsnä olevassa tulkkauksessa, että menee pieleen tai ei mene pieleen niin monelta osin. Että sekin on vähän semmoinen kaksiteräinen miekka, että kun puhelimesta jää paljon sitä non-verbaalista viestintää pois, mikä jää havaitsematta puhelimitse, et se on tavallaan huono asia ja paljon jää uupumaan siitä vuorovaikutustilanteesta, mutta joissain tapauksissa se voi olla jopa neutraalimpi ja asiakkaalle tuntua turvallisemmalta. Siinä voi olla eleissä, ilmeissä, äänenpainossa, joissain tämmöisissä, niin semmoisia pieniä ja hienovaraisia juttuja, mitä asiakas voi sitten kokea, että tulkkaava henkilö, joka on vaikka samasta kulttuuritaustasta kuin hän itse, niin asiakas voi ottaa tavallaan sen viestin itselleen negatiivisena. Tai hyvässä niinku rohkaisevanakin tai että vahvistaa hänen tunnettaan keskustella asiasta, että tulkkiakaan ei tätä hyväksy. Mutta siinä huonossa myös.” T6

Myös tulkkia käyttäessä luottamuksellisen suhteen rakentuminen on tärkeä osa väkivaltatyöskentelyä ja joskus luottamus voi olla koetuksella. Kuitenkin nämä huonommat kokemukset työntekijöiden mukaan olivat harvinaisia. Työntekijät kertoivat, että pienissä ja

tiivissä yhteisöissä on suurempi riski siihen, että tulkin tuntee ja tilanne voi tuntua kiusalliselta asiakkaasta. Naistulkkeja pyritään käyttämään arkaluontoisia asioita käsitellessä asiakkaan toiveesta. Miestulkkiä käytössä naisasiakkaat voivat pelätä tulkin olevan väkivaltaisen puolison tuttava. Tulkin tehtävässä on myös omat piirteensä; hänen ainoa työnsä on tulkata ja hän ei saa kertoa omia neuvoja tai mielipiteitään (Kanervo ym. 2011, 192). Kolme työntekijää mainitsi joskus kokeneensa, että tulkki ei ole täysin tulkannut oikein keskustelua ja neljä haastateltavaa mainitsi tulkkiin luotettavuuden ongelmaksi salassapitovelvollisuuden noudattamisen suhteen.

” – Ja jotenkin se voi olla joskus se voi olla niin, että vaikka viranomaisen tahtoo olla tosi huomioiva, että otetaan huomioon heidän kielitausta ja tilataan tulkki, mutta esim. se yhteisö on niin pieni Suomessa. Kaikki tuntee toisensa. Ja se nainen oikein korosti, että ei oman kielen tulkkiä, mielellään englannin kielen tulkki. Että se tilanne on mahdoton kun hän tuntee niitä ihmisiä. Ja mä tiedän, että yhdessä palaverissa sossu kuitenkin oli sitä mieltä, että ei, tilataan omankielinen tulkki ja se siitä. Ja se ei ole kulttuurisesti sensitiivistä työstä.”
T5

” – Huonoja puolia, no toki se vie enemmän aikaa. Joskus tulee semmoinen olo, että onkohan tämä minun asiani tulkattu aivan niinku minä juuri sen olen sanonut, että meneekö se viesti nyt varmasti. Ja sit ku ei tietysti ite ymmärrä mitä siellä vieraalla kielellä tulkki sanoo ja mitä taas asiakas sanoo tulkille, et siinä on se suurempi riski aina niinku väärinymmärryksille, kun on se kolmasosapuoli siinä välissä. Ja niitä ei voi välttämättä edes tarkistaa aina, että ymmärsinkö mä oikein tai tarkoittiko sä tätä, ku tulkki on sen jo jotenkin tavallaan tulkannut tai kääntänyt, niin sä et välttämättä huomakaan, että siinä on tullut joku poikkeama tai jopa ihan asiavirhe. Huonoja puolia on myös se, että jos se on pieni se kulttuuritausta mistä tää maahanmuuttaja on kotoisin, niin siinä voi tulla tämmösiä, tämä tutuntutuntu ja pidetäänkö varmasti vaitiolovelvollisuudesta kiinni. Niinku tämmösiä selkeesti ihan turvallisuuteen ja työvirheisiin liittyviä juttuja, mitkä nimenomaan sitä asiakkaan turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa. Siinä on se riskinsä toki, että se on hirveästi kiinni tulkin ammattitaidosta, tulkin luotettavuudesta ja ite taas on siitä niin hirveän vaikea varmistua. Se on vähän kuin pelais rikkinäistä

puhelinta, että meneeköhän tää nyt oikein puolin ja toisin sillai neutraalisti tulkin kautta.” T6

”Pääasiallisesti mun mielestä tulkit on ollu tosi hyviä, mutta sit joskus on törmännyt siihen, et tuntuu että he joko liikaa tai tekee joitakin omia... Heittä sinne jotakin omia ajatuksiaan tai kommentteja tai jotain, tai sitten eivät niinku tulkkaa tarpeeksi tarkkaan sitä mitä sanotaan. Joo joskus on ollut vähän tällöinen olo, että meniköhän tämä ihan just näin, mutta pääasiassa selvästi on kyllä ollut tosi hyviä, että ei ole ollut mitään.” T1

”No sit ei aina tiedä, et mitä he tulkkaa. Joskus on tullu sellainen, et tulkkaako se ihan oikein, tulee semmoinen ja sitten se, et kuinka paljon sen ihmisen asiat leviää tuolla kaupungilla, näissä yhteisöissä siis. Justiisa x-maalaiset, niillähän on näitä omia yhteisöjä, ketä he tapaavat sit keskenään. Nii kuinka paljon sitten nää tulkit kertoo kuitenkin, vaikka on se salassapitovelvollisuus... Nii vaikka se on, nii silti oon kuullu, et niitä juttuja leviää ympäri kaupunkia esim. naiset napsauttaa suunsa kiinni ku tulee joku semmoinen tulkki, josta ne tietää, että se juttu leviää.” T4

Myös itse tulkki voi kohdata haasteita väkivaltatyön tulkkauksessa. Kielissä voi olla eroavaisuuksia termien suhteen ja joillakin kielillä ei löydy vastinetta käytettävään sanaan tai käsitteeseen. Työskennellessä on pyrittävä työntekijän sekä tulkin puheissaan selkokielisyyteen ja välttämään liian hienoja termejä, jotta kommunikointi toimisi varmemmin. Lisäksi oman yhteisön pienuus voi kääntyä myös tulkin taakaksi. Yksi työntekijä kertoi tulkin kohdanneen painostusta väkivaltaisen puolison toimesta hänen turvakodissa työskentelyään kohtaan:

” – Ja myös tulkeilta on joskus tullut, muistan yhden naistulkin, joka on sanonut, että heillä on tulkkienkin keskuudessa vain tietyt tulkit, jotka uskaltaa tulla turvakodille tulkkaamaan. Et on saattanut esimerkiksi käydä sillä tavalla, että jos joku tulkki käy täällä tulkkaamassa niin hänelle on tullut siitä ikäviä seurauksia, niin näitten tulkattavien puolisoitten tahoilta. Sieltä tulee et ”*mitä sä käyt siellä sitä mun vaimoa auttamassa siellä turvakodilla?*” Et jotkut tulkit on todennut sen näin, että heistä toiset on semmosia, jos turvakodilla haetaan tulkkia, niin kaikki ei lähde.” T7

7.2 Erilaiset käytännöt ja käsitykset

Kulttuuriset eroavaisuudet voivat aiheuttaa haasteita väkivaltatyöskentelyyn. Zygmunt Baumanin (1997, 32–34) mukaan kulttuuri, johon synnymme, on merkittävimpiä vapautta rajoittavia tekijöitä. Valintoihin vaikuttavat sosioekonomiset olosuhteet sekä halu toimia ympäristön hyväksymällä tavalla. Työntekijät kokivat, että kulttuurisista eroista johtuen väkivaltatyötä piti usein pohjustaa valtaväestöä enemmän. Työntekijät voivat kokea työskentelynsä haasteelliseksi jos asiakkaan näkemykset poikkeavat voimakkaasti esimerkiksi omista käsityksistä sukupuolten tasa-arvosta. Joissakin tapauksissa asiakkuudet eivät välttämättä nähneet väkivaltaa samalla tavalla kuin työntekijät ja halusivat pitää sen perheen sisäisenä asiana, joten työntekijöiden tehtävänä oli selittää esimerkiksi väkivallan haitallisuutta tai mikä luokitellaan henkiseksi tai taloudelliseksi väkivallaksi. Työntekijöiden piti myös muistuttaa lainsäädännöstä ja siitä, että väkivallalla Suomen oikeusjärjestelmässä on seurauksensa. (ks. Kanervo ym. 2011, 178.)

Monet väkivaltaa kokeneet maahanmuuttajanaiset ovat voineet nähdä väkivaltaa koko ikänsä ja kokea, että väkivalta on normaali osa elämää. Varsinkin kotimaassa tapahtuneet raat sodat ja konfliktit ovat voineet turruttaa ihmisen väkivaltaan. Tai vaikka kotimaa olisi ollut rauhantilassa pitkän aikaa, näkemykset väkivallasta voivat erota. Monissa valtioissa avioliitossa tapahtuvaa pahoinpitelyä tai raiskausta ei pidetä rangaistavana tekona⁵, vaan ne ovat perheen sisäinen asia, johon ei puututa (Kanervo ym. 2011, 178). Useissa kehitysmaissa naisten mielestä miehillä on oikeus kurittaa vaimoan tarpeen vaatiessa myös väkivaltaisesti (Krug ym. 2002, 95). Väkivaltaa kokeneen kanssa työskenneltäessä on tärkeää kertoa, että väkivalta on väärin, mitä seurauksia väkivalta voi aiheuttaa ja väkivalta ei kuulu normaaliin parisuhteeseen. Yksi työntekijä kertoi hakevansa kirjallisuudesta ymmärrystä eri taustoista tuleviin ihmisiin:

”Ja sitten ite olen kyllä lukenut, ollu itellä sellainen tarve, on pitänyt ihan kirjastosta hakee ja lukee. Ja muistan sit muutaman vähän niinku romaanityyppisen kirjankin mitä luin. Et se oli tosi tapahtumiin perustuva

⁵ Suomessa avioliitossa tapahtuneet raiskaukset kriminalisoitiin vuonna 1994 ja rangaistuksia raiskauksesta kovennettiin vuonna 1998 (563/1998). Vuonna 1995 (578/1995) kotona tapahtuvasta pahoinpitelystä tuli virallinen syytteen alainen ja syyte voidaan nostaa ilman asianomaisen rikosilmoitusta.

romaani. Nii luin muutaman kirjan, ku tuntui jossain vaiheessa, että ei millään tahdo ymmärtää tätä, et mistä nää asiat siellä heidän maassa johtuu ja miten voi kestää ja sietää kaikkea tätä mitä oon kuullu. Nii tota se silloin jossain vaiheessa huomasin, että se helpotti sitä, että jotenki näki sen, että mistä tää kaikki johtuu. Et se on niin monen sukupolven juttu siellä heidän maassa ja se ketju vaan jatkuu seuraavalle sukupolvelle ja tietysti on sodat ja kaikki tällöiset, mitkä sitten vaikuttaa siihen.” T2

”Että vaikka he tietäiskin, että väkivalta on Suomessa rikos. Mutta he ovat eläneet siellä kotimaassaan, että siellä se on ollut enemmän tai vähemmän hyväksyttyä. Ja sitten se, että he eivät useinkaan yhdistä sitä, että henkinen väkivalta on myöskin niinku rikos, että he vain aattelee fyysistä. Että silloin kun käydään käsiksi ja jää jotain mustelmia tai muita jälkiä, että se on vasta oikeeta väkivaltaa. Se mikä tässä näkyy, nii he ovat eläneet kuitenkin siellä oman kulttuurin sääntöjen mukaan, missä se on ollu hyväksyttyä, niin heidän on tosiaan vaikeaa sitten irrottautua sitten siitä.” T2

”No se kieli. Se on niinku se suurin ja tietenkin ne perustavan laatuiset kulttuurierot, niinku just ajatellen sitä, et ku jotku on kasvanut siihen väkivaltaan pikkutyöstä asti. Et naisen asema on niinku alistettu ja sitä tasa-arvoo ei oo ja väkivalta niinku hyväksyttyä ja näin. Nii ne asiat tietenkin ja sit et on oikeus niinku omaan elämään, et sit he monet elää niinku miehen tai perheen kautta. Se eroo niin paljon tästä nykyisestä suomalaisesta kulttuurista. Et se on ehkä se haaste, miten lyhyessä ajassa sitä saa jotenkin muokattua silleen hyvällä tavalla. Että ei kuitenkaan halua sitä ihmiset persoonaa, muuttaa, taikka sen tällöisiin omiin, et kuitenkin pitäs pystyä pitää se oma persoonansa.” T1

Väkivaltatyöskentelyssä myös seksuaalisen väkivallan käsittely koettiin joissakin tapauksissa haasteelliseksi (ks. Paul 1998, 60.) ja työntekijät kunnioittivat asiakkaan päätöstä, jos hän ilmaisi haluttomuutensa asiasta puhumiseen. Joissakin asiakkuuksissa seksuaalista väkivaltaa ei nähty varsinaiseksi väkivallaksi, vaan miehen seksuaalinen tyydyttäminen oli vaimon velvollisuus omasta halukkuudesta riippumatta. Osa työntekijöistä muistutti, että myös valtaväestön parissa seksuaalisuudesta puhuminen saatettiin kokea vaikeaksi.

Lisäksi väkivallan vaikutus lapsiin tai kuritusväkivalta saattoi vaatia enemmän työstämistä maahanmuuttajanaisten parissa. Maahanmuuttajataustaisen lasten väkivaltakokemuksia koskevassa tutkimuksessa (Kääriäinen ym. 2010) havaittiin, että maahanmuuttajalapsat kokivat enemmän väkivaltaa vanhempiensa taholta sekä todistivat äitiinsä kohdistuvaa väkivaltaa useammin kuin vertailuryhmässä. Maahanmuuttajalasten perheissä tapahtuvaa väkivaltaa on selitetty esimerkiksi maahanmuuttajaperheen heikommalla yhteiskunnallisella asemalla keskivertoperheisiin verrattuna tai näkemyksellisillä eroilla sukupuolten välisistä suhteista kasvatuskäytäntöihin. Heikompi yhteiskunnallinen asema voi aiheuttaa stressiä ja eristäytyneisyyttä, mikä voi puolestaan johtaa väkivaltaan. Suhtautuminen kuritusväkivaltaan voi erota kantasuomalaisten asenteista, esimerkiksi kuritusväkivallan laillisuus maahanmuuttajan kotimaassa voi vaikuttaa asenteisiin. Asenteita tarkasteltaessa on tärkeää kuitenkin muistaa, että Suomi on länsimaa, jossa kuritusväkivalta on laitonta. Näkemyksellisiä eroja kuritusväkivaltaan sekä kasvatuskäytäntöihin on paljon myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä. (Kääriäinen ym. 2010, 161–171.) Seuraavassa sitaatissa haastateltava kertoo kokemuksistaan selittää väkivallan vahingollisuutta lasten hyvinvointiin:

” – ja sitten välillä tuntuu, että ku käsitys äitiydestä ja vanhemmuudesta on eri Suomessa kuin joissain kulttuureissa, niin tämä viesti, mitä me tuodaan, me puhutaan aika paljon lapsista ja lasten näkökulmasta. Ja yritetään tuoda esille, että huomaatko miten tämä vaikuttaa sun lapsiin. Huomaatko, että lapset ovat altistuneet väkivallalle, vaikka isä ei lyö heitä? Ne näkee miten isä kohtelee sua ja se vaikuttaa heihin. Välillä tämä asia ei mene perille. Että kun jossain lapsi on vain lapsi ja hän ei ymmärrä, ei kuule, hän on ollut nukkumassa. Niin tavallaan ei ole sitä tietoo, että vaikka väkivalta ei olis suoraan väkivaltaa kohdistunut lapsiin, niin se kuitenkin vaikuttaa lapsiin ja sitten miten se vaikuttaa lapsiin ja miten se vaikuttaa sun äitiyteen ja niin edelleen. Että sen viestin me vahvasti tuomme esille ja huonosti menee perille maahanmuuttajanaisille. Pitkään saatetaan työskennellä ennen kuin he alkaa miettimään, että tää saattaa vaikuttaa mun lapsiin.—” T8

Haastateltavien puheista huomasin, kuinka väkivaltatyössä käsitellään vaimon sekä äidin rooleja. Työntekijöillä on tärkeä rooli tuoda esiin väkivallan haitallisuutta myös lasten kannalta sekä vahvistaa asiakkaan naiseutta ja äitiyttä. Väkivallan haitallisuuteen havahtuminen voi olla myös äitiä järkyttävä kokemus, jos äiti on aikaisemmin luullut, ettei

väkivalta vaikuta lapseen mitenkään. Naisten pelko perheen hajoamisesta, käsitykset yhdessä pysymisen tärkeydestä ja eron haitallisuudesta lapsille voivat vaikeuttaa ja hidastaa tilanteissa, joissa ero vaikuttaisi olevan kaikkien osapuolten kannalta paras ratkaisu. Yhdessä pysymistä että eroamista voidaan selittää ”lasten parhaalla”. (Husso 2003, 144–146; Ojuri 2006, 25–30.)

Haastatteluista ilmeni, että erilaiset näkemykset sukupuolirooleista ja yhteisöllisyydestä saattoivat vaikuttaa naisen toimintamahdollisuuksiin ja väkivaltatyöskentelyyn. Osa maahanmuuttajanaisista on kasvatettu ”yhteisöllisin arvoin”, jossa arvostus ja identiteetti paikantuvat toimimalla perheessä, ryhmässä ja/tai yhteisössä (Paul 1998, 40). Länsimaisia kulttuureita yhteisöllisemmät kulttuurit voivat tarjota voimavaroja sekä erityishaasteita, erityisesti naisten ja tyttöjen asemaa sekä toimintaa käsiteltäessä. Naisen sisäistämät kulttuuriset odotukset äitiydestä ja naiseudesta tai ulkopuolinen ”kulttuurinen pakko” voivat aiheuttaa väkivaltaongelman vähättelyä ja salaamista. Lähtömaasta riippuen maahanmuuttajanaisen avioero voi olla perheen ja yhteisön häpeä, jossa syytetään naisen epäonnistumista hyvänä vaimona. Väkivaltaa kokenut voi myös syyllistää itseään tapahtuneesta väkivallasta ja kokea olevansa huono puoliso miehelleen. Nainen voi kokea velvollisuudekseen pysyä väkivaltaisessakin avioliitossa säilyttääkseen perheensä hyvän maineen. Toimintamahdollisuuksien rajaaminen suvun kunnian suojelemiseksi on ristiriidassa naisten itsemääräämisoikeuden kanssa. (THL web5; Ojuri 2006, 25; Kanervo ym. 2011, 178–189.)

”—Ja varmaan sekin sitten, että tietyissä kulttuureissa ainakin oma kokemus on se, että ku sinä olet naimisissa sen puolisosin kanssa, niin se on suuri niinku sellainen suuri häpeä, jos siinä päädytään eroon siinä liitossa. Eli siihen liittyy hyvin paljon erilaisia tunteita ja sitten niinku halutaan, että se käsitys ydinperheestä, et lapsilla täytyy olla isä ja äiti ja sitten tietysti sosiaalinen asema. Osaako kieltä, kaikki raha-asiat, miten paljon tietää suomalaisesta yhteiskunnasta, onko verkostoja täällä, onko muu suku tai perhe täällä, toisessa maassa, toisessa kaupungissa. Et ne verkostot voi olla vähäiset ja sit se pelko siitä, et miten minä tulen pärjäämään, vaikka näin minun omien lasten kanssa tai että viedäänkö minulta lapset, et kaikki nää.” T3

Yhteisö voi vaikuttaa myös valtioiden rajojen yli, jolloin tarkoitetaan ylirajaisia suhteita. Keskinen (2017) maahanmuuttajanaisia koskevassa tutkimuksessa ylirajaisuus oli keskeinen vaikuttaja sosiaalisten suhteiden rakentumisessa. Etäisyydestä huolimatta perheen ja suvun

näkemyksillä voi olla vaikutusvaltaa maahanmuuttajanaisen toimintaan (Keskinen 2017, 276). Tutkimuksessani jotkut asiakkaat olivat ilmaisseet työntekijöille halunsa päästä parisuhteesta eroon, mutta oman yhteisön painostus koettiin liian voimakkaana tai pelättiin että, miten pärjää yksin vieraassa maassa. Lisäksi työntekijälle voi olla uusi tilanne, että työskentely laajentuu isommaksi kokonaisuudeksi kuin tavallisesti.

”No jos ajatellaan sitä väkivaltaista parisuhdetta ja se kuitenkin se tavoite siinä on siinä vaiheessa se, et siihen tulee muutos siihen parisuhteeseen. Nii et näin ei voi enää jatkua, nii maahanmuuttajanaisten kanssa saattaa törmätä just sit siihen, et se ero ei olekaan nii yksinkertainen vaikka haluais. Siellä on suvun painostukset ynnä muut tämmöset mukana nii tää on aina voi olla hankala. Heidän tosi vaikee irrottautua näistä suhteista ja sit he vaan ajautuu niihin, vaikka kuinka puhutaan väkivallasta ja kuinka se traumatisoi ja kuinka vaikuttaa joka päiväseen elämään ja siihen oman elämänhallintaan ynnä muuta, nii he ei sen painostuksen takia voi irrottautua.” T1

”Nii ja siinä sit voi työstää sitä rajaamista, että mikä tällä hetkellä sua voimauttaa ja mitkä asiat sulta vie voimia ja sit pitää rajata ja toimia. Mutta maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa oon huomannut sen, että se suku ja yhteisö on siinä mukana ja sit se vaikuttaa tähän kokijaan täällä... Ja sit se nousee myös täällä, että pelkästään niissä yksilökeskusteluissakin, että se suku tulee niihin puheisiin, että miten suku on nyt lähtenyt niinku keskenään... Kokijan ja tekijän suku on mennyt keskenään sit selvittelemään asioita ja tekemään hallaa toiselle osapuolelle tai näin... --” T3

Järjestetyissä avioliitoissa naisen perhe voi pyrkiä ylläpitämään asemaansa ja kunniaansa, usein naisen turvallisuuden kustannuksella (Menjívar & Salcido 2002, 905). Haastatteluissa ilmeni, että erotilanteissa naiset voivat altistua väkivallan uhalle ja joissakin tapauksissa ero laajentuu kunniaväkivallaksi. Myös suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu, että eroaminen parisuhteesta ei poista väkivallan uhkaa naisen elämässä (ks. Piispa 2006, 46; Pohjoisvirta 2011, 143). Tilannetta voi hankaloittaa lisäksi se, että suomalaisen tuomioistuimen vahvistama avioero ei välttämättä astu voimaan uskontokunnan tulkinnan mukaan, joten pari saattaa pysyä vielä lähtömaassaan avioituneena. Tämä asettaa haasteita väkivaltatyöntekijöille, koska väkivallan kohteeksi joutunut voi kokea vaikeaksi ottaa tarvittavaa etäisyyttä pahoinpitelijäänsä elämässään. Tällaisissa tapauksissa työntekijältä vaaditaan erityistä taitoa ja pitkäjänteisyyttä vaikuttamaan naisen asenteisiin väkivallan

sietämistä kohtaan sekä tukemaan naista mahdollisessa avioerotilanteessa. (Kanervo ym. 2011, 174–189.)

Informanttien puheista ilmeni, että joskus työskennellään naisen kanssa ilman minkäänlaisia sosiaalisia turvaverkostoja, kun toisina kertoina työskentelyyn voi tulla mukaan yhteisö ja ylijärjestyneet perhesuhteet. Eristäytyneisyyttä saattaa esiintyä helpommin maahanmuuttajanaisten keskuudessa, koska he ovat saattaneet jättää taakseen perheensä ja muun sosiaalisen verkoston. He muuttavat maahan, jonka kieltä, kulttuuria tai maantiedettä he eivät tunne ja tuttavikiin saattaa olla vähän. (Menjívar & Salcido 2002, 904.) Paulin (1998, 40) mukaan monilla eron jälkeinen elämä voi olla haastavaa. Voi olla vaikeaa omaksua länsimaalaiset individualismia korostavat arvot, jotka perustuvat yksilöllisiin suorituksiin. Moni naisista voi tuntea olonsa kotoiseksi turvakodeissa, koska niissä on yleensä yhteisöllisyyden tunnetta. Mutta naisilla voi olla vaikeuksia selvitä turvakodin jälkeen ja yrittää elää itsenäistä elämää. He kokevat vaikeaksi ja vieraannuttavaksi tehdä päätöksiä itsestään ja lapsistaan, koska he ovat tottuneet jakamaan vastuuta isomman perheen kanssa. Sosiaaliset ja hyvinvointi mekanismit heidän ympärillään vaikuttavat myös huonosti varustetuilta tukemaan ja motivoimaan heitä. (emt., 40.)

Menjívarin ja Salcidon mukaan parisuhdeväkivaltatapauksissa sosiaaliviranomaiset odottavat naisen jättävän kotinsa ja henkilökohtaiset siteensä saadakseen apua turvakodista. Mutta jos hän jättää väkivaltaisen kumppaninsa, hän ottaa riskin perheen hylkäämisen suhteen, koska jos hän lähtee suhteesta pois, hän ei voi olla ”hyvä vaimo” ja tuntee syvää häpeää. Nämä naiset kohtaavat perinteisten sukupuolirakenteiden haastamisen, missä heillä yleensä on alempi asema, ja samaan aikaan yrittää hyödyntää vaihtoehtoja, mitä heillä on tarjolla sosiaalipalveluissa. (Menjívar & Salcido 2002, 905.) Työntekijät kertovat, miten eroamista paheksuvissa yhteisöissä nainen voi jäädä yksin eroratkaisunsa kanssa:

”Mutta suurin osa minun mielestä on silleen, että he ovat kuitenkin tyytyväisiä, että he saavat sen avun, mutta sit paljon palaavat takaisin miehen luo, koska se koko yhteisö jättää siinä. Että jos se nainen tulee turvakotiin ja meinaa erota miehestään, niin kaikki ystävät kaikkoavat siinä kulttuurissa, ei voi sit enää pitää yhteyttä, sinulta häviää kaikki, sinulla ei ole mitään ja sitten tavallaan, vaikka hommataan omat asunnot ja lapset ja äiti menee siihen omaan ja isä jää jonnekin muualle sinne edelliseen asuntoon, mutta kukaan ei käy niiden luona. Niillä ei ole niinku mitään.” T4

”Joo, että moni kokee, että asumuserokin on vielä semmoinen, että siihen mies saattaa niinku suostua, mutta se avioero on niinku eri asia. Ja sit on niitä naisia, jotka ottavat tosi ison riskin siinä, että he lähtee sitä avioeroo hakemaan, koska siinä voi olla että menettää yhteyden omaan sukuun. Et jos on tullut Suomeen miehen mukana ja se oma suku on siellä kotimaassa, nii he ovat joskus tosi tukalassa tilanteessa. Että jos he eroaa, niin ei oo kyllä paluuta sinne oman suvun luokse kotimaahan, koska se on niinku iso häpeä, sekä sille naiselle itselleen että sukulaisille. Että tullaan sitten häntä koipien välissä takaisin kotia eikä se avioliitto onnistunutkaan Suomessa. Ja sit voi olla, että he jäävät yksin senkin takia, että ystävät jättää, et jos ystäviä heillä on edes ollu, ku sekin voi olla yks tämmösen väkivaltaisen suhteen seuraus et ei ole ystäviä, et kyl he tosi yksin jää. Et miehen suku hylkää ja oma suku hylkää.” T7

Huomautettakon, että maahanmuuttajanaiset lokeroidaan helposti konservatiivisten ja patriarkaalisten perhejärjestelmien uhreiksi, vastakohtana individualistisen länsimaisen naisen ideaalille. Ei pidä unohtaa, että perheen merkitys on voinut korostua maahanmuuton takia, koska muut sosiaaliset tukiverkostot voivat olla aluksi heikkoja uudessa maassa. Samalla perhe- ja sukupuoliroolikäsityksiin voi kohdistua sisäistä että ulkoista painetta. Joissakin tapauksissa vasta Suomeen muuttamisen jälkeen naiset ovat voineet alistua perinteisesti tulkittun elämän vaatimuksille. (Martikainen & Gola 2007, 89; Keskinen 2017, 280–281.) Esimerkiksi Keskinen (2017) tutkimuksessa maahanmuuttajataustaisten haastateltavien kertomukset liikkuvat yksilöllisen ja laajemman, pikemminkin perhe- kuin yhteisökeskeisen, diskurssin välillä. Tutkimuksessa haastateltavat pohtivat esimerkiksi miten omat ja perheen tavoitteet olisi soviteltavissa yhteen. Seuraavassa sitaatissa työntekijä kertoo, miten väkivaltaiseen suhteeseen jääminen ei tarkoita väkivallan hyväksymistä kulttuurin perusteella:

” – Mä oon sitä mieltä, että asiakkaan asenteet voivat muuttua tai voi olla että ne eivät muutu, mutta mun tehtävä on kuulla ja annettava keskustelussa että hänen ääni tulee esiin ja hän löytää omia voimavaroja ja hän löytää omia sanoja kertomaan, mitä hänelle tapahtui. Ja täytyy sanoa, mä en oo vielä, aika harvoin kohdannut sellaista naista, jolla ois sellasta asennetta väkivallasta että se ois oikein, että se ois ihan oikein että mies löis mua. Tai et usein on semmosta, että kuitenkin heitä itkettää tai sitten on traumareaktioita ja ne alkaa täristä, et kyllä he jotenkin tiedostaa, että ei ole ongelmaa asenteissa. Ongelma on se, että

he eivät pysty silti lähtemään pois suhteesta. Et jotenkin mä oon aika varovainen tän kanssa. Että mä en yritä opettaa mitään asenteisiin liittyvää.”

T5

Kulttuurierot voi olla myös pienempiä, arkisia asioita, jotka voivat aiheuttaa hämmennystä tai pieniä virheitä kohtaamisessa. Esimerkkinä haastateltavat puhuivat erilaisesta tavasta tehdä asioita, erilaisesta aikakäsityksestä tai elekielestä johtuvista väärinkäsityksistä. Elekielellisiä virheitä voi sattua useammin, koska yhteisen äidinkielen puutteen takia kommunikointia voidaan pyrkiä vahvistamaan elekielellä ja niiden merkitykset voivat vaihtua kulttuureittain voimakkaastikin. Joskus ahdistavatkin tunnetilat piilotetaan hymyn taakse, mikä vaikeuttaa työntekijän tulkintaa tilanteesta.

” – Tai sitten oli ihan muutama viikko sitten käsimerkeistä; meille peukku pystyy on ”jes, hienoa!”, toisissa kulttuureissa se ei ole niin hienoa, siis kirosana.—” T8

” – Asiakastyössä joskus tulee sellainen tilanne, että et on vaikea tavallaan ymmärtää, et miten tää ihminen ajattelee. Et se on jossain niin syvällä, että hyväksyy tietynlaisen kohtelun tai tietynlaisille tavoille tai muuta. Tai sitten ihan semmosia pikkujuttuja, jotka saattavat tuntua itsestä että hetkinen, mites hän teki nyt noin tai itelle tulee vähän erikoinen olo ja se voi olla ihan jokin kulttuurinen syy, joka selviää sit myöhemmin: ”et oikei mä en muuten tuota hoksannut, et sehän johtuu varmaan tästä”.” T6

” – Ja sitten ku me sanotaan ”no hae asuntoa”, niin me tarkoitetaan tiettyä asiaa ja hän ei pysty toteuttamaan sitä, koska se tarkoittaa hänen kulttuurissaan eri asiaa. Hän mielestään hakee koko ajan asuntoa ja tulee semmosta, että me olemme liian vaativia. Ja sit toinen on myös se, että jos kulttuurissa on niin, että ne aina hymyilee, ja me ajatellaan, että kaikki on hyvin. Ja sit mä kerran sanoin hänelle ”tiedätkö, että kun täällä sä kerrot isoista ja vakavista asioista, mutta sä hymyilet, niin se on hyvin hämmentävää”. Ja se sanoi ”et joo me aina hymyillään, kaikki aina hymyilee, mutta se ei tarkoita, että heidän asiansa ovat hyvin”. Ja sitten mä sanoin hänelle, että jos hän hymyilee kovasti kun meidän kanssa puhuu ja ehkä muidenkin, et se voi olla aika sellainen huono yhdistelmä. Hän on ollut jo pitkään meillä, koko ajan pitää tehdä turvakotitarpeen arviointi ja koko ajan sellainen uhka, että hänet pistetään ulos ja hän tarvitsee kiireellisesti asuntoa. Mä tunnistan, että hän on ahdistunut, ja toimintakyky alentunut trauman takia. Plus kulttuuritaustan takia hän ei ole niin tehokas hoitamaan

asioita. Mutta koska tää jakso pitkittyy, niin työntekijöille alkaa tulla paineita, että hänet täytyisi alkaa pistämään jonnekin, koska enää ei ole kriisivaihe. Ja siinä kohtaa ku sä oot ahdistunut työntekijä, että nyt pitää jotenkin tää asia edetä ja hän hymyilee ja sanoo, että ei ole saanut asuntoa, niin se voi olla, että työntekijät tekevät vääriä tulkintoja. Että hän ei ole tarpeeksi aktiivinen ja hän viihtyy liian hyvin turvakodissa. Sellaisia vähän syytteleviä ja nii, se on semmoinen ehkä yhteissumma kaikesta. Että yhteiskunnassa ei ole riittävästi palveluita heille ja sitten meille ei riitä resursseja ja sitten vielä se kulttuurin väärinymmärrys.” T5

Monikulttuurisessa työskentelyssä saattaa huomata, että oma käytäntö ei ole se ainoa tapa tehdä asioita. Työskennellessä eri kulttuureista olevien ihmisten kanssa työntekijän on osattava olla toista kunnioittava, vaikka näkemykset poikkeaisivat omista. Tärkeää on antaa asiakkaalle tietoa väkivallasta ja sen haitallisista vaikutuksista näkemyseroista huolimatta. Aina ei ole kyse edes asiakkaan omista näkemyksistä, vaan ulkoinen pakko määrittää hänen toimintamahdollisuuksien rajat.

7.3 Psyykkiset ja emotionaaliset tekijät: häpeä, pelko, trauma

Haastatteluissa toistuivat sanat häpeä, pelko ja trauma. Väkivallan normalisoituminen ilmenee myös haastatteluista. Todellisuudentajun menettäminen väkivallan vakavuudesta tai pelon lamaanuttava vaikutus ei ole poikkeuksellista. Riita ja sovittelu, väkivalta ja lämpö vaihtelevat jaksoittain ja ajan kuluessa väkivaltaan voi turtua. Väkivallan normalisoitumisesta huolimatta, väkivaltaiset teot voivat lisätä pelkoa ja ahdistusta. (Husso 2003, 81–82.)

Häpeä vahvistaa väkivallan salailua sekä estää sen esiintuomista. Häpeä omasta kohtalosta tai miehen käyttäytymisestä voi saada naiset sosiaalisesti eristäytyneiksi. Moni häpeää, että on elänyt väkivaltaisessa suhteessa. Häpeä on vaimentava voima ja eristäjä, joka vaikeuttaa väkivallan puheeksiottamisen ja avunhakemisen. (Husso 2003, 73;253;268.) Eristäytyneisyys pienentää sosiaalista turvaverkostoa ja vaikeuttaa väkivallan esiintuomista ja täten siihen puuttumista. Pelko maineen menettämisestä ja sen seurauksista pyörivät naisten ajatuksissa. Voiko mies saada potkut jos väkivalta tulee julki ja vaarannanko samalla taloudellisen turvallisuuden? ”Jos kohtaamiset ystävien, sukulaisten, ammattiauttajien,

poliisin tai muiden viranomaisten kanssa lisäävät väkivallan kohteena olleiden naisten häpeää, ne saavat naiset sekä vaikenemaan että suojautumaan katseilta: vetäytymään väkivallan tilaksi muuttuneen kodin seinien sisäpuolelle ja kiinnittymään yhä voimakkaammin myös väkivaltaiseen parisuhteeseen” (Husso 2003, 261).

”Ja ehkä se asenteiden kohdalla myös monesti lukee jossain että maahanmuuttajanaiset, että he jotenkin hyväksyvät enemmän sitä. Ja en tiedä onko se yks niistä stereotyyppioista, esimerkiksi juuri tämä x-maalainen nainen, hän aika paljon puheissaan toistaa sitä, että mies on tosi hyvä isä lapsille ja hän on tosi hyvä muillekin ihmisille, tosi ystävällinen, että vain minua lyö. Semmosta mitätöintiä ja se ei oo niin iso juttu, mutta mä en sitä ymmärrä niin, että se ois niinku hänen asenne että väkivalta naista kohtaan ois ok. Mä hänet ymmärrän siinä mielessä, että hän tiedostaa että se ei oo ok, mutta jotenkin on itse valmis uhrautumaan lasten takia tai yhteisön paineen takia, koska se ois häpeä mennä takaisin kotimaahan eronneena tai näin ajatellen.” T5

Turvakodista voidaan puhua painostusmielessä myös huonojen naisten talona. Turvakodissa oleskelleet voidaan tällä tavalla pyrkiä asettamaan häpeän tilaan ja häpeältä pelastuu kun sieltä lähtee pois.

” – Ja mä ymmärrän sen niin, että ne miehet käyttävät tätä lausetta tai haluavat näin tulkita, koska ne painostavat naisen sukulaisia kotimaassa. Ja jos sukulaisille sanotaan että tämä nainen on jossain huonossa paikassa, se on tosi häpeällistä ja sit sukulaiset painostavat naista palaamaan takaisin kotiin. Mutta musta tuntuu että se mies on hyvin tietoinen siitä, mitä se tekee, että turvakoti ei ole huonojen naisten talo.” T5

Häpeän lisäksi väkivalta voi aiheuttaa mielenterveydellisiä sairauksia. Ymmärrys väkivallan seurauksiin ei kuitenkaan ole levinnyt kaikkien tietoisuuteen. Masennuksesta johtuva alentunut toimintakyky tilanteen ratkaisemiseen nähdään usein väkivallan syynä eikä, ymmärrettävänä seurauksena (Husso 2003), mutta väkivaltatyöntekijällä yleensä on laajempi näkökulma väkivallan monista ja kauaskantoisista seurauksista.

Häpeän ja alentuneen toimintakyvyn lisäksi toimintamahdollisuuksiin vaikuttaa pelko. Kyllönen-Saarnio ja Nurmi (2005, 49) jakoivat maahanmuuttajanaisten pelot väkivallan pelkoon sekä yksinäisyyden pelkoon. Väkivallan pelkoon luettiin pelko väkivallan raastumisesta, pelko miehen uhkauksien toteutumisesta sekä kuoleman pelkoon.

Yksinäisyyden pelko liittyy sosiaaliseen eristäytyneisyyteen, jos esimerkiksi mies on ainut henkilö kenet nainen tuntee Suomessa tai nainen menettää sosiaalisen verkostonsa ulkopuolelle jäämistä erotilanteessa. Avioeron mahdottomuus joissakin yhteisöissä voi olla este myös kotimaahan paluulle. (emt., 49.) Yksinäisyyden pelkoa käsittelemme tarkemmin jo luvussa eroavat näkemykset.

Moni ei uskalla erota väkivaltaisesta suhteesta, koska pelkää puolison reaktiota ja väkivallan pahentumista. Pelko ei ole turha, koska väkivallan uhka voi olla pahimmillaan eroamistilanteessa. Väkivallan uhan tunnetta voi ylläpitää entistä puolisoa vainoamalla ja uhkailemalla. (Husso 2003, 296.) Piispan (2006, 46) tutkimuksessa noin puolet parisuhteessa väkivaltaisista miehistä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti, uhkaavasti tai häiritsevästi eron jälkeen. Pahimmillaan ero voi laajeta kunniaväkivallaksi, jolloin väkivalta laajenee yhdestä tekijästä suvun väkivallaksi. Järjestetyissä avioliitoissa naisen perhe voi pyrkiä ylläpitämään asemaansa ja kunniaansa, usein naisen turvallisuuden kustannuksella (Menjivar & Salcido 2002, 905).

Maahanmuuttajanaiset pelkäävät usein myös menettävänsä erotilanteessa lastensa huoltajuuden. Miehet taas hyväksikäyttävät tätä pelkoa ja uhkailevat lasten viemisellä. Pelko ei ole täysin tuulesta temmattu, koska esimerkiksi huoltajuuskiistoissa kantasuomalaisella vanhemmalla on vahvempi asema verrattuna maahan muuttaneeseen vanhempaan (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 29). Lapsen kaappaaminen ulkomaille voi olla myös yksi pelonaiheista (Ojuri 1999, 31).

Väkivallan teot ”ovat seurauksiltaan traumatisoivia ja syrjäyttäviä sekä usein pitkäkestoisia” (Husso ym. 2014, 261). Naisilla on miehiä suurempi riski traumatisoitua kokemastaan väkivallasta, minkä Ronkainen (2001) arvelee johtuvan naisten ja miesten erilaisista tilanteista ja toimintamahdollisuuksista väkivallan alaisuudessa. Psykkiset haasteet eivät ole poikkeuksellisia kantasuomalaistenkaan kanssa työskenneltäessä, mutta on huomioitava, että kantasuomalaisilla on ollut melko turvalliset olosuhteet Suomessa. On huomioitava mahdollisuus, että maahanmuuttajataustaisella henkilöllä voi olla todella traumatisoivia ja lamauttavia kokemuksia esimerkiksi viranomaisista ja kotimaansa sisäisistä konflikteista johtuen. Julmuuksien kokeminen voi aiheuttaa kokemusta oman itsensä alentumista elottomaksi esineeksi (Husso 2003, 117). Joskus traumatisoivat kokemukset eristetään itsestä, koska ne ovat liian raskaita läpikäytäväksi, mutta ne voivat ilmetä psykosomaattisina oireina (Räty 2002, 122). Traumatisoituminen voi estää kommunikaation sujuvuuden ja vaikeuttaa avunvastaanottamista. Syvästi traumatisoituneet asiakkaat vaativat turvakodilta

resursseja ja työntekijältä terapeutista osaamista, mutta turvakotijakson aikana traumaan ja muihin psyykkisiin tekijöihin ei ehditä yleensä perehtyä. Huonoimmassa tapauksessa viranomaisten tekemät valinnat voivat horjuttaa asiakkaiden mielenterveyttä tai pääsy vakituiseen hoitosuhteeseen mielenterveyspalveluissa on liian monen luukun takana.

” – Et niiden turvapaikanhakijoiden, meillä oli perhe, joka tuli ihan kumiveneellä meren yli ja lapset todella traumatisoituneet. Äiti joukkoraiskattu, eli heidän kokemukset ovat todella rajuja. Sitten se tuntuu vähän pieneltä, että mies on kerran lyönyt. Ja sit tulee Suomen viranomaisilta niin raju päätös, että tätä perhettä nyt erotetaan ja heille tuli sitten taas trauma ja niinku lapsia on aikaisemmin kidnapattu ja kidutettu ja nyt sosiaalityöntekijä ilman tulkkia pisti lapset autoon taksiin ja turvakotiin ja lapsille tuli ihan traumatakauma.” T5

” – Mut siinä on toki omat haasteensa ja se epäluottamuskin voi olla niin suuri ylipäänsä viranomaistoimintaa kohtaan, vaikeita traumaattisia kokemuksia siinä taustalla ja kuinka niinku palvelut ei ole toimineet samalla tavalla mitä Suomessa niiden periaatteessa pitäis toimia.”

” – Ja pitää ottaa huomioon, että heidän kotimaassaan olevat väkivaltakokemukset voi olla aika rajuja ja sitten ne traumaattiset reaktiot täällä on myös aikamoisia. Ja että monesti he saattaisivat tarvita terapiaa pitkään ja me tiedetään miten vaikeaa suomalaisellekin on käydä läpi koko prosessi kunnes saa oman terapeutin, Kela-korvauksia, ja heillä on vielä niinku vaikeampaa. – ” T6

7.4 Yhteiskunnallinen asema, valtasuhteet ja tiedon merkitys

Toimijuus kietoutuu rakenteiden ja yksilön väliseen suhteeseen (Ronkainen 2008, 388). Toiminnan mahdollisuudet, resurssit ja ehdot vaikuttavat toimijuuteen ja parisuhdeväkivaltaa kokeneella toimijuus voi olla erittäin rajoitettua. Liikkumatila eri vaihtoehtojen välillä on voinut kaventua erittäin pieneksi pakolla ja alistamisella. Parisuhdeväkivaltaa kokeneen toimijuuteen vaikuttaa hänen myös asemansa yhteiskunnassa. Ronkaisen (2008, 388) mukaan ”toimijuuden analyysi on aina myös vallan analyysia”. Heikko asema aiheuttaa mahdollisuuksien puutetta toimintakyvyssä. Virkin ja Lehtikankaan (2014, 128) mukaan maahanmuuttajuus itsessään ei ole ongelma eikä se automaattisesti

merkitse heikompaa asemaa. Kuitenkin sekä Virkin ja Lehtikankaan (emt. 128) sekä omasta aineistostani ilmeni, että valtaväestön naisiin verrattuna maahanmuuttajataustaisten naisten toimijuutta voi heikentää tiedon puute, sosiaalisten verkostojen puute, kotouttamispalveluiden suorittamattomuus, heikommat työllistymismahdollisuudet, syrjivät rakenteet tai oleskelulupa-asiat ja niihin liittyvät oikeudet.

Yhteiskunnallinen tietämys osoittautui isoksi tekijäksi haastateltavien työskentelyssä. Aineistosta ilmeni, kuinka tieto voi olla yksi tapa käyttää valtaa (ks. Virkki & Lehtikangas 2014, 132). Tiedon pimittäminen tai väärän tiedon antaminen on yksi tapa heikentää toisen toimijuutta ja asemaa yhteiskunnassa. Naisten jäädessä kotiin ja miesten käydessä töissä, naisten tiedon saanti ja sosiaaliset kontaktit ympäröivään maailmaan saattavat olla hyvinkin rajalliset. Eristäminen muusta ympäristöstä lisää riippuvaisuutta väkivallankäyttäjistä.

Maahanmuuttajanaisten tietämys oikeuksistaan ja suomalaisesta yhteiskunnasta vaihteli paljon. Tietämystasoon saattoi vaikuttaa maahanmuuttajanaisen tausta, kuinka pitkään hän on asunut Suomessa ja miten tutuksi suomalainen palvelujärjestelmä on muodostunut. Huonoimmillaan asiakas on ilman tulkin selitystä laitettu taksiin ja lähetetty turvakotiin, paikkaan, josta ei ole aikaisemmin kuullutkaan ja ilman ymmärrystä miksi hänelle näin tehtiin. Tiedottaminen suomalaisesta yhteiskunnasta ja asiakkaitten palvelunohjaus veivät aikaa varsinaiselta väkivaltatyöskentelyltä. Syiksi tiedonpuutteeseen työntekijät mainitsivat puutteelliset kotouttamistoimenpiteet sekä puolisoiden tarkoituksellinen tiedon vääristäminen tai naisen eristäminen kodin piiriin. Myös suomalaisia turvakotiasiakkaita käsitelleessä Turvakoti työnä-selvityksessä syitä viivästyneeseen avun hakemiseen oli tietämättömyys väkivallasta ja sen seurauksista sekä palvelujärjestelmästä, turvakotipalveluista ja oikeudesta tukeen väkivaltatilanteissa. Tiedon puute, virheelliset käsitykset, pelko asiakkuuden leimaavuudesta ja mielikuvat tietynlaisista asiakkaista sekä ympäristön asenteet nähtiin tutkimuksessa yhtenä syynä miksi avun hakeminen turvakodista oli lykkääntynyt. (Ojuri & Laitinen 2015) Seuraavassa sitaatissa haastateltava kertoo kotouttamispalveluiden heikosta kyvystä huomioda maahanmuuttajanaisten tilanteita palveluiden saannin varmistamisessa:

”No se varmaan riippuu just siitä, että jos on tämmönen väkivaltainen parisuhde jossa mies kontrolloi, niin kyllä se mies pystyy varmaan aika tehokkaasti sen kotouttamisajankin niinku pimittämään naiselta sen tiedon minkä sieltä kotouttamispuolelta saattas saada. Ja meillä on semmosiakin naisia, jotka ei oo esimerkiksi päässeet sinne kielikursseille koko sen kolmen

vuoden aikana mitä se kotouttaminen kestää, koska he ovat saattaneet olla kotona lasten kanssa. Että semmosissa tapauksissa mun tietääkseni sitä aikaa voidaan jatkaa. Kotouttamispalveluissakin ehkä pitäis ottaa huomioon että siellä suhteissa voi olla väkivalta, joka estää sitä naista sit oikeesti kotoutumasta.” T7

Tiedon vääristely voi ulottua puolison lisäksi sukulaissuhteisiin. Turvakodin kutsuminen huonojen naisten taloksi voi herättää huolta läheisissä sekä häpeän tunnetta, jos turvakoti paikkana ei ole heille entuudestaan tuttu. Ja kun koko yhteisö taustalla kokee turvakodissa olon huonoksi asiaksi, nainen voi kokea painetta palata takaisin kotiin. Toisaalta jos lähipiirillä on totuudenmukaista tietämystä, läheisten tai puskaradion kautta kuuluneet positiiviset kokemukset turvakodista on voinut rohkaista avun hakemiseen.

”No me yritetään vahvistaa naista ja tottakai osoitetaan empatiaa naista kohtaan. Se on tosi vakava tilanne, et oma perhe painostaa ja näin. Yritetään vahvistaa ja etsiä vaihtoehtoja. Ja annetaan myös pohtia sitä vaihtoehtoa, että hän menisi takaisin, mutta mitä sitten tapahtuu? Ja muistan yhden sellaisen tapauksen missä oli perhe X-maasta, ja ne myivät oman tyttärensä, hän oli siis ihmiskaupan uhriksi luokiteltu. Hän oli meillä jonkin aikaa ja hänen mies on sitten naisen perheelle puhunut että hän on huora ja on jossain pahassa paikassa. Niin me sitten vahvistettiin sitä naista, että hän antoi oikeaa tietoa niille sukulaisilleen: mikä paikka tämä on ja ihan sellaista faktatietoa, että tämä on Suomessa rikos jne. Mä en tiedä kuinka paljon se sitten auttaa, mutta se nainen kuitenkin pääsi pois siltä mieheltä ja ollut sitten omassa asunnossa ja turvallisesti jatkunut elämä.” T5

Informantit puhuivat miesten valta-asemasta ja vallankäytöstä, miten miehet pyrkivät vahvistamaan naisen riippuvaisuutta ja toimivat portinvartijoina monin eri tavoin. Miehet ovat yleensä välikätenä naisen ja yhteisön sekä valtion resurssien välillä. Vaikka nainen olisi kykeneväinen itsenäiseen palvelun saamiseen, heidän kumppaninsa saattavat sanoa viimeisen sanan siihen saako nainen turvautua kyseisiin resursseihin (Menjívar & Salcido 2002, 902). Suomalaisen miehen kanssa solmituissa monikulttuurisissa avioliitoissa saattoi vallita niin sanottu rakenteellinen epätasa-arvo (Ojuri 1999, 17). Miehillä voi olla etuasema yhteiskunnallisessa tietämyksessä, kielitaidossa ja taloudellisissa resursseissa. Miehet saattoivat pitää hallussaan naiselle kuuluvia rahoja. pelottelivat väkivallan puheeksi ottamista, vaikeuttivat palveluissa toimimista toimimalla itse tulkkina tai estämällä

esimerkiksi kotoutumisohjelmiin menemisen. Tietämättömyys tai väärän informaation saaminen voi vaikeuttaa kommunikaatiota viranomaisten kautta ja hidastaa avun hakemista tai vastaanottamista. Tiedon lisääminen ja ulkopuoliset kontaktit koettiin tärkeiksi keinoiksi vähentämään väkivaltaa ja vahvistamaan maahanmuuttajan asemaa:

” – Yksi asiakas, olikohan hän turvapaikanhakija... Poliisi oli kertonut silloin kun oli tullut esittelemään poliisin toimintaa, että väkivalta on väärin ja on lyhyesti kertonut väkivallasta ja että täällä ei saa lyödä, niin hän kuuli sen ja hän tiesi oman taustansa ja hakeutui sitten avun piiriin. Hän kuuli sen, että täällä ei saa ja hänelle se riitti ja haki sitten apua. Että moni ei koskaan kuule siitä. Velvollisuuksista heille puhutaan tosi paljon, mitä heidän pitää tehdä, mutta sitten ne oikeudet, että nekin tulisi kuulluksi, sekä heille että heidän lapsilleen ikätason mukaan. Että niistä tiedotetaan tosi vähän ja sitten meillä täällä töissä sitä materiaalia ei ole, siis englanniksi ja venäjäksi on. Siis se materiaali omalla äidinkielellä, se ois tosi tarkeeta. Jokin lyhyt tietopaketti.” T8

”No se väkivaltatyöskentely varmaan alkaa niinku aikailailla alkeista, jos on turvapaikanhakija, joka ei niinku... No jaa, sekin kyllä riippuu, ku joskus on se, että suomalaisen miehen kanssa naimisissa oleva saattaa olla ihan yhtä tietämätön kaikesta väkivaltaan liittyvästä ja suomalaisen yhteiskunnan asioista kuin henkilö, joka tulee turvapaikanhakijana. Koska osa sitä väkivaltaa voi olla se, että tää suomalainen aviomies on tietoisesti pimittänyt kaikki tiedot siitä, miten suomalaisessa yhteiskunnassa toimitaan. Että se ei ole ollenkaan tavatonta, että nainen on saattanut olla Suomessa monta vuotta, voi olla että on lapsia ja hän ei oo koskaan kuullutkaa, että Suomessa lapsista maksetaan lapsilisää. Että kaikki ne rahat on aina menneet miehelle tai että hänellä vois olla oikeus saada kotihoidon tukea, koska mies on hoitanut asiat ja on ottanut kaikki rahat itselleen. Et silloin niinku tavallaan tämmönen nainen on ihan samassa asemassa ku turvapaikanhakija, joka tulee Suomeen ja ei tiedä suomalaisesta yhteiskunnasta, vaikka tietenkään sen takia, että on just tullu Suomeen. Et sit on tietysti sellaisia naisia, jotka niinku jonkun verran tietää ja monesti se tietoisuus saattaa tulla jostain, esimerkiksi kielikurssin kautta. Et se on ollut joillekin meidän maahanmuuttaja-asiakkaille ollut niinku ensimmäinen sellainen kontakti ulkomaailmaan, johon ne on saanut mennä yksin. Et neuvolaan mies esimerkiksi tulee mukaan vähintäänkin tulkiksi ja

saattaa tulla kontrolloimaan mitä siellä neuvolassa puhutaan. Mut joku kielikurssi sit ku nainen sinne pääsee, on ehkä naisen ensimmäinen itsenäinen kontakti ulkomaailmaan ja sieltä pikku hiljaa tulee tietoa siitä, että mihin hänellä on oikeuksia ja saattaa ensimmäistä kertaa niinku havahtua siihen, että kotona tapahtuu asioita, joita ei kuulu tapahtua.” T7

” – että jos on vaikka suomalaisen miehen kanssa avioitunut nainen, joka turvakotiin sit hakeutuu turvakotipalveluihin, et joissain tapauksissa tuntuu, että se on ollut tosi tietoista se, että pidetään tämä henkilö poissa suomalaisesta palvelujärjestelmästä, vaikka ois pitkään maassa ollutkin. Että ei ymmärrä, ei tiedä, eikä sitten oo sitä mahdollisuuttakaan tavallaan oppia sitä ja siinä voi sit olla semmosta isoo epäluottamusta kaikkia viranomaisia kohtaan tai sit ihan sellasii pelonsekaisii ajatuksii, et joita on sitten ihan tarkoituksellisesti syötetty. Et jos meet tästä poliisille kertomaan, niin mitä se tarkoittaa ja mitä sulle tehdään ja semmosii mitkä ei todellakaan niinku pidä paikkaansa.” T6

” – Tämmösiä olen kuullut, että jos sä meet poliisille, et on ihan peloteltu, et jos menet poliisille kertoo tästä tilanteesta ja parisuhdeväkivallasta, meidän avioliitosta ja perhe-elämästä, niin poliisi ottaa sit vankilaan ja palauttaa sut kotimaahan. Tai jotain tämmöstä että sosiaalityöntekijä vie lapset, et jo sä kerrot että tämmöstä on, nii ne vie lapset jonnekin ties minne ikinä viekään. Et on ihan semmosta harhaanjohtamista ihan tietoisestikin tai semmosia ajatuksia, että viranomaisiin ei voi luottaa, työntekijöihin ei voi luottaa. Sä et ikinä koskaan saa kertoa tai sitten tapahtuu jotain kamalaa, jotain peruuttamatonta, joka rikkoo koko perheen. Et semmosta oon toki kohdannut ja nähnyt.” T6

Turvakodissa asiakasta voidaan tukea viemällä asioita eteenpäin muissa palvelujärjestelmissä sekä arjen sujuvuuteen liittyvissä asioissa. Auttaminen voi olla rikosilmoituksen tekemisestä asunnon hakemiseen. Väkivallan aiheuttama toimintakyvyn puute voi vaatia auttamista kädestä pitäen. Työntekijöille on muodostunutkin vahva palvelujärjestelmä osaaminen. (Ojuri & Laitinen 2015, 27; 44.) Monissa Norjan turvakodeissa huomautettiin, että suurin osa ajasta menee käytännön asioiden hoitoon kuten paperien täyttämiseen ja asunnon hakemiseen ja tukikeskustelut muista asioista kuten tulevaisuuden suunnitelmista jää vähemmälle huomiolle (Paul 1998, 55–56). Myös tämän tutkimuksen haastatteluissa ilmeni, että väkivaltatyö voi jäädä taka-alalle, jos asiakas kokee

tärkeämmäksi käytännön asioiden hoidon. Maahanmuuttajanaiset ymmärtävät palveluohjauksen hyödyntämisen tärkeyden oman aseman vahvistamisessa ja täten tukevat omaa selviytymistään. Jotkut turvakodintyöntekijät kokivat häiritseväksi, että he eivät pysty keskittymään omaan erikoisosaamiseensa, koska muualta ei palveluohjausta maahanmuuttaja välttämättä saa. Varsinkin lapsettomien naisten asema tuntuu olevan heikompi palvelujen saamisessa. Sosiaalihuollon velvollisuus pyrkii turvaamaan lapsille turvallisen kasvuympäristön, mutta lapsettomat naiset ei välttämättä koeta akuutin avun tarvitsijoiksi. Palveluohjauksellista tukea työntekijät toivoivat sosiaalihuollon puolelta.

” – Et väkivaltatyön suhteen tulee semmoinenkin olo kun asiakkaalla on paljon hoidettavaa asiaa, niin moni ei jotenkin niinku jaksa keskittyä mihinkään väkivalta-asioihin ku niiden mieltä painaa, että mistä mä saan asunnon ja kuinka jokin käytännön asia tulee hoidettua. Niin sen jotenkin olen huomannut varsinkin maahanmuuttajien kohdalla, et jos se asia on vähän vieras, että väkivalta-asioita ei ole tottunut ajattelemaan tai he eivät osaa hakea apua täältä turvakodilta just siihen väkivaltaan. Et he enemmän kokee hyötyvänsä siitä, että saavat niihin käytännön asioihin sitten apua. Et siinä on sellainen ristiriita, ku tää kuitenkin on paikka, missä työskennellään nimenomaan väkivaltaa kohdanneiden asiakkaitten kanssa, niin nimenomaan maahanmuuttajien kanssa se painottuu johonkin muuhun kuin väkivaltatyöhön.” T7

”—Mutta no, meillä ei resursseja ole niin paljon läsnä ja sosiaalitoimesta tulee semmoinen, että kun on yksinäinen nainen, eli ei oo lapsia, niin ei oo niin iso hätä. He eivät välttämättä auta niin paljoa. Et ois yks sosiaaliohjaaja, joka tulis auttamaan. Ja käytännössä nainen on sitten aika paljon yksin näiden asioiden kanssa.” T5

Naisen asema voi heiketä erossa, esimerkiksi taloudellisesti tai huoltajuuskiistoissa kantasuomalaisella vanhemmalla on vahvempi asema verrattuna maahan muuttaneeseen vanhempaan (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010, 29). Asemansa vahvistamiseksi käytännön tuki voi olla tarpeen. Keskinen (2017) tutkimuksessa useat maahanmuuttajanaiset arvostivat puheissaan suomalaista hyvinvointivaltion järjestelmää. Naiset kokivat saaneensa apua väkivaltaan puuttumisessa, mutta suhde viranomaisiin ja muihin auttamistahoihin ei ollut ongelmattonta. He saattoivat kokea luukulta toiselle juoksemista ja tilanteensa kertomista uudelleen ja uudelleen monelle viranomaiselle ja palveluntarjoajalle. Lisäksi tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset kertoivat

turhautumisestaan, koska viranomaiset eivät voineet tehdä paljoa heitä koskeville keskeisimmille ongelmille kuten asunnottomuudelle, huoltajuuskiistoille, väkivallalle ja oleskeluluvulle. Yksityisellä asuntomarkkinoilla vuokranantajan asenteet, esimerkiksi sosiaalitoimiston (huom. nykyisin Kelan) maksusitoumukseen, voivat estää asunnon saamisen. (Keskinen 2017, 283.) Haastatteluissa yksi työntekijä kertoi muiden instituutioiden syrjivistä käytännöistä, kuten pankin vaatimuksista asiakkuuteen:

” – Tai laskujen maksaminen, jos ei oo koskaan maksanut laskuja, ei ehkä oo verkkopankkitunnuksia eikä saakaan niitä, koska maahanmuuttajilla on joskus vaikeuksia saada verkkopankkitunnuksia. Et jotkut pankit ei myönnä ollenkaan, toisissa pankeissa saattaa olla se et pitää olla Suomessa asunut vaik kaks vuotta ennen kuin annetaan verkkopankkitunnukset. Tai on pankki, joka on myöntänyt verkkopankkitunnukset, mutta rajoitetuilla oikeuksilla. Että sillä voi maksaa laskuja, mutta niillä ei esimerkiksi Kelan palveluihin pääse kirjautumaan. Niin se tekee aika hankalaa niistä asioiden hoitamisesta. Et sit joutuu käymään niissä virastoissa tai hoitaa puhelimitse, mut jos ei oo kielitaitoo hoitaa puhelimitse niin ei niinku onnistu.—” T7

” – ja sit jos on ollut niinku avioliitossa tai avoliitossa ja on yhteinen lapsi ja on maahanmuuttajanainen, niin he pelkäävät, että menettävätkö he sen lapsen huoltajuuden. Kun se suomalainen puoliso on tavallaan etulyöntiasemassa, hän tietää tän systeemin. Hänellä on tieto mistä hakea apua ja miten ehkä rahaakin hakee asianajajaan ja nainen ei tiedä, miten hän voisi hakea oikeudellista apua.” T8

Kantasuomalaiset eivät altistu samalla tavalla epävarmuuden tiloihin ja valtion harjoittamaan väkivaltaan. Epävarmuuden tiloilla tarkoitan erilaisia epävarmuuksiin ja marginalisointiin liittyviä prosesseja (Keskinen 2017, 281). Kantasuomalaisilla on turvattu oleskelulupa, mikä ei ole itsestään selvyys maahanmuuttajille tai varsinkaan turvapaikanhakijoille. Keskinen (2017, 281) tutkimuksessa epävarmuutta elämäntilanteissaan kokivat erityisesti turvapaikanhakijat. Epävarmuus oleskeluluvasta laajenee myös epävarmuuteen omista oikeuksista yhteiskunnassa. Väkivaltaisesta puolisoista irtautumisen tekee erityisen hankalaksi jos naisen oleskelulupa on sidoksissa aviomiehen oleskelulupaan ja nainen ei ole oikeutettu sosiaaliturvaan. Varsinkin oleskelulupa-asioissa maahanmuuttajanaiset voivat kokea painetta olla ilmoittamatta kokemastaan parisuhdeväkivallasta ja pysyä väkivaltaisessa suhteessa. Väkivaltaisessa parisuhteessa

pysyminen voi tuntua paljon paremmalta vaihtoehdolta kuin kotimaahan palaaminen. (Kanervo ym. 2011, 189; Valtion kotouttamisohjelma 2012, 42). Venäläisiä maahanmuuttajanaisia koskevassa tutkimuksessa haastateltavat puhuivat vankilatermein ”lusivansa” parisuhteessaan oleskeluluvan takia (Saarinen 2007, 133). Myös Hartikaisen (2006, 42) thaimaalaisia koskevassa tutkimuksessa ilmeni oleskeluluvan merkitys suhteessa pysymiseen. Vakavimmillaan kotimaahan palaaminen eronneena naisena voi tarkoittaa jopa hengenvaarallista tilannetta.

”Nii, ja yks juttu ku on nää turvapaikanhakijat. Nii kun heidä lupahakemus on vielä kesken ja he eivät tiedä ovatko he jäämässä tänne (Suomeen) vai onko pakko palata kotimaahan. Ja vaikka kuinka olisi perheväkivaltaa, niin johon myös puutumme ja nainen tulee lasten kanssa turvakotiin ja miestä laitetaan toiseen vastaanottokeskukseen, mutta nainen ei missään nimessä uskalla hakea eroa, koska hän ei tiedä, jos on pakko palata takaisin. Hän ei voi olla eronnut, koska se voi tarkoittaa ihan hengenvaarallista tilannetta hänelle, että tietysti hän ei eroa. Et niiden turvapaikanhakijoiden, meillä oli perhe, joka tuli ihan kumiveneellä meren yli ja lapset todella traumatisoituneet. Äiti joukkoraiskattu, eli heidän kokemukset ovat todella rajuja. Sitten se tuntuu vähän pieneltä, että mies on kerran lyönyt. Ja sit tulee Suomen viranomaisilta niin raju päätös että tätä perhettä nyt erotetaan ja heille tuli sitten taas trauma ja niinku lapsia on aikaisemmin kidnapattu ja kidutettu ja nyt sosiaalityöntekijä ilman tulkkia pisti lapset autoon taksiin ja turvakotiin ja lapsille tuli ihan traumatakauma.” T5

Oleskeluluvissa otetaan nykyään huomioon mahdollisuus oleskeluluvan jatkamisesta perhesiteen päättymisestä huolimatta, esimerkiksi perheväkivaltilanteissa (10.4.2015/377). Kyseisen pykälän ansiosta avunhakeminen väkivaltaisen suhteen päättämiseen ei ole niin suuri kynnys maahanmuuttajalle. Ongelmana saattaa kuitenkin olla se, että maahanmuuttajataustaiset naiset eivät välttämättä tiedä mahdollisuudesta hakea uutta oleskelulupaa. (Kanervo ym. 2001, 178). Turvakotipalvelujen kansallisiin laatusuosituksiin (2013) on tehty merkintä työskentelyn kriteereihin, jossa mainitaan että: ”Maahanmuuttajataustaisille turvakodin asiakkaille, joiden oleskelulupa on väkivallan tekijästä riippuvainen, autetaan anomaan henkilökohtaista oleskelulupaa ja työilupaa” (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013, 22). Keskisen tutkimuksessa ilmeni, että oleskeluluvan saaminen ei kuitenkaan ollut varmaa. Haastatteluissa kerrottiin naisista,

joiden oleskelulupa Suomeen evättiin vaikka oli todisteita perhesiteen katkeamisesta väkivaltaisuuden takia. (Keskinen 2017, 282–283.)

”No juuri se asema (yhteiskunnallinen), että millainen asema on. Mä muistan, että yks nainen, naimisissa samasta maasta olevan kanssa, tulivat molemmat tänne ja miehellä oli työpaikka, mutta naisella ei mitään. Hänen status oli tosi huono, ja ihan rankan väkivallan uhri, puukkoa ja näin, hän ei uskaltanut, meni takaisin, koska toinen vaihtoehto, ero, niin oleskelulupa loppuu ja ei saisi todennäköisesti jatkoa, ja sit olisi käytännössä pitänyt palata takaisin kotimaahan. Mutta kotimaassa hänellä oli lastenkotitausta, ei mitään sukua, ei mitään sosiaalisia verkostoja, ei mitään. Eli hänen kohdallaan ihan ymmärrettävää, että hän palasi takaisin miehen luo.” T5

8 MONIKULTTUURISEN VÄKIVALTATYÖN VALMIUDET JA TYÖN KEHITTÄMISTOIVEET

Tutkimuksen toisena teemana oli valmiudet monikulttuuriseen väkivaltatyöhön ja sen kehittämistoiveet. Työntekijät kokivat omat taitonsa hyväksi, mutta palvelurakenne ei välttämättä ole maahanmuuttajataustaisille asiakkaille yhtä toimiva kuin valtaväestölle. Seuraavaksi tarkastelen, miten työntekijät arvioivat omat taitonsa sekä turvakodin valmiudet monikulttuuriseen työskentelyyn ja millaisia kehittämisehdotuksia heillä olisi parantamaan väkivaltatyöskentelyä ja palveluverkostoa sekä ehkäisemään maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa.

8.1 Työntekijöiden omat taidot

” – Et joskus tuntuu ylipäättään turvakotityössä, että täytyis tietää ihan hirveesti asioita, et täytyy osata mielenterveysasioita, päihdeasioita ja maahanmuuttaja-asioita ja oikeudellista apua.– ” T7

Turvakodissa työskentely vaatii työntekijältä paljon tietoa ja osaamista palveluista, lainsäädännöstä ja psykologiasta. Yksikään haastateltavista ei ole saanut varsinaista koulutusta parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn. Pari haastateltavista kertoi suorittaneensa sosionomiopinnoissaan maahanmuuttajiin keskittyvän opintokokonaisuuden ja kolme mainitsi käyneensä Ensi- ja turvakotien liiton järjestämässä väkivaltakoulutuksessa, jossa maahanmuuttajien kohtaama parisuhdeväkivalta on ollut pienessä sivuosassa. Osa työntekijöistä oli tutustunut aiheeseen omalla vapaa-ajallaan kehittämään omaa työskentelyään eteenpäin. He myös uskoivat, että tulevaisuudessa koulutusta ja tietoa aiheesta on tarjolla enemmän maahanmuuttajien määrän lisääntyessä. Työntekijät toivoivat itselleen lisää koulutusta ja kokivat, että kielitaitoa voisi kehittää lisää. Englanninkielen taidoiltaan työntekijät vaihtelivat oman arvionsa mukaan. Työntekijät kokivat, että kielten opiskelu helpottaisi heidän työskentelyään, mutta työntekijät eivät halunneet käyttää vapaa-aikaansa uuden kielen opiskeluun. Osa työntekijöistä toivoi, että pystyisivät tarjoamaan maahanmuuttajanaيسille enemmän läsnäoloa ja kuulluksi tuleamista

kielivaikeuksista huolimatta. Kysyttäessä omista kyvyistä ja taidoista maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn haastateltavat vastasivat esimerkiksi:

”No mä koen aika hyväksi joo-o. Ihan siis sillä tavalla, että pystyn niinku kohtaamaan erilaisuutta ja erilaisia ihmisiä. Että en koe sitä mitenkään vaikeena, mutta siis tää kieli on mulle se iso ongelma. Et nää, jotka puhuu jo jotenkin suomee, pystyy jo vähän yhistää englantia ja suomee ja näin, nii heidän kanssaan koen, että on ihan hyvin. Sit tietysti nää, jotka ei puhu, nii sit se on haaste se kieli.” T1

”Omat kyvyt ja taidot... No ihan hyvin (naurahtaa). No joo, varmaan se et meillä kaikilla on niinku halu auttaa asiakkaita ja sitten jotenkin et ei nähä sitä kielimuuria esteenä ja jotenkin se, että löytyy sitä ymmärrystä totta kai ja jotenkin se, että otetaan maahanmuuttaja-asiakkaat vastaan yksilöinä. Et ei silleen et sä oot tästä maasta ja nyt sut leimataan tänlaiseksi tai näin. Tietysti heikkoutena se et ois ihana osata kaikkia eri kieliä, et pystyis vaan auttamaan asiakasta omalla äidinkielellään, että sehän ois aivan mahtavaa.--” T3

”No elekieli on hyvä ja hyvin niiden kanssa tulen toimeen, ne on hyvin avoimia ja niiden kanssa voi jutella ja ne ottaa vastaan ja vaikka ei välillä ymmärtäkään, niin kyllä me jotain keksitään (naurahtaa).” T4

Keskisen (2012) haastattelututkimuksessa tuli ilmi, että väkivallan parissa työskentelevillä on erilaisia käsityksiä väkivallan syistä ja työskentelymenetelmistä. Kulttuuristavalla näkemyksellä osa ammattilaisista haki lähtömaan kulttuurista selitystä, kun taas toiset pyrkivät tarjoamaan universalistisia työskentelymenetelmiä ja palveluita, jolloin merkityksellisiä eroja ei välttämättä onnistuttu ottamaan työskentelyssä huomioon. Kolmantena keinona eroja lähestyttiin monipuolisemmin ja asiakaslähtöisesti. Tällöin kulttuuristava sekä homogeenisoiva näkemys nähtiin huonoksi vaihtoehdoksi väkivaltatyössä. (Keskinen, 2012.) Haasteltavillani työntekijöillä tuntui myös olevan tämä viimeksi mainittu näkemys työskentelynsä, kulttuuristava näkemys ilmeni vain parissa lauseessa. Tärkeää oli, että asiakas nähtiin yksilönä ja hänen toimijuuttaan prosessissa haluttiin vahvistaa. Työssä tarvitaan ymmärrystä erilaisiin ratkaisuihin ja kriittistä oman kulttuurin tarkastelua. Työntekijät kokivat vahvuuksinaan erilaisten kulttuurien kohtaamisen ja niiden ymmärtämisen, positiivisen asenteen, halun auttaa ja oppia uutta.

Työntekijän on tärkeä kunnioittaa asiakasta ja uskallettava asennoitumaan ei-tietämisen tilaan, ilman ennakkoasenteita tai omia tulkintoja. Tällä tavoin pyritään vastavuoroiseen työskentelyyn asiakkaan kanssa, jossa ratkaisuja etsitään yhdessä. (Ojuri & Laitinen 2015, 28.) Työntekijöiden puheissa toistui usein asiakkaan yksilöllisyys ja kohtaaminen ja asioiden merkityksiä kysyttiin usein asiakkaalta, jotta kumpikaan ei tekisi vääriä tulkintoja vuorovaikutustilanteissa. Ja jos työntekijällä on jotain ennakkokäsityksiä tietyn alueen ihmisistä, ne ennakkokäsitykset on käytävä hienovaraisesti asiakkaan kanssa läpi toista loukkaamatta, jotta välttyttäisiin vääristä oletuksista. Työntekijän on myös ymmärrettävä ihmisten erilaisia tapoja ja valintoja, vaikka omaan käsitykseen ne voisivat tuntua vierailta tai epärationaalisilta. Asiakkailla on mahdollisuus määritellä työskentelynsä tavoitteita asiakkaan oman ymmärryksen kautta tilanteestaan (ks. Virkki & Lehtikangas 2014, 128).

” – Jotenkin se että pitää olla tosi tarkka keskustelussa ihmisen kanssa ja mitä joku asia merkitsee hänelle. Et mä voin puhua jostain ja hän voi kuulla ihan jotain eri juttuja, ja samalla kun hän puhuu jostain, mä voin tehdä ihan omia tulkintoja. Ja me voidaan puhua koko tunti ja on ihan kaks eri maailmaa ja molemmat olisivat varmaan kirjoittaneet ihan erilaiset yhteenvedot kun puhuttiin. Mä mietin, että kai se kulttuurisensitiivisyys ei ole niin paljon sitä, että mun täytyy tietää siitä kulttuurista paljon faktatietoja ja näin. Mutta se että mä olen avoin sille ihmiselle juuri siinä hetkessä kun hän avautuu sellaisena kuin hän on. Ja etten ota häntä vaan sen ryhmän edustajana vaan, ku sekin on huono. Mutta että niin yksilönä, joka on siinä mun edessä ja yritän mahdollistaa, että meidän välillä oikeasti tapahtuu jokin kommunikaatio, joka ei ole vain tyhjiä sanoja ilman merkityksiä. Se sitten tarkoittaa, että mun pitää aika paljon myös kysyä mitä tämä sulle merkitsee tai mitä tämä tarkoittaa? Ja aika usein tunteiden kautta hyvin tavoittaa jotain merkityksellistä, koska jokin asia voi olla mulle, että mä en tajua ollenkaan että se on iso juttu. Ja sit ku mä näen että häntä itkettää, mä voin peilata sitä, että sua itkettää ja hän purskahtaa itkuun ja kerro mulle mikä tässä on? Ja jotenkin et uskalletaan myös kysyä, että asiakas voi itse mulle selittää, mikä se juttu on ja mun on tavallaan niinku uskottava. Ehkä se kulttuurisensitiivisyys on myös sitä, että mä voin hyväksyä että näinkin ihminen voi elää. Että ei ole vain yks totuus, tai millä tavalla mä olen mieltä jostain asiasta, mutta okei hänen totuus on se. Ja kun mä saan enemmän tietoa, millä tavalla hän ymmärtää tätä maailmaa tai hän ymmärtää

tätä lapsenkasvatusta tai se mitä hänelle tapahtui, niin siitä mun täytyy lähteä liikkeelle. Eli millä tavalla hän ymmärtää oman ongelmansa, siitä mun täytyy lähteä liikkeelle. Ei sitä, että sulla on väkivaltaa kotona ja nyt tehdään näin näin ja näin. Se ei toimi. Et jotenkin se että, mitä hän tunnistaa kipukohdakseen, jonka hän haluaa sitten käsitellä. Et jotenkin sillä tavalla.” T5

Kysyin haastateltavilta miten heidän käsitykset maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn ovat muuttuneet kokemuksen karttuessa. Väkivaltatyö nähtiin koko ajan kehittyvänä työnä, jossa uuden oppiminen ei lopu. Kokemus toi lisää varmuutta omaan työskentelyyn ja työntekijät jakoivat tietoa myös toisilleen. Kokemuksen karttuminen voi tuoda myös ymmärrystä maailmantapahtumien, esimerkiksi sotien, vaikutuksiin yksilössä. He kertoivat työn helpottuneen, koska nykyään on enemmän tarjolla tietoa ja materiaalia sekä palvelut ovat parantuneet auttamaan maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Henkilökohtaisesti työntekijät kokivat, että ymmärrys on kasvanut eri kulttuureja kohtaan. Toisaalta, haastatteluissa ilmeni myös tunne, että kaikesta kokemuksesta huolimatta on aina lisää opittavaa eikä pidä turvautua liaksi universalistisiin työskentelymenetelmiin tai omiin ennakkokäsityksiin:

”No se tiedon lisääntyminen tuo tietyllä tavalla varmuutta siihen. Että asiakkaan ei ehkä tarvii niin paljon selittää sitten vaikka sitä kulttuuritaustaansa, että jonkun verran ymmärtää siitä jo etukäteen. Et se tuo sitä siihen ehkä tiettyä helppoutta. Joskus tietysti voi olla niinkin päin, et sitä olettaa että on niinku olevinaan tietävinään enemmän ku mitä sitä oikeasti onkaan, ku ei ne kuitenkaan oo ihan niin homogeenisiä ne kulttuurit. Niin siinä sitten voi olla jonkun asiakkaan kohdalla jokin asia on mulle tullut tutuksi ja selväksi, mutta sit huomaa että seuraava vaikka tuliskin melkein samasta kulttuurista niin asia ei aina meekkään ihan niin.” T7

”No toki siis tiedolliset taidot eri kulttuureita, eri kulttuurien tuntemuksista, tavoista, tällasista, niin nehän toki karttuu tavallaan ajan myötä. Ja nimenomaan ehkä semmoseen puoleen sitä koulutustakin oisin ehkä kaivannut ja vois tulla nyt tälläkin hetkellä tottakai. Että mitä nyt on niitä erityispiirteitä ja muita. Mutta sitten taas muuten se asiakkaan kohtaaminen, nii sehän on sitä asiakastyötä ja nimenomaan sitä vuorovaikutustyötä, oli kyse sitten maahanmuuttajasta tai suomalaisesta tai mikä se kulttuuritausta onkaan. Eli taustalla on asioita mitä täytyy ottaa huomioon, mutta kyllä se kohtaaminen on

kuitenkin sitä kohtaamista. Ja vaikka millä kulttuuritaustalla oleva ihminen olisi siinä väkivaltatyössä tai tulis asiakastyössä vastaan, niin täytyyhän sitä sillä tavalla varovaisesti lähteä liikenteeseen, sillä lailla kunnioittavasti ja ilman liian isoja ennakko-oletuksia.” T6

” Noh, ehkä se mitä just sanoin, et heillä on oikeus pitää myös niitä tiettyjä asioita siitä omasta kulttuurista, et se on ehkä muuttunut. Ku silloin alkuun ehkä ajatteli enemmän silleen, et ku tänne tulee ja täällä heitä autetaan, nii Suomessa sitten eletään suomalaisella tavalla. Mutta enää en ajattele ollenkaan niin mustavalkoisesti sitä, ja et se on rikkaus ja niistä oppii valtavasti itekkin. Ja ihan siis sellaisia positiivisia asioita ehkä enemmän on tullu sitten, ku on tullu enemmän kokemusta ja nähny enemmän.” T1

”—Asiakastyössä, tai siis mun mielestä tää on semmoinen työ, että koko ajan on kehityttyvä, tässä ei voi koskaan olla valmis.” T6

8.2 Monikulttuurinen työskentely turvakodissa

Kulttuurisensitiivisyys ei ole pelkästään turvakodintyöntekijöiden taitoa monikulttuuriseen väkivaltatyöhön. Myös instituutioiden ja muiden väkivaltaa kohdanneiden kanssa työskentelevien taidoilla ja valmiuksilla on merkitystä väkivallasta selviämisellä. Kulttuurisensitiivisiä tekijöitä pyritään turvakodissa huomioimaan, esimerkiksi asiakkaan toiveesta käyttää naistulkkia arkaluontoisissa asioissa, ruokavalion rajoitteissa tai uskonnollisten tekijöiden huomioimisessa. Asenteet turvakodin kulttuurisensitiivisyyttä kohtaan vaihtelivat, mutta suurin osa koki turvakodin kyvyn monikulttuuriseen työskentelyyn hyväksi.

”Hmm, se on aina hyvin yksilöllistä se, että jokainen tilanne otetaan omana tilanteenaan niinku yksilöllisenä tilanteena ja mietitään sitä kautta mitä siinä pitää huomioida ja ne toiveet otetaan mukaan ja näin, mutta ei etukäteen hirveästi esimerkiksi kerätä jotain tietoa jostain tietystä kulttuurista, se tulee tässä kokemuksen mukana ja sitten pyritään aina sen mitä jo tiedetään niin ottaa huomioon ja sitten kysytään. Mutta varmaan niinku perusasiat ovat, ihan

tämmöiset elämäntavat, arjessa tapahtuvat tavat ja sitten ruoka, uskonto, no kieli tietenkin, että nehän on sellaiset, mitkä pitää huomioida.” T1

” – tuntuu kyllä että ihmiset, ylipäänsä mitä mä olen ollut turvakotityössä ohjaajia kohdannut, nii kyllä musta ihan valtaosa on sensitiivisiä ja semmosia huomioonottavia. Joillakin on toisesta kulttuurista ehkä enemmän sitä tietotaitoa ja kokemusta, ku mitä sit toisella. Mut kyllä niitä sit myös yhdessä jaetaan ja pohdiskellaan ja mietitään. Tavallaan työyhteisössä jokainen kouluttaa toistaan sit näissä asioissa myös.” T6

” – Mutta kokonaisuutena kuitenkin mä ajattelen, että ne on niin erilaisia ihmisiä, et mä en usko et se meillä on mikään ongelma tulee olemaan. Et pystytään kyllä hyvin vastaamaan ja ottamaan ihminen ihmisenä ja se on niinku se tärkein. Aina pystytään hymyilemään ja se on tärkeitä. Vaikka ei osais mitään sanoo, niin toinen kokee kuitenkin et hän on turvassa, ku se tänne tulee ja se on se meidän tärkein, että täällä voi olla turvassa.” T1

”No asiakkaan kohtaaminen on asiakkaan kohtaamista tavallaan, oli se kulttuurista mikä onkaan. Mutta toki siis sitä pyritään huomioimaan just sillä tavalla mitä asioita otetaan puheeksi, jos on sitä tietoo kulttuurin liittyvistä asioista, niin sitä ehkä ymmärtää varmasti paremmin sitä asiakasta tai osaa lukea paremmin sitä asiakasta. Osaa esittää ja kysyä asioita niin, että ei toista loukkaisi. Tai sit esimerkiksi tämmönen että millä tavalla huomioidaan käytännön tasolla, niin se että pyydetään naistulkkeja, ku joskus ei voi miehen kuullen puhua joistakin elämän osa-alueista. Että siinä se on ihan konkreettisella tasolla huomioitu. Ja tota... No nää nyt tuli ihan äkkiseltään mieleen.” T6

Taina Riski (2009, 33) on huomauttanut, että kunnalliset peruspalvelut eivät kykene tarjoamaan tarpeeksi laadukasta väkivaltatyötä maahanmuuttajaryhmien kanssa työskennellessä liian vähäisen tietouden takia. Työntekijällä voi olla vaikeuksia tarttua ongelmaan, jos hän ajattelee väkivallan johtuvan kulttuurisista syistä. Työntekijä voi sitten kokea kulttuurisiin tekijöihin puuttumisen hankalaksi. Kuitenkaan väkivaltaa ei voi selittää kulttuurilla, vaan työntekijän tehtävä on korostaa väkivallattomuuden periaatetta ja kuunneltava asiakasta. Viranomaisten puuttumattomuus väkivaltaan ja asiakkaan auttamiseen voi vahvistaa väkivallan jatkumista. (Kanervo ym. 2011, 175–176.) Menjivarin

ja Salcidon (2002, 905) mukaan parisuhdeväkivaltatapauksissa sosiaaliviranomaiset odottavat naisen jättämään kotinsa ja henkilökohtaiset siteensä saadakseen apua turvakodista. Thaimaalaisten kokemukset suomalaisten viranomaisten antamasta avusta olivat vaihtelevia; jotkut keskustelivat vain suomalaisen puolison kanssa sekä oletus aktiivisesta toimijuudesta vaikeutti avunsaamista (Hartikainen 2006, 58–61). Väkivaltaa kohdanneiden kanssa työskentelyssä olisi tärkeää kyetä huomioimaan tekijöitä, jotka vaikuttavat väkivaltaisessa suhteessa pysymiseen kuten perhesiteet, taloudelliset tekijät tai ulkoinen pakko. Seuraavassa sitaatissa työntekijä pohti muiden viranomaisten kykyä monikulttuuriseen työskentelyyn:

”Kyllä suurin osa, mutta joskus on sellaista että ei oikein jaksa englannin kielellä niin paljon työskennellä asiakkaan kanssa tai joskus ei ole sitä jaksamista, paneutumista asiakkaan maailmaan riittävästi, että vain niinku mennään sillä hierarkiatasolla ”Suomessa tehdään näin ja näin” ja se on asiakkaalle aika inhottava tilanne. – Tai ehkä heilläkään ei ole keinoja. Kun todetaan vain, että Suomessa tehdään näin ja näin. Et mä jotenkin koen, että silloin kun ei ole keinoja, niin mennään hierarkkisesti. Se on tosi helppoa. Joskus ei myöskään tajuta sitä, että tarvitaan enemmän palveluohjausta. Et se ei riitä, että naiselle sanot ”tee sitä ja tätä”, vaan että hän tarvitsee jonkun, joka tulee mukaan hoitamaan niitä asioita, koska se voi olla, että hän menee hoitamaan asioita ja hoitaa niitä väärin (naurahtaa) ja sit meidän täytyy käsitellä asia uudestaan.” T5

Lisäksi asiakkaan koulutustausta tai yhteiskunnallinen luokka-asema voivat vaikuttaa väkivaltatyöskentelyyn. Yksi työntekijä koki, että nykyiset väkivaltatyöskentelymenetelmät toimivat parhaiten korkeasti koulutetuille ja länsimaalaisille. Hän toivoi, että työskentelymenetelmiä kehitettäisiin paremmin palvelemaan erilaisista lähtökohdista tulevia ihmisiä. Kohtaamisen puute voi aiheuttaa epäonnistumisen ja turhautumisen tunnetta molemmin puolin. Toinen työntekijä puhui myös universalististen työskentelymenetelmien satunnaisesta toimimattomuudesta ja pyrki muokkaamaan työskentelymenetelmiään yksilölle sopivammaksi esimerkiksi harkitsemalla käyttämiään käsitteitä.

”Esimerkiksi mä muistan yhden vaikean kohtaamisen, että parin kolmen tapaamisen jälkeen mä tajusin vasta, että asiakas on kirjoitus- ja lukutaidoton. Ja mä oletin, että hän osaa lukea. Eli jo se oletamus oli väärin ja sitten kun mä tajusin sen hänen taustan, että hän ei osaa. Hän oli ehkä saanut kolme, hän ei

edes itse muistanut oliko hän saanut kolme vuotta peruskoulutusta omassa kotimaassaan. Ja eli se on todella iso ero sellaisen kanssa työskennellä, kuin jonkun kanssa, joka on korkeasti koulutettu. Ja väkivaltamenetelmät on aika hyvin kehitetty niille, jotka on länsimaalaisia ja hyvin koulutettuja henkilöitä. Niillä toimii tosi hyvin, mutta sitten kun otetaan ne samat menetelmät sellaiseen, niinku ehkä tää oli X:stä tullut nainen, joka ei ollut saanut sitä peruskoulutustakaan, niin se ymmärtämisen ja keskustelun taso jäi ihan erilaiseksi. Paljon enemmän sitä konkretiaa ja silloin mä jotenkin tajusin, että mulla ei ole keinoja, eikä ole välttämättä menetelmiä kehitetty.” T5

”Tota, pikkuisen joo, kun mä lähin työskentelemään tai aloitin työskentelyn, niin tavallaan aloitin sen niin, että kaikkien kanssa toimin samalla tavalla. Ennen kuin tuli tää ymmärrys että kaikki ei ymmärrä noita käsitteitä samalla tavalla, sit nää kulttuuriset erot ja niin edelleen. Että kuitenkin pitäs pikkasen selvää ottaa taustasta, että nyt kun lähden siihen keskusteluun, niin pikkuisen mietin enemmän kenen kanssa oon puhumassa ja miten tavallaan saan sen viestin paremmin perille.” T8

Paulin tutkimuksessa monet norjalaisista turvakodeista kokivat, että maahanmuuttajanaiset eivät saa tarvitsemaansa apua, ja yleensä ottaen turvakodit tarjoavat huonoa palvelua erityisesti erityistarpeiden vastaamisen suhteen. Turvakodintyöntekijät huomauttivat myös, että naisilla on vaikeuksia saada tukea palvelujärjestelmästä. (Paul 1998, 54.) Yksi työntekijä koki, että turvakodissa ei huomioida eri kulttuureita tai aina ei tunnisteta erityistarpeita. Esimerkiksi turvakodin ruokatarjonnassa voidaan huomioida rajoitteet, mutta suomalainen laitospalvelu voi tuntua hyvin vieraalta varsinkin lapsille. Ruokatottumuksista puhuttaessa työntekijä alkaa myös kertomaan, miten äitien ylikuormittuneisuus ja niukat resurssit voi olla este avunhakemiselle.

”Joo, mä jotenkin oon sitä mieltä, että meillä jopa ei tunnisteta erityistarpeita, jotka johtuu siitä kulttuuritaustasta. Ja varsinkaan silloin kun ei tunnisteta, niin sitä suhteellisen, sen asiakkaan suhteessa, vaaditaan liikaa. Ja se tulee molemmille, sekä työntekijälle turhautumisen tunne ja myös asiakkaille semmoinen, että ”okei, mä en kelpaa, mä en pysty”, eli semmoinen epäonnistunut kohtaaminen, että kyllä sitä huomaa.” T5

”No tällä hetkellä meidän turvakodilla aika huonosti. Että x:ien kanssa työskentely ei vaikuta, että vaikuttavuus ei ole niin kuin riittävä. Ja sitten maahanmuuttajien kohdalla se, että huomioidaan eri kulttuuriset tekijät, melkein että ei. Me huomioidaan että on eri kieli ja tilataan tulkki ja that’s it. Että ei oo kovin paljon sitä ymmärrystä.” T5

”No joo, no ruokaan ku se on laitos eli meille tulee keittiöstä se ruoka. Että se on tietynlaista se ruoka, että kyllä sitä me emme huomioi ollenkaan. Ja ruoka on hyvin tärkeä niin kuin rauhoittumisessa, halutaan vakauttaa ihmisen psyykkiseen stressireaktioon: tarvitaan lepoa, ruokaa ja ihmisten läsnäoloa. Mutta esimerkiksi nyt on yks x-maalainen, ja koko perhe ei ole tottunut ruokaan, mitä meillä täällä laitoksessa on eli käytännössä he eivät syö täällä. He menevät sitten ulos syömään eli todella tärkeä osa siitä vakauttamisesta on pois. Sit on ollut perheitä Lähi-Idästä, sama juttu, ne lapset, se peruna ei käy heille ollenkaan, riisi on se kova sana. Ja meillä tarjotaan tosi paljon perunaa, koko ajan, (naurahdus) että ruuan tasolla aika huonosti. Sanotaan et joo periaatteessa perhe vois itse sitten kokata ja näin, se ei käytännössä onnistu. Nainen on väsynyt sit voi olla monta lasta ja meillä ei ole lastenhoitoa, että miten se onnistuu sitten? Että menee itse kauppaan ostamaan. Et tää on aika huono. Yks miten huomioida eri kulttuureita, esimerkiksi, jos on monta lasta, ja tää on vähän niin että, ne uskonnolliset yhteisöt, heillä voi olla tosi paljon lapsia ja sitten maahanmuuttajataustaiset voi olla viis pientä lasta. Mä muistan yhden perheen, nainen tuli ja viis lasta alle kouluikäistä, ja raskaana ja niin ku meillä turvakodilla ei ole lastenhoitoa ja kun heidän oma koti on liian kaukana ja siellä kodin lähellä on päiväkotia, eli hän ei ole jaksanut, viis lasta joka päivä viedä päiväkotiin totta kai bussilla, eikä sosiaalitoimi maksanut maksusitoumusta taksikuljetuksiin. No käytännössä se tarkoitti, että äiti ajatteli tästä päätöksestä, että hän tulee turvakotiin, niin kuormittuu. Hän päätti, että hän mielellään menee takaisin kotiin, koska se on kuitenkin helpompaa, vaikka mies lyö, niin mies välillä auttaa myös. Ja lapset ovat tutussa ympäristössä ja siellä on tuttu ruoka ja kaikki että (huokaus) nii...” T5

8.3 Työntekijöiden kehittämistoiveita väkivaltatyölle

Työntekijöillä oli monenlaisia ehdotuksia auttamaan väkivaltaa kokeneita maahanmuuttajanaisia. Yksi kehittämistoive oli tietouden lisääminen ja koulutus. Turvakodin piirissä he toivoivat enemmän koulutusta turvakodin työntekijöille, enemmän tietoutta oleskeluluvista ja kulttuurisensitiivisyydestä. Yksi työntekijä toivoi erilaisten väkivaltatyöskentelymenetelmien kehittämistä, jotta ne sopisivat paremmin erilaisille ihmisille. Tutkimuksen lisääntyminen aiheesta koettiin tärkeäksi tiedon ja toimivien käytäntöjen lisääntymisen kannalta. Lisäpalvelujen tarpeesta valtakunnallisella tasolla mainittiin myös tietokeskus, johon kerättäisiin tietoa ja materiaalia maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn. Tietokeskuksen avulla työntekijöiden olisi helpompi hyödyntää toisten tietoa ja kokemusta väkivaltatyöskentelystä. Turvakotia voisi myös auttaa jos yksi työntekijöistä olisi mielenterveydellisiin haasteisiin tai maahanmuuttajiin erikoistunut työntekijä. Maahanmuuttajiin perehtyneitä tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä toivottiin niin väkivaltatyöskentelyyn että kaupungin perhetyöhön. Kokeneemalta työntekijältä voisi sitten kysyä konsultaatioapua tarvittaessa. Yksi työntekijöistä kertoi, että olisi mieluisaa, jos turvakotiin saapuisi esimerkiksi päivän ajaksi pitkään Suomessa asunut maahanmuuttaja kertomaan omasta kulttuuritaustastaan ja jolle voisi esittää itseään askarruttavia kysymyksiä.

”No tämmönen ylipäättään eri kulttuurista tulevan ihmisen kohtaaminen, kyllähän siihen jotain koulutusta vois olla, mä en vaan osaa sanoa ku kuitenkin käytännössä niitä asioita on kuitenkin aika paljon tässä oppinut. Et mikä vois olla koulutuksen avulla sit semmoinen juttu mihin tulis. Et melkein enemmän se on sit sitä, ku jokin asia tulee vastaan, niin siitä pitää sit vaan alkaa ottaa selvää. Et en tiedä pystyiskö koulutus antamaan semmosta tyhjentävää tietopakettia ja sitten kaikkiin niihin kysymyksiin. Et ehkä näihin oleskelulupa-asioihin, ne on mulla vähän hämäränpeitossa, millä statuksella kukakin on ja mitä se tarkoittaa, minkä tyyppisiä palveluihin he ovat oikeutettuja saamaan ja milläkin statuksella. Se ehkä on semmoinen mihin joskus kaipais tietoa. Ja se jos ei ole mitään statusta niin miten sitten toimitaan? Jos jotenkin oleskelulupa on umpeutunut eikä oookkaan uutta hakenut tai muuta, nii ne on meillä vähän hämärän peitossa. Että mitäs sit tehdään?” T7

” – Ehkä sitä, että työntekijät miettivät omia mielipiteitään asiakkuuksissa, ja pohtia silloin kun ollaan tosi vahvasti jotain mieltä. Pohtia että voisiko olla eri vastaus samaan asiaan tai onko jotain muuta taustalla, että enemmän sitä reflektointia. Mihin oikeastaan on aika vähän aikaa tässä turvakotimaailmassa tällä hetkellä.—” T5

” – Mut silti jos mä palaan vielä siihen vakauttamiseen, niin turvakoti talona on jo sellainen, että se vakauttaa, se on fyysistä turvaa. Ja se on fakta, että ovet ovat lukossa ja kamerat ovat olemassa. Se jotenkin tukee sitä, että nyt voin nukkua rauhassa. Paitsi ne turvapaikanhakijoiden lapset, joita on kidutettu ja kidnapattu, että sitä voi pelätä omassa huoneessa ja pelätä että ikkunasta tulee jotain sisään. Siinä meillä on aika huonosti, ois joskus hyvä jos meillä täällä ois psykiatrinen sairaanhoitaja... Se vaan auttoi, jos hänen huomionsa siirrettiin pois esim. leikkiin, mutta tuli jatkuvasti takaisin se sama...” T5

” — mehän ollaan joskus ajateltu, et tulis joku joskus vaikka meille kertomaan muutaman päivän niistä kulttuureista, joita tällä hetkellä alueella on. Nii varmaan semmonenkin ois hyvä, että joku tulis, joka tietää ihan täysin sen maan kulttuureista ja voi tulla kertomaan siitä. Ku muistan miten, tästä on jo vuosia aikaa, oli tota x-yhteisöstä mies ja nainen kertomassa heidän omasta kulttuuristaan ja oli yhden päivän ja koko ajan työntekijät sai kysellä ”no mites sitten ja onko näin” ja se jäi tosi hyvin niinku mieleen ne asiat. Niin joku tämmönen,oon joskus ajatellut, et jos tulis ja kertois.” T2

”Ainakin menetelmät, joita käytetään väkivaltatyössä eli väkivallan puheeksi ottaminen, psykoedukaatio väkivallan muodoista, traumareaktioista ja vireystilasäätelystä, ne menetelmät pitäisi olla moninaiset, eli tosi hyvin eritelty eri ihmisten kanssa. Esimerkiksi musta traumaprotokollaharjoittelu keinona palata nykyhetkeen, se on hieno, mutta se toimii vain korkeasti koulutettujen suomalaisten kanssa. Tai siis tää on mun kokemus, että muuten ei onnistu. Eli oisko jokin traumaprotokolla, jossa olisi pelkistetympi muoto. Tai jokin semmoinen vastaava vireystilasäätely, jonka mä voin tehdä myös asiakkaan kanssa, jonka käsitteet on ihan erilaiset. Että esimerkiksi asiakas, joka ei tunnista itsessään mitään niinku semmosia reaktioita. Miten mä teen hänen kanssa vireystilaharjoituksen?” T5

Osa työntekijöistä mainitsi, että olisi hyvä jos maahanmuuttajanaيسille pystyttäisiin tarjoamaan tarpeeksi pitkiä turvakotijaksoja ja tukea sitä tarvitseville, varsinkin jos uhkana olisi asiakkaan syrjäytyminen. Lisääntynyt lastenhoitoapu turvakodissa koettiin myös hyödylliseksi, koska se helpottaisi äidin jaksamista turvakodissa. Ilman riittävää lastenhoitoapua äidit kuormittuvat ja kokevat paremmaksi vaihtoehdoksi jättää tulematta turvakotiin tai jaksot turvakodissa jäävät lyhemmiksi.

”Päiväkodin yhteys turvakotiin ois mahtavaa tai lapset ainakin osittain niinku hoitoon, että äiti sais oikeesti myös levätä. – Tukihenkilöt, oman kulttuurin tuntevat tai ihmiset, jotka jotenkin jo ovat päässeet tähän niinku tähän suomalaiseseen tapaan, olisivat niinku rinnalla kulkemassa. Että tukihenkilön kautta vois päästä niinku uusiin verkostoihin. Että se olis vähän niinku semmoinen tukijalka. –” T5

Maahanmuuttajanaيسille toivottiin tukihenkilöitä rinnalla kulkijoiksi, varsinkin palveluohjauksellista tarvetta tukemaan. Työntekijöille jäi joskus huoli asiakkaista turvakotijakson loputtua. Tukihenkilöiden avulla turvakodeissa pystyttäisiin keskittymään enemmän varsinaiseen väkivaltatyöhön ja turvakotijakson jälkeenkin väkivaltaa kokeneella olisi henkilö, kehen turvautua. Työntekijät puhuivat tukihenkilöistä vaihtelevasti sosiaalityön ammattilaisina tai vapaaehtoisina hyväntekijöinä. Sosiaalisten verkostojen vahvistuminen koettiin hyödylliseksi, esimerkiksi valtaväestön ja maahanmuuttajien välinen kanssakäyminen. Palkatuista etnisistä avustajista turvakotityön lisäresurssina oli positiivisia kokemuksia Mixeriprojektissa (Hartikainen 1999, 53). He olivat itse maahanmuuttajia tai kahden kulttuurin perheistä ja täten kaksi- tai monikielisiä. Lisäksi heillä oli koulutusta tai kokemusta sosiaalialasta sekä soveltuvuutta työtehtävään. Avustajat keskittyivät tulkkaukseen epävirallisissa asioissa sekä auttoivat maahanmuuttajanaيسia verkostoitumisessa sekä käytännön asioiden hoitamisessa, jolloin turvakodin työntekijät pystyivät keskittymään varsinaiseen väkivaltatyöhön. (emt., 53.)

Vertaistukiryhmät koettiin erittäin merkittäviksi väkivallasta selviytymisessä, mutta niiden toimivuus käytännössä epäilytti ryhmien heterogeenisyyden ja tulkkien saatavuuden takia. Tulkkien käyttöä haluttiin enemmän niin turvakoteihin kuin muihinkin palveluihin. Tulkkien käytöllä halutaan tukea maahanmuuttajan mahdollisuutta tulla kuulluksi omalla äidinkielellään sekä vähentää läheisten vaikutusta tulkkauksitilanteissa, esimerkiksi puolison tulkkauksesta. Myös materiaalia parisuhdeväkivallan uhreille haluttiin käännettäväksi eri kielille. Lisäksi haastattelijat mainitsivat toiveen maahanmuuttajien paremmasta

kotouttamisesta ja yhteiskunnasta tiedottamisesta esimerkiksi kielikursseille osallistumisen muodossa. Kotouttamisessa pitäisi myös huomioida parisuhdeväkivallan mahdollisuus. Haastateltujen puheista sai kuvan, että kotouttamispalvelut saattaa jäädä liian helposti välistä varsinkin pienten lasten äideiltä.

”Se on harmi, että emme tiedä mitä asiakkaalle tapahtuu turvakotijakson jälkeen. Ne sitten on sossujen armoilla, riippuu siitä millainen sossu on ja millaista ohjausta ja apua he saavat. Ja miten joihinkin vertaistukiryhmiin pääsee tulkin kanssa? En oikein usko. Et varmasti olisi paljon kehitettävää. Meidän asiakkaat kokee, että vertaistukiryhmät on parhaita, kuulee että muillekin on tapahtunut ja selviytyminen antaa toivoa. Mutta en tiedä kuinka paljon niitä ryhmiä on tarjolla ja sitten jos onkin jotain maahanmuuttajaryhmiä tarjolla, niin liittykö se parisuhdeväkivaltaan? Osaako ne ohjaajat ohjata sitä ryhmää? Et olis varmasti kehitettävää. Et toivon että lisää porukkaa saadaan tähän työhön ja tarvetta on paljon enemmän kuin niitä palveluja, joita tarjotaan.” T8

” – Ja se tavallaan niinku ongelma, mikä mun mielestä näissä välillä on, on se että me haluttais antaa mielellään heille omankielistä materiaalia asioista, jotta he pystyis ihan omin päin tutustumaan siihen, niin sitä on aika huonosti. Et infopankki on aika hyvä sivusto, et sinne me ollaan aika paljon asiakkaita ohjattu ottamaan selvää omalla kielellä, siellä on monella kielellä asioita ja myöskin väkivallasta. Et tosi mielellään annettas heille luettavaa kyllä väkivallasta ja suomalaisesta yhteiskunnasta omalla kielellä.” T7

Palveluiden tasoon oltiin enimmäkseen tyytyväisiä, mutta niihin toivottiin enemmän maahanmuuttajanäkökulman huomioimista sekä lisää resursseja. Maahanmuuttajille toivottiin myös enemmän ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluita, koska palvelutarjonta ja turvakodin resurssit koettiin riittämättömiksi. Informantit kertoivat kuinka tärkeää olisi, että lapsettomat asiakkaat ja väkivallan tekijätkin saisivat paremmin apua ja palveluita. Myös Päivi Honkatukian (2011) tutkimuksessa havaittiin lapsettomien naisten heikompi asema erilaisten tukimuotojen saamisessa.

Työntekijät toivoivat yhteistyön tiivistämistä maahanmuuttajien kanssa työskenteleeviin. Vetovastuu väkivallan kokijan tilanteesta on epäselvää ja tiedonkulku eri toimijoiden kesken heikkoa. Terhi Mäkeläisen ym. (2012, 42) selvityksessä ilmeni, että kuntien toimihenkilöt

eivät välttämättä ole tietoisia seutukunnan väkivallan uhreille olevista palveluista. Haastatteluissa nousi esiin useasti maahanmuuttajien palveluohjauksellinen tarve ja toivottiin enemmän sosiaalityöntekijöitä hoitamaan palveluohjausta, koska se vei liikaa aikaa turvakodissa varsinaiselta väkivaltatyöskentelyltä. Jälkihoito koettiin tärkeäksi osaksi väkivallasta selviytymistä ja turvakoti enemmänkin alkusysäyksenä väkivaltakierteen katkaisemiseen. Osa työntekijöistä ilmaisi kokeneensa huolta asiakkaan tilanteesta turvakotijakson jälkeen, koska ”palveluviidakko” ja byrokratia voi olla haasteellista valtaväestöllekin. Mäkeläisen ym. (2012, 42) mukaan palvelujärjestelmä ei kykene tarjoamaan tarpeeksi tukea ja vertaisryhmiä väkivaltaa kokeneelle. Seuraavassa sitaatissa työntekijä kertoo kokemuksistaan turvakodin jälkeisestä pärjäämisestä:

”No sitä jälkihuollollista tukea, sitä täytyis olla enemmän. Et se on aika tavallista, et ku asiakas meiltä lähtee niin meille jää iso huoli siitä, et miten nää asiat hoituu. Et vaikka me tehtäs pitkä lista siitä et mitä asioita on hoidettu ja mitkä on vielä hoitamatta, ja vaikka me annettas se lista asiakkaalle ja me annettas se lista sosiaalityöntekijälle ja silti meille jää semmoinen olo, että kuka oikeesti ottaa koppia tän ihmisen asioista. Et ihan siis just tämmösistä arjen asioista, et postista, et Kela lähettää jonkun paperin, se voi olla tosi tärkeä, mut jos asiakas ei yhtään ymmärrä et mistä siinä puhutaan ja muuta, niin kuka häntä siinä sit auttaa? – Ja sit joskus ku ne päätökset, ne on niin vaikeeselkosia, et mekin täällä joskus luetaan, että mitähän tää nyt oikeasti tarkoittaa. Et Kelasta saattaa tulla tai toimeentulotuesta tulee niin monimutkaisia tekstejä, että ei suomalainenkaan ammatti-ihminen aina ymmärrä et mitä tässä tarkoitetaan ja mihin tää päätös perustuu ja... Et kyllä sellaseen tarttis olla paljon enemmän tukea.” T7

”No juuri se, että enemmän palveluohjausta. Ja semmosta rinnalla kulkemista tarvitaan enemmän. Ja pitää ottaa huomioon, että heidän kotimaassaan olevat väkivaltakokemukset voi olla aika rajuja ja sitten ne traumaattiset reaktiot täällä on myös aikamoisia. Ja että monesti he saattaisivat tarvita terapiaa pitkään ja me tiedetään miten vaikeaa suomalaisellekin on käydä läpi koko prosessi kunnes saa oman terapeutin, Kela-korvauksia, ja heillä on vielä niinku vaikeampaa. Semmonen tosi vahva tuki jatkohoidossa kyllä.” T5

”No jos aatellaan että turvakodin päätehtävä on se väkivaltatyö, niin kyl me sitten toivottas että sosiaalitoimessa olisi osaamista tämmösiin. Että kaikki

tämmönen palveluohjauksellinen asia, niin se ei oikeastaan kuulu, jos tarkkoja ollaan ja lain mukaan, niin ei se kuulu meille. Mutta ku ei sitä muutkaan tee ja me tiedetään, että se asiakkaan asia ei etene, jos ei sitä joku tee. Ja niin kauan ku asiakas on tässä meillä, niin monesti me se tehdään, vaikka me tiedetään, että meidän ei kuuluisi tehdä. Mutta ihan joku asunnon hakeminen, niin eihän asiakas pääse täältä turvakodilta yhtään minnekään jos ei hänelle haeta asuntoa. Ja monet kerrat ollaan sosiaalitoimeen oltu yhteydessä että teiltä tulis joku sosiaaliohjaaja asiakkaan kanssa tekemään asuntohakemuksia tai jotain muuta niin ei, ei sieltä kukaan tule. Et kyl se on pakko meidän täällä tehdä, koska muuten se asiakas on täällä kuukaudesta toiseen. Et siihen jotenkin kaipais enemmän...” T7

Sekä suomalaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että apua väkivaltaan ja sen aiheuttamiin ongelmiin, oireisiin ja vammoihin haetaan pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollosta, joten on tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollossa ollaan valmiita auttamaan väkivaltaa kohdannutta. Sosiaali- ja terveysalalla lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen on käytännössä vähäistä, vaikka se voisi olla ratkaisevassa asemassa ongelman torjumisessa. Tutkimuksen mukaan väkivallan puheeksi ottaminen tai sen tunnistaminen ei ole riittävää, vaikka merkkejä fyysisestä väkivallasta olisi näkyvillä. (Husso ym. 2014, 262.) Väkivaltaa voi olla vaikea myös tunnistaa ja ottaa puheeksi, koska se ei välttämättä ole vain fyysistä väkivaltaa. Henkinen tai taloudellinen väkivalta jää helpommin huomaamatta, koska niitä ei näe ihmisestä ulkoapäin samalla tavalla kuin fyysistä. Psykkiset oireilut kuten unettomuus tai ahdistuneisuus voidaan olettaa johtuvan jostain muusta syystä kuin väkivallasta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteydessä mainittiin työntekijöiden englannin kielen taidon tarpeellisuus sekä asiakkaan puolison tai muun sukulaisen tulkkauksen loppuminen palvelujen kuten neuvolakäyntien yhteydessä. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluissa voisi lapsen lisäksi keskittyä myös vanhemman vointiin.

”No toki se kieli on hirveän tärkeä, että onko tulkkien rahoitukseen tarpeeksi varattu niitä resursseja, mikä pitäis olla periaatteessa kaikkien oikeus. Vai säästetäänkö siitä, et sehän on semmoinen yksi iso asia. Siis ylipäänsä se aika, antaa aikaa asiakkaalle, kohdata niitä asiakkaita oikeasti ja jotenkin läsnäololla osoittaa se, että vaikka mä oon niinku terveydenhoitaja ja sä tulet mulle näyttämään haavaa sormessa tai ihan sama mitä, mutta että sille asiakkaalle tulee sellainen olo, että hänet kohdataan ja hänestä välitetään ja voi muitakin

asioita halutessaan nostaa esille tai kertoa. Et varsinkin maahanmuuttajataustaiselle voisin kuvitella että miten vaikeeta voi olla jostain väkivallasta tai jostain vaikeasta tilanteesta puhua ulkopuoliselle ihmiselle. Et jos sä yrität puhua asiasta ja vastaanotto on jotenkin ohittava tai ”ohjaanpa sinut toiselle luukulle”-tyyppinen, niin sitä korkeammaksi se kynnyks varmast nousee ja voisin kuvitella, että se on maahanmuuttajanaisilla vielä korostuneesti se asetelma siinä. Ja toki toivos palveluissa senkin, että se saattaisi enemmän yhteen ehkä suomalaisia naisia, lapsiperheitä tai mikä se elämäntilanne nyt onkaan ja sitten taas maahanmuuttajataustaisia. Että tavallaan tuntuu varsinkin tommosissa avoimissa palveluissa, että se saattaa herkästi lähtee vähän eriytymään, et maahanmuuttajataustaiset käy jossain tietyssä paikassa, kahvilassa tai muussa ja sit suomalaiset ehkä suosii jotain toista. Et jotenkin huomioitas se rikkaus ja monikulttuurisuus ylipäänsä niissä palveluissa. Ja sit nää erityiskysymykset mistä puhuin jo aikaisemminkin.” T6

”Nii, et periaatteessa jos lapsia on, niin sithän käytännössä voi ajatella että lapsi on osana palveluita ainakin neuvolajärjestelmää tai muuta. Missä periaattees pitäis ottaa puheeksi tämmösiä asioita ja osata kohdata asiakas niin esimerkiksi että siinä ei ole aina se puoliso mukana, vaan et nainen kohdataan myös kahdestaan ja et puoliso ei voi joka kerta tulkkina toimia. Että tämmösii periaatteita joo ja mitkä käsittääkseni jossain ollaan tarkempia ja jossain sitten vähän vähemmän tarkempia sen suhteen et keskitytään vaan siihen lapsen kasvuun liittyviin asioihin esimerkiksi.” T6

9 LOPUKSI

Tutkimuksessani tarkastelin, miten väkivaltatyöskentely toimii maahanmuuttajanaisten kanssa turvakodeissa. Tavoitteenani oli valaista millaisia kysymyksiä voi nousta esiin työskentelyssä ja miten niitä voitaisiin ratkaista. Hypoteesinani oli, että erilaisuutta työskentelyssä ilmenee maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa ja maahanmuuttajilla voi olla valtaväestöstä poikkeavia tekijöitä, jotka vaikeuttavat heidän toimijuuttaan ja vaikuttavat ratkaisukykyihin. Intersektionaalinen näkökulma toi esille, miten eri tekijät vaikuttavat toimijuuteen ja väkivallasta selviämiseen. Heikompia asemia esiintuomalla selkeni kuva palveluiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden sudenkuopista. Aineistostani selvisi, että väkivaltatyötä pyritään tekemään aina yksilöllisesti ja kunnioittavasti, eikä varsinaisesti ole erilaisia työskentelymenetelmiä maahanmuuttajataustaisten ja valtaväestön välillä tulkkaustarvetta lukuun ottamatta. Universaalit väkivaltatyömenetelmät eivät kuitenkaan aina toimi sellaisenaan, vaan niiden nähtiin toimivan parhaiten keskiluokkaisen länsimaalaisen kanssa. Työntekijöiden kuvailemissa haasteissa ilmeni myös heidän kokemuksensa ajasta; aika tuntui kietoutuvan kaiken työskentelyn osa-alueisiin. Työskentely saattoi vaatia enemmän aikaa yhteisen kielen puutteen, isojen kulttuurista johtuvien näkemuserojen tai palveluohjauksellisen tarpeen takia. Väkivaltatyö muistuttaa hoivatyötä sikäli, että työntekijöiden on otettava huomioon tilanteen mahdollinen moniongelmaisuus ja huomioitava asiakkaiden yksilölliset tarpeet väkivaltatyön lähtökohdaksi. Väkivaltatyöskentelyssä ei ole valmiita pakettiratkaisuja eikä työ ole helposti aikataulutettavissa (ks. Hirvonen & Husso, 2012).

Maahanmuuttajanaisisilla on kolminkertainen syrjäytymisriski ulkomaalaisena, naisena ja väkivallan uhrina (Haarakangas ym. 2000, 57). Maahanmuuttajanaisten kokema parisuhdeväkivalta kietoutuu sukupuoleen, etnisyyteen, luokkaan, kulttuurisiin arvoihin ja uskomuksiin, kieleen ja yhteiskunnalliseen asemaan. Väkivaltatyön haasteet voivat kasvaa suureksi, jos yhteen kokonaisuuteen lisätään heikompi asema toisensa perään. Tutkimukseni ei ratkaise maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivallan ongelmaa, mutta joitakin kehittämissuhteita se pystyy tarjoamaan. Maahanmuuttajataustaiset naiset saattavat tarvita monista syistä enemmän aikaa väkivaltatyöskentelyssä, joten toteutuuko palvelu heille samalla tavalla? Työntekijöiden mielestä aina pyritään asiakkaan kohtaamiseen, mutta toteutuuko asiakkaan kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen hitaammassa

työskentelytahdissa, jos työtunnit pysyvät tasavertaisena? Jos työskentely on hitaampaa eivätkä resurssit riitä pidempiin työskentelyihin, myös turvakoti selviytymistä tukevana palveluna voi jäädä vajaaksi. Ihmisoikeusjärjestö Amnestyn mukaan ”yhdenvertaisuuden tavoite ei sulje pois jonkin ryhmän erityistarpeisiin vastaamista. Ihmisten tilanteet kuitenkin ovat aina yksilöllisiä eikä oletettu erikoisryhmään kuulumisen saa myöskään yksisilmäisesti ohjata tai rajoittaa palvelupalettia.” (Lidman 2017, 102.)

Haastattelemani turvakodin työntekijät tuntuivat olevan sosiaalipalveluiden moniosaajia, joilta ei työssä oppiminen lopu koskaan ja liukuhihnatyöskentely ei tule kysymykseenkään. Kokemuksia jaettiin työyhteisössä tietouden lisäämiseksi ja asiakkuuksia saatettiin pohtia yhdessä työporukalla, jotta asiakas saisi parhaan mahdollisen avun. Kokemusten jakaminen työntekijöiden kesken kasvattaa kaikkien osaamista erilaisten ihmisten kanssa työskentelyyn. Asiakkuuksissa huomioitiin heidän yksilöllisyys ja ratkaisuja etsittiin yhdessä asiakkaan kanssa. Työntekijät kokivat liiallisen ennakkotietouden ja ennakkoluulot haitalliseksi työskentelyssään, joten uskaltaa asettua ei-tietämisen tilaan ja kysyminen oli osa työskentelyä. Myös yhteisymmärryksen varmistaminen oli tärkeää kielellisistä ja kulttuurisista tekijöistä johtuen.

Maahanmuuttajanaisten erilaisia taustoja ja asemia käsitellessä tuli ilmi, että väkivallan ehkäisy- ja hoitotoimenpiteet eivät välttämättä ole tehokkaita. Jotkut työntekijät kokivat, että työskentelymallit, joilla yritetään auttaa, eivät välttämättä toimineet vähemmistöjen tai heikomman koulutustason omaavien kanssa. Joskus työssä käytettäviä käsitteitä toisesta kielestä ei edes löytynyt, mikä saattoi vaikeuttaa kommunikaatiota. Turvakoteihin toivottiin mielenterveydellisiin ongelmiin tai maahanmuuttajanäkökulmaan erikoistuneita työntekijöitä. Heidän kanssaan voisi konsultoida asiakkuuksista, jos oma työskentely tuntuu epävarmalta. Lisäksi mielenterveyspalvelujen saatavuutta olisi parannettava erityisesti pahasti traumatisoituneille asiakkaille. Työntekijöiden mielestä tutkimuksen ja koulutuksen tarvetta olisi, jotta luotaisiin enemmän toimivia käytäntöjä. Toisaalta työntekijät eivät uskoneet saavansa koulutuksella mitään täydellistä tietoutta.

Muilta viranomaisilta toivottiin enemmän kulttuurisensitiivisyyttä, sekä ymmärrystä palvelunohjauksen tärkeyteen. Lisäksi muiden sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien ihmisten kouluttaminen maahanmuuttajanäkökulmaan ja parisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen koettiin yhdeksi kehittämiskohteeksi. Myös Riskin (2009, 33) ja Kanervon ym. (2011, 177) mielestä kunnalliset peruspalvelut eivät liian vähäisen tietouden takia pysty tarjoamaan tarpeeksi laadukasta väkivaltatyötä maahanmuuttajataustaisille henkilöille. Olisi

tärkeää, että vaikeita asioita uskallettaisiin ottaa puheeksi ja naiset kokisivat tullessa kuulluiksi. Sekä Sirkka Pertun (1999) että Husson ym. (2012) tutkimuksista ilmeni, että sosiaali- ja terveydenhuollon alalla tarvitaan koulusta väkivallasta. Työntekijöiden voi olla vaikea tunnistaa uhrissa väkivallan aiheuttamia psyykkisiä seurauksia kuten traumatisoitumista ja passiiviselta vaikuttavaa toimintaa. Tutkimusten yli vuosikymmenen ajallinen ero viittaa siihen, että koulutusta ei ole kyetty tarjoamaan tarpeeksi.

Suomen kielen osaaminen oli merkittävä naisen asemaa vahvistava ja väkivaltatyöskentelyä helpottava tekijä. Haastatteluissa yhteisen kielen puuttuminen koettiin monikulttuurisen väkivaltatyöskentelyn suurimmaksi haasteeksi. Se rajoitti naisten kuulluksi tulemistä ja spontaanien keskustelujen mahdollisuutta. Jos asiakas ei ollut lukutaitoinen, hänelle ei myöskään voinut tarjota lukumateriaalia väkivallasta omalla äidinkielellään. Turvakodissa käytännön asioiden hoitaminen oli pois varsinaiselta väkivaltatyöskentelyltä. Kielivaikeudet voivat jatkua myös turvakotijakson jälkeen ja vaikeuttaa oikeiden palveluiden pariin pääsemistä. Tulkkien hyvä saatavuus vahvistaisi naisia itsenäisinä toimijoina. Arkisemmissä asioissa tulkkausepuna voitiin käyttää asiakkaan lähiomaisia, mutta arkoja asioita käsitellessä turvauduttiin ulkopuoliseen tulkkausepuun, mieluiten naispuolisiin tulkkkeihin.

Tulkkien saatavuus ja taso koettiin melko hyväksi, paria poikkeusta lukuun ottamatta. Harvinaisemmissa kielissä jouduttiin useammin turvautumaan puhelintulkkauksiin ja pienten yhteisöjen koko voitiin kokea kiusalliseksi henkilökohtaisia asioita käsiteltäessä. Huonoimmista tapauksista tulkkiin ei voinut luottaa. Myös Paulin (1998, 57) tutkimuksessa oli ilmennyt ongelmia tulkkien juoruilun sekä pienten ja tiiviiden yhteisöjen suhteen. Haastatteluissa ilmenneet tulkkausegelmat olivat samanlaisia kuin Maahanmuuttajanaisen auttaminen- artikkelissa (ks. Kanervo ym. 2011, 192). Uutena tietona tuli, että itse tulkki oli voinut kokea uhkailua väkivallan tekijän toimesta.

Kulttuuriset erot vaativat enemmän pohjustusta väkivaltatyöskentelyyn. Esimerkiksi erilaiset käsitykset siitä, mikä luetaan väkivallaksi, vaati keskusteluja ja pohjustamista. Kotimaan väkivaltaiset tapahtumat ovat myös voineet normalisoida väkivaltaa. Joskus piti käsitellä myös väkivallan vaikutusta lapsiin, sukupuolirooleja tai tasa-arvokäsityksiä. Voimakkaasti yhteisölliset kulttuurit saattoivat työntekijöistä tuntua erikoiselta, koska yleensä työskentelyssä on otettu huomioon vain ydinperhe ja sen sisäinen dynamiikka. Lähisuvun mukaantulo parisuhteen kriisivaiheeseen voi olla asiakasta tukevaa tai rajoittavaa. Yhteisön kunnian loukkaamisella nainen voidaan hylätä yhteisöstä tai pahimmillaan uhata hänen henkeään. Oman yhteisön hylkääminen voi tuntua erityisen

pahalta, jos sosiaalinen tukiverkosto oli ainoastaan sen varassa. Joskus kulttuuriset eroavaisuudet voi olla arkisempia asioita, kuten erilaiset aikakäsitykset tai fyysiset eleet kuten hymyn taakse piilotettu ahdistus.

Väkivaltaisia suhteita tarkasteltaessa on huomioitava psyykkisten tekijöiden vaikutus. Väkivaltaa kokeneen psyykkistä hyvinvointia horjuttamalla heikennetään samalla hänen asemaa ja toimijuuttaan. Häpeän tunne on oleellinen psyykkinen osa väkivaltaisen suhteen kestämisestä. Väkivallan kohteeksi joutuminen hävettää ja se on pidettävä salaisuutena, koska epäonnistuminen suhteessa koetaan häpeällisenä. Häpeän tunteella voidaan kontrolloida yksilöitä ja heidän toimintamahdollisuuksiaan. Toinen toimijuutta rajoittava tekijä on pelko. Naisia pelotellaan seurauksista, jos väkivallasta kerrotaan jollekulle ja naiset voivat epäröidä myös omaa pärjäämiskykyään suhteen loputtua. Varsinkin väkivallan paheneminen, lasten menettäminen tai maasta karkottaminen eron jälkeen ovat yleisimpiä pelon syitä. Jotkut naiset ovat kertoneet kestävänsä mielummin satunnaiset lyönnit kuin ottavan riskin kotimaahansa joutumisesta. Parisuhdeväkivalta voi tuntua vähäpätöiseltä asialta, jos ennen maahanmuuttoa on joutunut elämään poliittisilla konfliktialueilla tai kokemaan äärimmäistä köyhyyttä. Traumatisoituneen asiakkaan kohtaaminen vaatii työntekijältä erityistä taitoa ja hienovaraisuutta, jottei asiakkaan henkinen tilanne huononisi. Traumatisoituminen voi vaikeuttaa myös avun vastaanottamista ja psykologisten palveluiden ääreen pääseminen turvakotijakson jälkeen voi olla vaikeaa.

Väkivalta itsessään on vaaratekijä monenlaiseen syrjäytymiseen ja estää naisen toimijuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Väkivaltaan voi liittyä mielenterveydelliset ongelmat, päihteiden käyttö ja eristäytyneisyys. Väkivaltaa kokeneen elämä on voinut kaventua erittäin pieneksi liikkumatilaltaan ja toimintamahdollisuuksiltaan. Väkivaltainen puoliso on voinut kieltää työssäkäynnin tai opiskelun. On tärkeää myös tarkastella, miten yhteiskunnallinen asema vaikuttaa parisuhdeväkivaltaa kokeneen toimintakykyihin. Valtaväestöön verrattuna maahanmuuttajanaiset voivat kärsiä enemmän tiedonpuutteesta, sosiaalisten verkostojen heikkoudesta, heikommasta asemasta huoltajuuskiistoissa kantasuomalaisen kanssa, syrjivistä rakenteista, palveluiden toimimattomuudesta sekä epävarmuuden tiloista. Samanlaisia toimijuutta heikentäviä tekijöitä ilmeni myös Virkin ja Lehtikankaan (2014, 128) haastateltavien puheissa. Lisäksi heikko taloudellinen asema vaikeuttaa suhteesta irtautumista. Asunnon saaminen voi olla haasteellista, jos kumppani on ollut myös taloudellisesti väkivaltainen ja hänen toimiensa takia asiakas on voinut menettää luottotietonsa.

Niin ikään tiedonpuute oli merkittävä tekijä väkivallasta selviämisessä. Tieto osoittautui yhdeksi vallankäytön mekaniikaksi. Maahanmuuttajanaisten heikko tietämystaso on voinut pitkittää avunhakemista väkivaltaiseen suhteeseen. Se on voinut myös mahdollistaa puolison harjoittaman taloudellisen väkivallan tai totuutta vääristelemällä pelotella avunhakemisen seurauksista. Tiedottaminen oikeuksista ja palvelunohjaus veivät aikaa varsinaiselta väkivaltatyöskentelyltä, mutta intersektionaaliselta näkökannalta se oli myös merkittävä tapa vahvistaa asiakkaan asemaa ja toimijuutta. Myös norjalaisissa turvakodeissa työntekijät kertoivat väkivaltatyön jäävän taka-alalle maahanmuuttajien kanssa (Paul 1998, 55–56).

Tiedon lisääminen ja ulkopuoliset kontaktit koettiin tärkeiksi keinoiksi vähentämään väkivaltaa. Suomen kieltä osaamattoman on vaikeampi verkostoitua ja ottaa yhteyttä kodin ulkopuoliseen maailmaan, oli kyse sitten palveluista tai naapureista (Andrew & Hartikainen 1999, 32). Täten esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamisella on merkittävä asema väkivaltaa ehkäistäessä. Parisuhdeväkivalta puolestaan voi hidastaa tai estää kotoutumisen uuteen maahan. Kotouttamisen pyrkimyksenä on vahvistaa maahanmuuttajan osallisuutta ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Työntekijät kertoivat miten kotoutumispalveluiden tavoitettavuus tuntuu vieläkin olevan haasteellista maahanmuuttajanaishille, varsinkin äideille (ks. Andrew & Hartikainen 1999, 52). Kotouttamissuunnitelma pitäisi olla jokaisen maahanmuuttajan oikeus, eikä valtion pitäisi olettaa maahanmuuttajan lähipiirin antavan ”toisen käden” tietoa yhteiskunnasta ja sen palveluista.

Anneli Anttosen ja Jorma Sipilän (2000, 83) mielestä ”hyvinvointivaltioon kuuluu oletus kaikille samanlaisesta kohtelusta, joka helposti jättää naisiksi määritellyt alueet, etenkin äitiyden ja hoivan, sosiaalipolitiikan marginaaliin”. Kotouttamispalveluita tuottaessa olisi otettava paremmin naisnäkökulma huomioon, jossa tarkastellaan palveluiden toimivuutta väkivaltaa kohdanneiden ja pienten lasten äitien kannalta. Turvakodintyöntekijät ovat joutuneet todistamaan, että vääristeltyä informaatiota on annettu ja sen takia avunhakeminen on voinut viivästyä. Siksi olisi tärkeää pystyä tekemään kotouttamissuunnitelma mahdollisimman nopeasti jokaiselle maahanmuuttajalle sekä antamaan tietoa suomalaisen yhteiskunnan toimintatavoista, palveluista ja tasa-arvoon perustuvasta oikeusjärjestelmästä. Kotouttamissuunnitelma voi tulla tarpeeseen myöhemminkin, esimerkiksi parisuhteen päättymisen myötä, jos yksilön tarpeet edellyttävät tukemista esimerkiksi opiskelu- tai työpaikan saamiseen. On yksilöllistä, miten hyvin maahanmuuttajataustaiset ohjautuvat palveluverkostoon. Turvakotijaksoa voi pitää surullisena tapana päästä parempaan tietoisuuteen oikeuksistaan ja tarjolla olevista palveluista.

Oikein kohdistetuilla palveluilla ja tuella naisten voimavaroja pystyttäisiin kasvattamaan. Vain osalla väkivaltaa kokeneista on tarpeeksi voimia hakea apua ja päästä väkivaltaa koskevien palveluiden asiakkaaksi (Husso ym. 2012, 351). Äitien kuormittuneisuus ja resurssien vähäisyys voivat olla esteenä avunhakemiselle. Raskaana olo, pienet lapset tai suuri perhekoko saattavat sitoa naisen kotiin ja estää naista osallistumista kotoutumiseen sekä muihin yhteiskunnallisesti osallistaviin toimiin heikommin, mutta lapsettomiin naisiin verrattuna äideille oli paremmin yhteiskunnallista tukea tarjolla. Osa työntekijöistä toivoi enemmän tukea äideille, jotta he jaksaisivat ottaa apua vastaan. Esimerkiksi päiväkotiturvakodin yhteyteen helpottaisi äitien arkea turvakotijakson aikana. Samaan aikaan oli myös huolta lapsettomien ja väkivallan tekijöiden mahdollisuuksista saada palveluita. Perheellisillä naisilla voi olla lastensuojelun kautta parempi pääsy palveluiden pariin, kun taas lapsettomilta odotettiin enemmän omatoimisuutta tilanteensa ratkaisemiseen.

Turvakotijaksojen jälkeen työntekijöillä jäi huoli asiakkuuksien oman onnensa nojaan jäämisestä. Palveluiden jatkuvuus ja epävarmuus johtuu osin kansalaisjärjestöjen merkittävästä roolista palvelujen tarjoajana Suomessa (Ronkainen 2008, 391). Haastateltavat puhuivat myös sosiaalityöntekijöiden merkityksestä palveluihin ohjautumisessa. Matalan kynnyksen palveluilla ja väkivallan puheeksi ottamisella pitäisi tavoittaa erityisen heikossa asemassa olevat. Ihmisoikeusjärjestö Amnestyn kuntaselvityksessä nousi esiin huoli palveluketjujen toimivuudesta. Esimerkiksi Lappeenrannassa kerrottiin ulkomaalaistaustaisten naisten haasteesta päästä osaksi palveluja. (Lidman 2017, 73–76.)

Haastatteluista ilmeni, että väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten auttamisessa on vielä parannettavaa. Paulin norjalaisia turvakoteja käsittelevässä tutkimuksessa oli myös havaittu sosiaalisten hyvinvointimekanismien tehottomuus ja riittämättömyys väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten tukemisessa (1998, 40). Andrew ja Hartikainen (1999, 52) mainitsevat tutkimuksessaan toivovansa maahanmuuttajaisille enemmän kotoutumispalveluihin pääsyä, tietoa omalle äidinkielelle käännettynä sekä oleskeluluvan saamisen puolisosta riippumattomaksi, näillä keinoilla pystyttäisiin ehkäisemään parisuhteen valtasuhteen vinoutumista. Samaten Ojurin ja Laitisen (2015, 38) selvityksessä mainittiin matalan kynnyksen palveluiden vähäisyys. Myös selkeämpi vastuunjako ja parempi informaation vaihto eri toimijoiden kesken lisäisi väkivaltatyön toimivia käytäntöjä. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna huomaa, kuinka resurssipula on jatkunut vuodesta toiseen. Riittämättömät resurssit parisuhdeväkivallan hoitamiseen ja ennaltaehkäisyyn

voivat lisätä turvattomuutta sekä aiheuttaa vakavien parisuhdeväkivaltatapausten hoitamatta jäämistä.

Olisi erityisen tärkeää, että maahanmuuttajille tietoa oikeuksista ja palveluita voidaan tarjota maahanmuuttajan omalla äidinkielellä tai pätevän tulkin välityksellä tarpeeksi usein, jotta tasa-arvoinen oikeusturva voitaisiin taata paremmin. Varsinkin puolison käyttöä tulkkinä erilaisissa palveluissa pitäisi rajoittaa. Vaikka työntekijät puhuivat siitä, miten kieli oli suurin haaste, todelliset ongelmat kyteväät syrjivissä rakenteissa ja heikossa turvaverkossa. Yhteisen kielen puute ei ole este vaan hidaste ja olisi syytä tarkastella, miten syrjiviä rakenteita voisi purkaa. Amnesty (Lidman 2017, 91–92) huomauttaa, että ”heikkoon kielitaitoon voi yhdistyä valtasuhteita, jotka estävät kertomasta väkivallasta edes tulkin välityksellä”. Esimerkiksi pelko oleskeluvan menettämisestä voi vaikuttaa väkivaltaa kokeneen valmiuteen kertoamaan tilanteestaan.

Anttonen ja Sipilä (2000, 87) kirjoittavat, että ” – hyvinvointivaltio ei toteuta sellaista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa, joka tunnustaisi erilaiset yhteiskunnalliset asemat ja tehtävät.” Valtaväestön nauttimista etuoikeutetuista positioista johtuen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ei aina osata ottaa huomioon erilaisia leikkauspisteitä sekä niiden yhteisvaikutusta. Työntekijöiden kehitystoiveet suuntautuvat lähinnä rakenteellisiin ja poliittisiin tekijöihin, joista paljastui yhteiskunnan eriarvoistavia rakenteita ja syrjivää politiikkaa. Joskus rakenteet ovat syrjiviä, kuten kertomukset asunnon tai verkkopankkitunnusten saamiseen vaikeuteen osoittivat. Se, millaista maahanmuuttopolitiikkaa ja lainsäädäntöä valtio harjoittaa, vaikuttaa asiakkaan toimintakykyyn ja -halukkuuteen. Oleskeluluvan sitoutuneisuus puolisoon tuntui olevan merkittävä kynnyksysymys väkivaltaisesta suhteesta irtautumiseen. Myös asuinpaikkakunnalla ja sen resursseilla on vaikutusta avunsaamiseen. Kanervon ym. (2011, 176–177) mukaan maahanmuuttajanaisten tilanne on erityisen huolestuttava pienissä kaupungeissa ja haja-asutusalueilla. Varsinkin harvaan asutuilla alueilla valmius tarjota palveluita ja apua maahanmuuttajan omalla äidinkielellä voi olla mahdotonta.

Aineisto vastasi tutkimuskysymyksiin tyydyttävästi. Valmiudet monikulttuuriseen työskentelyyn -kappale valaisi turvakotien ja muiden palvelukenttien kykyjä vastata eri lähtökohdista tulevien ihmisten auttamiseen sekä resurssien mitoittamista. Tutkimukseni toi enemmän esille maahanmuuttajanaisten erilaisia asemia kuin varsinaisia ratkaisuja. Näiden erilaisuuksien tarkemmalla tutkimisella on mahdollista löytää paremmin kohdennettuja

ratkaisuja. Tutkimuksesta tuli kuitenkin ilmi, että parisuhdeväkivallassa on huomioitava niin yksilölliset kuin yhteiskunnan rakenteelliset ja poliittiset tekijät, jotka voivat estää väkivallasta selviytymistä. Miehet vieläkin pystyvät käyttämään valtaa toimimalla naisen tulkkina sekä maahanmuuttajanaiset edelleen tarvitsevat valtaväestöä useammin lisäohjauksen tarvetta (ks. Andrew & Hartikainen 1999, 30; Hartikainen 2006, 53–66). Lisäksi kotoutumispalveluiden ulkopuolelle jääminen on yhä mahdollista maahanmuuttajanaisille, varsinkin äideille (ks. Andrew & Hartikainen 1999, 52). Lehtikankaan (2014) sekä Taru Vitikan (2017) pro gradu -tutkielmassa tutkittiin myös monikulttuurista väkivaltatyötä turvakodissa ja haastateltavien puheet ovat samanlaisia ja toisiaan tukevia. Turvakodintyöntekijöiden toiveita monikulttuurisen väkivaltatyön kehittämiseksi ei ole 1990-luvun lopun projektien jälkeen kartoitettu. Työntekijöiden toiveet resurssien lisäyksestä ilmeni jo vuonna 1998 tehdyssä Mixeri-projektissa (Ojuri 1999, 96) sekä Haarakankaan ym. (2000) tutkimuksessa. Toimenpidesuosituksukset melkein kahdenkymmenen vuoden takaa ovat pysyneet samana verrattuna haastatteluni puheisiin, lukuun ottamatta maahanmuuttajille suunnatun turvakodin perustamista. Turvakodin työntekijöiden tietämys lainsäädännön ja oleskelulupien suhteen vaikuttaa kasvaneen. (ks. Haarakangas ym. 2000, 55.) Tulosten samankaltaisuus aikaisemman tutkimuksen kanssa antaa mielikuvan riittämättömästä puuttumisesta maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Tiedostettua tai ei, yhteiskunnalle ei ole suotavaa ylläpitää väkivaltaa tukevia ja väkivallan toistumista mahdollistavia asenteita ja rakenteita. Ei ole täysin selvää, missä menee yksilön ja yhteiskunnan vastuu väkivaltaan puuttumisessa, vaikka Suomi onkin allekirjoittanut sopimuksia koskien naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä. Yhteiskunta ei pysty vaikuttamaan yksilöiden ratkaisuihin, mutta valtiolta pystyy muokkaamaan rakenteita ja lainsäädäntöä vähemmän eriarvoistaviksi sekä siten vähentämään väkivaltaa kokeneen riippuvaisuutta puolisoista. Andrewn ja Hartikaisen (1999, 53) mielestä ”tasavertaisuuteen perustuva palvelujärjestelmä ei ole riittävä kaikille maahanmuuttajanaisille” ja maahanmuuton alkuvaiheeseen olisi panostettava osana ongelmien synnyn ehkäisyä. Sosiaalinen tuki on yksi keskeisimmistä keinoista ratkaista väkivaltaongelma. Lainsäädännöllä voimme turvata paremmin väkivaltaa kokeneen oikeudellista asemaa tai parantaa palvelutarjontaa. Yhteiskunnan osoittamat tukitoimenpiteet väkivaltaa kokeneille ovat merkki naisystävällisestä, oikeudenmukaisesta ja ihmisoikeuksia kunnioittavasta valtiosta.

Turvakotijaksot paneutuvat enemmän kriisitilanteeseen ja voivat antaa alun väkivallan uhrille kohti väkivallatonta elämää, mutta varsinainen selviytymistyö alkaa turvakotijakson jälkeen ja tähän olisi yhteiskunnan panostettava tarpeeksi, jotta väkivallan uhrit ja väkivallan tekijät saavat apua tilanteeseensa. Niin ikään väkivaltaa ehkäiseviin toimenpiteisiin olisi panostettava, koska ennaltaehkäisy tulee halvemmaksi kuin laitosjaksot ja muut väkivallan aiheuttamat kustannukset. Ihmisoikeusjärjestö Amnestyn kuntaselvitys naisiin kohdistuvasta väkivallasta toi esille, että kunnallisella tasolla päättäjillä ei ole selvää kuvaa ilmiön laajuudesta kunnissa ja luulevat sen olevan marginaalinen ilmiö. Jos naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei tunnusteta, siihen ei myöskään osoiteta resursseja. Ja vaikka ongelma tiedostettaisiin, sitä on vaikea yksilöidä budjettiin. Lisäksi kuntien resurssit eivät välttämättä riittäisi ongelmaan puuttumiseen, koska monet muutkin sosiaaliset ongelmat kaipaavat yhtä kipeästi rahoitusta. (Lidman 2017, 33–40.)

Väkivaltatutkimuksen avulla lisäämme ymmärrystä parisuhdeväkivaltaan vaikuttavista monista eri tekijöistä. Tutkimusten tulkinnoista pääsemme lähemmäksi kohti ratkaisuja. Yhteiskunnan on tiedostettava parisuhdeväkivallan moniulotteisuus sekä otettava käyttöön toimiviksi todettuja selviytymistä tukevia toimenpiteitä ja turvattava niiden jatkuvuus taloudellisesti ja rakenteellisesti. Toimivien käytäntöjen löytäminen ja tukeminen voi merkittävästi lyhentää väkivallan kierteen kestoa.

Lisätutkimusta tarvittaisiin monista eri lähtökohdista. Olisi tärkeää tutkia, millaisilla yhteiskunnallisilla toimenpiteillä ja lainsäädännöllä väkivallan kierrettä voitaisiin katkaista. Mitä naisten itsenäistä pärjäämistä estäviä rakenteita on olemassa? Mitä merkityksiä oleskeluluvan helpottumisella tai sosiaalisen ohjauksen lisäyksellä voisi olla maahanmuuttajataustaisten naisten elämään? Vuonna 2015 julkaistu Turvakoti työnä – selvitys Ensi ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista (Ojuri & Laitinen 2015) tutki miten turvakodin asiakkaat kokevat turvakodissa olemisen ja saamansa avun siellä ja olisi mielenkiintoista saada tietää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajataustaisilla asiakkailla olisi turvakotityöskentelystä Suomessa. THL alkaa lokakuusta 2016 kerätä asiakkaiden mielipiteitä ja kokemuksia turvakodeista. Yhteenvedo asiakaspalautteista julkaistaan vuosittain. Asiakaspalautteita voi pitää yhtenä keinona tarkkailla palvelujen laatua ja tarkastella kehittämismahdollisuuksia, mutta ilmoituksesta ei ilmennyt miten se tavoittaa ei-suomenkieliset asiakkaat. Paulin tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset suurimmaksi osaksi tyytyväisiä saamaansa apuun norjalaisissa turvakodeissa. (Paul 1998, 75).

Edellisestä maahanmuuttajataustaisten turvakotiasiakkaiden kokemuksia kartoittavasta suomalaisesta Mixeri-projekti tutkimuksesta on melkein 20 vuotta (ks. Ojuri 1999; Andrew & Hartikainen 1999). Mixeri-projektin tutkimuksessa 62 % oli tyytyväisiä saamaansa apuun, 44 % ei keksinyt projektin aikaisesta ensi- ja turvakoti asiakkuudesta mitään moitittavaa ja monet olivat kiitollisia turvakodin kaltaisesta palvelusta (emt. 98–100). Jatkossa olisi tärkeää selvittää, millaista palautetta maahanmuuttajanaiset haluaisivat nyt antaa, onko turvakotijakso auttanut perheen/parisuhteen tilannetta sekä miten turvakotityöskentelyä että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää voisi kehittää heidän näkökulmastaan asiakasystävällisemmäksi? Onko turvakotiasiakkuuden jälkeiseen elämään tarpeeksi tukea tarjolla? Tutkimusta tehtäessä heräsi myös kysymys haja-asutusalueilla asuvien maahanmuuttajanaisten tarvitsemien palvelujen saatavuudesta. Miten etäturvakodit pystyisivät vastaamaan maahanmuuttajien näkökulmasta esimerkiksi palveluohjaukselliseen tarpeeseen? Lisäksi maahanmuuttajanaisten sosiaalisten verkostojen merkitykset tarvitsisivat lisätutkimusta Suomessa, koska sosiaalisilla verkostoilla on vaikutusta väkivallasta selviytymiseen. Maahanmuuttajanaisten korkea osuus turvakotien asiakkuuksista voi johtua sosiaalisten tukiverkostojen puutteesta verrattuna valtaväestöön.

10 LÄHTEET

- Aaltio, Sirkka Liisa (2002): Maahanmuuttajanaiset turvakotien asiakkaina. Teoksessa: Nurmi, Reet & Helander, Reetta (toim.) (2002): Väkivalta ei tunne kulttuurisia rajoja: maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino Sosiaali- ja terveysministeriö: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes, 49–54.
- Andrew Michele & Hartikainen Miira (1999): Rajat ylittävä rakkaus: Turvakotityön näkökulma Suomeen avioituneiden maahanmuuttajanaisten elämään. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Anis, Merja (2013): Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne; Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) (2013): Olemme muuttaneet – ja kotoutuneet: Maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 147–161.
- Anttonen, Anneli & Jorma, Sipilä (2000): Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1997): Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.
- Crenshaw, Kimberlé 1991: Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. *Stanford Law Review* Vol.43 (6), 1241–1299. Saatavilla <https://sph.umd.edu/sites/default/files/files/Kimberle_Crenshaw_Mapping_the_Margins.pdf> luettu 12.4.2017.
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women 1979. Saatavilla <<http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>> luettu 25.10.2016
- Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai (2008): Puhumalla paras. Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Vaasa: Sisäasiainministeriön julkaisut.
- Ellonen, Noora & Korhonen, Kaija (2007): Maahanmuuttajanaiset väkivallan kohteena. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) (2007): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 163–189.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2001): Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

Ewalds, Helena (2012): Miten työskennellään yhdessä? Teoksessa: Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.)(2012): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 146–158.

FRA (2014): Violence against women: an EU-wide survey Main results report. Saatavilla <<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>> luettu 13.3.2018.

Gordon, Tuula 2006: Naistutkimus ja eettisyyden teoriat ja käytännöt. Teoksessa: Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) 2006: Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 241–257.

Haarakangas, Tanja; Ollus, Natalia & Toikka, Sini (2000): Väkivaltaa kokeneet maahanmuuttajanaiset: haaste turvakotipalveluille Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Harjunen, Hannele (2014): Intersektionaalisuus: sukupuoli, erot ja valta. Feministisen teorian nykysuuntauksia. Power Point- esitys, Jyväskylän yliopisto, syyslukukausi 2014.

Hartikainen, Miira (1999): Etniset avustajat turvakotityössä. Teoksessa: Ojuri, Auli (toim.) (1999): Kotitalossa koko maailma. Mixeri-maahamuuttajaprojektin kokemuksia ensi- ja turvakodeissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 23, 52–55.

Hartikainen, Miira (2006): Thaimaalaisten naisten kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja avunsaamisesta Suomessa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

HE 186/2014: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle. Saatavilla <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140186>> luettu 20.11.2016.

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998): Usko, toivo, hakkaus: kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus.

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (2002): Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen

kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6.

Helsingin Sanomat (2.4.2016, Kotimaa): Turvakodeille ei löydy sopivia tiloja. Kirjoittaja: Suvi Vihavainen. Saatavilla <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002894236.html>> luettu 25.9.2016.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001): Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2012): Tutki ja kirjoita. 15.–17. uud.p. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, Helena & Husso Marita (2012): Hoivatyön ajalliset kehykset ja rytmiristiriidat. Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 10 (2), 119–133.

Honkatukia, Päivi (2009): Naiset rikoksen tekijöinä ja uhreina. Teoksessa Rikollisuustilanne 2008. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, 233–249. Saatavilla <<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdpptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Rikollisuustilanne%202008%20pieni%20ei%20liitteit%C3%A4.pdf&SSURIdcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1379274546327&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>> luettu 12.11.2013.

Honkatukia, Päivi (2011): Uhrin rikosprosessissa: haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Husso, Marita (2003): Parisuhdeväkivalta - lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Osuuskunta Vastapaino

Husso, Marita, Mänttari-van der Kuip, Maija, Mäntysaari, Mikko & Kotiranta, Tuija (2015): Väkivaltatyö Itä-Suomessa: Väistö-hankkeen arviointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127151/URN_ISBN_978-952-302-554-7.pdf?sequence=1> luettu 25.3.2018.

Husso, Marita, Virkki, Tuija, Holma, Jukka, Notko, Marianne & Laitila, Aarno (2014): Väkivallan kohtaamisen käytännöt ja kehittämissuunnitelmien sudenkuopat. Teoksessa: Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) (2014) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 261–279.

Husso, Marita, Virkki, Tuija, Notko, Marianne, Holma, Juha, Laitila, Aarno & Mäntysaari, Mikko (2012): Making Sense of Domestic Violence Intervention in Professional Health Care. *Health and Social Care in the Community* Vol 20 (4), 347–355.

Husso, Marita, Virkki, Tuija, Hirvonen, Helen, Eilola, Jari & Notko, Marianne (toim.) (2017): *Interpersonal Violence: Differences and connections*. Abingon, Oxon; New York, NY: Routledge.

Kanervo, Marianna & Nurmi, Reet & Gerbert, Natalie (2011): Maahanmuuttajanaisen auttaminen. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.): *Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 173–196.

Keskinen, Suvi (2012): Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa: Keskinen, Suvi, Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.): *Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 291–320.

Keskinen, Suvi (2014) Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* Vol 22 (1), 19–34.

Keskinen, Suvi (2017): Erojen näkökulma ylirajaisiin muuttoliikkeisiin ja sukupuolistuneeseen väkivaltaan. Teoksessa: Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) (2017): *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 269–285

Korhonen, Kaija & Ellonen Noora (2007): Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhrina. Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta vuonna 2005. Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 60/2007. Saatavilla <[http://www.poliisi.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/maahanmuuttajanaiset%20v%C3%A4kivallan/\\$file/maahanmuuttajanaiset%20v%C3%A4kivallan.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/maahanmuuttajanaiset%20v%C3%A4kivallan/$file/maahanmuuttajanaiset%20v%C3%A4kivallan.pdf)> luettu 23.11.2014.

Krug, Etienne; Dahlberg, Linda; Mercy, James; Zwi, Anthony & Lozano, Rafael (toim.) 2002: World Report on Violence and Health. World Health Organization, Geneva. Saatavilla <http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/> luettu 13.3.2018.

Kuula, Arja (2006): Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa: Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) 2006: Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 124–140

Kuula, Arja (2011): Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2.uud.p. Tampere: Vastapaino.

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005): Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta - Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15.

Kääriäinen, Juha, Ellonen, Noora, Peutere, Laura & Sariola, Heikki (2010). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2), 159–174.

Laine, Terhi (2005): Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino

Laine, Terhi (2010): Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat palvelut. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:10.

Lehtikangas, Mari (2013): Voimaantumista ja emansipaatiota: Työntekijöiden käsityksiä maahanmuuttajanaisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ja selviytymistä tukevasta työstä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lidman, Satu (2017):Kuka ottaa vastuun? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Amnestyn kuntaselvitys 2016. Helsinki: Amnesty International, Suomen osasto.

Maahanmuuttovirasto (2015): Saatavilla <http://www.migri.fi/download/62914_Vireille_kasittelyperusteittain_1.1.-30.9.2015.pdf?2dac63253aced288> luettu 25.11.2015.

Martikainen, Tuomas & Gola, Lalita (2007): Intian niemimaalta muuttaneiden naisten käsityksiä perheestä ja sukupuoliroolirooleista. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) (2007): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 88–104.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (2007) Maahanmuuttajanaiset: Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007: Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/ 2007. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.

Menjivar, Cecilia & Salcido, Olivia (2002): Immigrant Women and Domestic Violence – Common Experiences in Different Countries. *Gender & Society* 16, 898–920. Saatavilla <<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Immigrant-Women-and-Domestic-Violence-Experiences-Menjivar.pdf>> luettu 28.3.2017.

Mäkelä, Varpu & Ewalds, Helena (2014): Selvitys turvakotipalveluiden nykytilasta ja tarpeesta. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla <<https://www.thl.fi/documents/863554/1818645/Turvakotiselvitys+15.8.2014+valmis.pdf/d268724f-77d8-44cf-9d80-b2a1fe8eccd4>> luettu 19.10.2016.

Mäkeläinen, Terhi; Husso, Marita; Mäntysaari, Mikko; Notko, Marianne & Virkki, Tuija (2012): Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5.

Nikupeteri, Anna (2016): Vainottuna: eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Nurmi, Reet (2002): Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei voida kulttuuristaa. Teoksessa: Nurmi, Reet & Helander, Reetta (toim.) (2002): Väkivaltaa ei tunne kulttuurisia rajoja: maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 36–45.

Nurmi, Reet & Helander, Reetta (toim.) (2002): Väkivaltaa ei tunne kulttuurisia rajoja: maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Nyqvist, Leo (2001): Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 16–39.

October, Martta & Piispa, Minna (2016): Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn poikkihallinnollisen virkamiestyöryhmän loppuraportti. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta 2010–2015. Istanbulin sopimuksen veloitteiden toimeenpanon valossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75363/Raporttipohja_4-2-2016_.pdf?sequence=1> luettu 11.10.2016.

Oinas, Elina (2004): Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa: Liljeström, Marianne (toim.): Feministinen tietäminen: keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 209–227.

Ojuri, Auli (toim.) (1999): Kotitalossa koko maailma. Mixeri-maahanmuuttajaprojektin kokemuksia ensi- ja turvakodeissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 23.

Ojuri, Auli (2006): Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Kainulainen, Heini (2006): Perhe- ja lähisuhdeväkivalta - auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 16–39.

Ojuri, Auli & Laitinen, Merja (2015): Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Saatavilla <http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/turvakoti_tyona/> luettu 17.10.2016.

Parviainen, Tiia (2014): Monikulttuurisia kokemuksia turvakodissa: Tutkimus neljän turvakodin työntekijän kokemuksista maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävästä väkivaltatyöstä. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Paul, Rachel (1998): Shelters for battered women and the needs of immigrant women. TemaNord 1998:507. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. Saatavilla <<https://books.google.fi/books?id=Gap9WTzwujMC&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false>> luettu 27.3.2017.

Perustietoa Suomesta (2013): Saatavilla <http://tem.fi/documents/1410877/2888440/SIS_MIN_FI_LoRes.pdf/91e21adf-75ff-4ebc-b733-0eb8194017fa> luettu 15.9.2016.

Perttu, Sirkka (1999): Perheväkivalta auttamistyössä: opas ammattihenkilöstölle. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Peltonen, Joonas & Ewalds, Helena (2016): Turvakotipalvelut 2015. Tilastoraportti. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130611/Turvakotipalvelut_2015.pdf?sequence=1> luettu 1.12.2016.

Piispa, Minna (2006): Kvantitatiivisen tutkimuksen lähtökohdat. Esimerkkinä naisiin kohdistuvan väkivallan kyselytutkimus. Teoksessa: Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) 2006: Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 141–160.

Piispa, Minna (2006): Parisuhdeväkivalta. Teoksessa: Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225 ja Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI. Publications series No. 51, 41–82.

Piispa, Minna & Lappinen, Laura (2014): MARAK- moniammatillista apua väkivallan uhrille. Arviointiraportti. Työpaperi 21/2014. THL. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116230/URN_ISBN_978-952-302-240-9.pdf?sequence=1> luettu 21.3.2017.

Piispa, Minna, Tuominen, Mia & Ewalds, Helena (2012): MARAK: kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitoksen Raportteja 10/2012. Saatavilla <https://www.thl.fi/documents/605877/747474/THL_Raportti_10_2012_3.pdf> luettu 20.3.2017.

Pohjoisvirta, Riitta (2011): Väkivallan riskien arviointi ja turvasuunnitelma. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 133–145.

Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa (2013): Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa: Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) (2013): Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–31.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Vironkangas, Elina (2011): Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa: Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin (2011) (toim.): Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 235–255.

Riski, Taina (2009): Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Ronkainen, Suvi (2001): Gendered Violence and Genderless Gender. *Kvinder, Køn & Forskning* 10 (2), 45–57.

Ronkainen, Suvi (2008): Kenen ongelma väkivalta on?: suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.

Räty, Minttu (2002): Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi

Silvasti, Tiina (2014): Sisällönanalyysi. Teoksessa: Massa, Ilmo (toim.)(2014): Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristöntutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 33–48.

Saarinen, Aino (2007): Venäläiset maahanmuuttajat ”naisystävällisessä” Pohjolassa: Kansalaisuus ja stigmatisoitunut identiteetti. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) (2007): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 125–146.

Sosiaalihuoltolaki: 11§ 30.12.2014/1301 Saatavilla <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki#L2P8>> luettu 31.3.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö web1: Saatavilla <http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-hyvaksyi-tasa-arvo-ohjelman-vuosille-2016-2019> luettu 18.9.2016.

Sosiaali- ja terveysministeriö web2: Saatavilla <<http://stm.fi/paperittomien-terveydenhuolto>> luettu 18.4.2017.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö 2014: Saatavilla <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/stvm_29+2014.pdf#search=turva+koti> luettu 29.11.2016.

Söderling, Ismo (2013): Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne; Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) (2013): Olemme muuttaneet – ja kotoutuneet: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 147–161.

Taira, Teemu (2004): Identiteettipoliitikan vaihtoehto? Paikantuminen ja henkilökohtaisuus sitoutumisena. Teoksessa: Latvala, Johanna, Peltonen, Eeva & Saresma, Tuija (toim.) (2004): Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto 109–133.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2013): Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110192/URN_ISBN_978-952-245-924-4.pdf?sequence=1> luettu 10.10.2016.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web1: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/apu-ja-maararahat/turvakotipalvelut>> luettu 15.12.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web2: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/apu-ja-maararahat/turvakotipalvelut/laki-valtion-varoista-maksettavasta-korvauksesta>> luettu 15.12.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web3: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/-/valtion-rahoitusta-saavat-turvakodit-paatetty>> luettu 15.12.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web4: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/palvelut>> luettu 25.11.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web5: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/terveys-ja-hyvinvointi/lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys>> luettu 25.11.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web6: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat>> luettu 25.11.2015.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos web7: Saatavilla <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat>> luettu 25.11.2015.

Tilastokeskus: Saatavilla <http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2015/15/rpk_2015_15_2016-05-30_tie_001_fi.html> luettu 17.10.2016.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Tammi.

Törmä, Sinikka & Pentikäinen, Merja 2016: Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi: Naisiin kohdistuvasta väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja julkaisuja 2016:15. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75030/Rap_ ja_muist_2016_15_1.pdf?sequence=1> luettu 23.11.2016.

Ulkomaalaislaki: 54§ 31.1.2018/121 Saatavilla <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L4P49a>> luettu 31.3.2018.

Ulkoministeriö: Saatavilla <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=73330>> luettu 18.3.2017.

Valovirta, Elina (2010): Ylirajaisten erojen politiikkaa. Teoksessa: Saresma, Tuija; Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (2010): Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino: Tampere, 92-105.

Valtion kotouttamisohjelma 2012: Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Saatavilla <http://www.kotouttaminen.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf> luettu 19.11.2013

[Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019, 2016:](#) Saatavilla <http://valtioneuvosto.fi/documents/1410877/2132296/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2016-2019.pdf/70415e54-52cd-4acb-bd76-d411f0dc5b94> luettu 16.10.2016.

Valtion talousarvioesitykset: Saatavilla <<http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2016&lang=fi&maindoc=/2016/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&id=/2016/tae/hallituksenEsitys/YksityiskohtaisetPerustelut/33/60/52/52.html>> luettu 20.9.2016.

Virkki, Tuija & Lehtikangas, Mari (2014): Monikulttuurisuus ja sukupuoli parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta tukevassa auttamistyössä. Janus Vol 22 (2), 119–137.

Vitikka, Taru (2017): Monikulttuurista väkivaltatyötä tekemässä – Intersektionaalisten tekijöiden huomioiminen maahanmuuttajanaisten parissa tehtävässä turvakotityössä. Pro gradu -tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Web 1: Saatavilla
<http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toimepiteet/kotoutumissuunnitelma/kenelle_kotoutumissuunnitelma_tehdaan luettu>
16.10.2016.

Web 2: Saatavilla
<<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2015/Sivut/turvakotipalveluiden-rahoitusvastuu.aspx> luettu> 15.12.2015.

Web 3: Saatavilla <<http://www.lyomatonlinja.fi/>> luettu 14.1.2016.

11 LIITE 1

Tutkimuslupa

Tutkimus: Monikulttuurinen väkivaltatyö turvakodissa

Suostumus yksilöhaastattelun äänitallennenauvoittamiseen tutkimuskäyttöön

Minä _____ suostun osallistumaan Tiia Parviaisen pro gradu –tutkielmaan liittyvään haastatteluun. Annan luvan kertomani tiedon käyttämiseen tutkimuksessa. Tietojani käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Tallennetut äänitteet litteroidaan analyysia varten tekstimuotoon. Tiedän, että tutkimusaineistoa raportoitaessa keskusteluja voidaan lainata, mutta yksityiskohtaiset tiedot vastaajista häivytetään raportoinnista, ettei yksittäistä vastaajaa voi jälkikäteen tunnistaa raportoinnista

Olen saanut kirjallista sekä suullista tietoa Monikulttuurinen väkivaltatyö turvakodissa- pro gradu –tutkielmasta. Minulla on myös oikeus kysyä tutkimuksesta sekä vetäytyä tutkimuksesta milloin tahansa.

Tätä lomaketta on laadittu kaksi kappaletta, toinen haastateltavalle ja toinen tutkijalle.

Haastateltavan allekirjoitus

Aika ja paikka

Lisätietoa:

Opiskelija Tiia Parviainen

Jyväskylän Yliopisto

tiia.parviainen87@gmail.com

0442704999

Ohjaajat:

Marita Husso

YYT, dosentti, yliopistonlehtori

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Sähköposti: marita.husso@jyu.fi

Puhelin: 040 805 4226 tai 0400 849 345

Tuija Virkki

YTT, yliopistonlehtori

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Sähköposti: tuija.virkki@jyu.fi

Puhelin: 0408053388

12 LIITE 2

Teemahaastattelurunko

Työntekijöiden taustatiedot

(ikä, koulutus, kansalaisuus, työvuodet, kielitaito)

Monikulttuurinen väkivaltatyö

(koulutus monikulttuuriseen väkivaltatyöhön, koulutuksen tarve, omat taidot, työyhteisön kyvyt, kehitystoiveet, kokemuksen tuomat muutokset, muut viranomaiset)

Maahanmuuttajanaisten kanssa työskentely

(monikulttuurisuuden huomioiminen, kulttuurisensitiivisyys, asiakkaiden erilaisuus, turvakotiin ohjautuminen, aikaisempi tieto, väkivallasta selviäminen, jälkihuolto, tulkkaukspalvelut, yhteisen kielen puute, eroavaisuudet valtaväestöön)